REIZE

NAAR

SURINAMEN

EN

GUIANA.

IV.

REIZE

NAAR

SURINAMEN,

EN DOOR DE

BINNENSTE GEDEELTEN

VAN

GUIANA;

DOOR DEN CAPITAIN

JOHN GABRIËL STEDMAN.

MET PLAATEN EN KAARTEN.

NAAR HET ENGELSCH.

VIERDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART,

MDCCC.

I N H O U D

D E R

H O O F T S T U K K E N.

XXIX. HOOFTSTUK. Bladz.

Byzonderheden, betreffende den beruchten GRAMAN QUACY. — *Beschryving van eene Koffy-Plantagie.* — *Ontwerp tot verbetering van de Volkplanting van* Surinamen. — *Verscheiden zoorten van visschen.* — *Nieuwe trek van wreedheid.* — *Voorbeeld van menschlievendheid.* — *De krygsbende van den Colonel* FOURGEOUD *wordt wederom ingescheept* . . . . . 1.

XXX. HOOFTSTUK.

De Schepen ligten het anker, en steken in Zee. Overtocht. — *Het Zee-paard.* — *De Noord-kaper.* — *De Haay.* — *De Zuiger-visch.* — *Het Lootsmannetje.* — *De Bruinvisch.* — *Zee-orkaan.* — *De schepen landen in* Texel *aan.* — *Ontscheping van het krygsvolk in de Stad 's Hertogenbosch.* — *Dood van den Colonel* FOURGEOUD. — *Besluit* . . . . . 46.

AANHANGZEL.

VOOR-BERICHT. Bladz. 69.

EERSTE BRIEF.

Van den aart der Landen, derzelver vruchtbaarheid en plaatselyke ligging. . 77.

TWEEDE BRIEF.

Van de manier, om te arbeiden aan Dykagiën, uitwaterende Vaarten, Sluizen en ander werk, het welk noodig is, om het Land ter bebouwing gereed te maken. . . . . 96.

DERDE BRIEF.

Van het planten en aankweeken van Koffy, en van de noodige levensmiddelen tot onderhoud van de Planters; van het oogsten en bewerken der Koffy; van de gebouwen, en verdere noodzakelyke inrigtingen tot eene groote Koffy-Plantagie, volgens het gebruik der Hollandsche *Volkplantingen in* Guiana. 116.

VIERDE BRIEF.

Antwoord op de drie eerstgemelde Brieven, waar by de Fransche *Ingezeten de vraag omtrent de afschaffing der slavernye, in de Volkplantingen, alwaar dezelve nog plaats heeft, opzettelyk behandelt: hy raadt om deeze verandering, die noodzakelyk geworden is, te bevorderen; en geeft de middelen aan de hand, om daar toe te geraken, zonder aan den voorspoed der Volkplantingen nadeel toe te brengen.* . . . . . 148.

TWEE-

TWEEDE AANHANGZEL,

OF

BESCHRYVING DER VOLKPLANTING VAN CAYENNE.

I. HOOFTSTUK.

Aardrykskundige Beschryving van Fransch Guiana . . . . . Bladz. 189.

II. HOOFTSTUK.

Luchts-gesteldheid in Fransch Guiana. 212.

III. HOOFTSTUK.

Geschiedkundige opgaave, betrekkelyk Fransch Guiana . . 218.

IV. HOOFTSTUK.

Bevolking van Fransch Guiana . . . 235.

V. HOOFTSTUK.

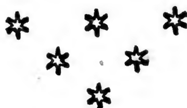
Zeden en gewoonten der Indianen. 247.

VI. HOOFTSTUK.

Behandelingen, welken de Indianen *in* Fransch Guiana *ondergaan hebben. — Middelen om hun voor de Volkplanting nuttig te maken* . . Bladz. 283.

VII. HOOFTSTUK.

Hooge en laage landen. — Timmerhout. — Voortbrengzels van Fransch Guiana. *Levensmiddelen, tot de tafel dienende.* 290.

REIZE

REIZE

NAAR

SURINAMEN,

EN DOOR DE BINNENSTE GEDEELTEN
VAN

GUIANA.

NEGEN-EN-TWINTIGSTE HOOFTSTUK.

Byzonderheden, betreffende den beruchten GRAMAN QUACY. — *Beschryving van eene Koffy-Plantagie. — Ontwerp tot verbetering voor de Volkplanting van* Surinamen. — *Verscheiden zoorten van visschen. — Nieuwe trek van wreedheid. — Voorbeeld van menschlievendheid. — De krygsbende van den Colonel* FOURGEOUD *wordt wederom ingescheept.*

Andermaal in de hoofdstad te rug gekomen zynde, en van de beleefdheid van anderen geen misbruik willende maken, huurde ik een klein, maar gemakkelyk huis, aan den waterkant gelegen, en alwaar wy byna zoo gelukkig leefden, als op *de Hoop*.

Het eerſte bezoek, dat ik ontfing, was van den Capitain LEWIS, die my berigtte, dat MACDONALD, die dankbaare matroos, van wien ik hier boven geſproken heb, op zyne te rug reize, na eenen tocht van twaalf dagen was overleden. Deeze brave jongen had den Capitain verzocht my van zynent wegen te groeten, en my ter hand te ſtellen de ſchelp van *paarel d'amour*, met zilver omzet, welke ik hem gegeven had.

Een groot aantal Planters en Colonisten wenschten ons geluk met onzen goeden uitſlag tegen de muitelingen. De beruchte GRAMAN QUACY vertoonde my ook den fraaijen rok, en gouden gedenkpenning, hem door den Prins van *Oranje* geſchonken. Deeze *Africaan*, want hy was van de kust van *Guinée* geboortig, vond middel, om, door zyn inneemend character en door zyne ſlimheid, zig niet alleen de vryheid, maar zelfs een gemakkelyk leven, te bezorgen.

Onder de ſlaven van het laagſte zoort den naam van *Lockoman*, of toovenaar, verkregen hebbende, werd 'er op de Plantagiën geene misdaad gepleegd, of GRAMAN QUACY wierd geroepen, om den ſchuldigen te ontdekken; het geen hy zeer dikwils deed, uit hoofde zyner doorzichtigheid, geholpen door het vertrouwen, het welk de Negers op zyne tooverſtreeken ſtelden, en door het ge-

zag,

zag, het welk hy op hen verworven had. Dienvolgende kwam hy groote onheilen voor; en tot belooning van zyne diensten, ontfing hy nu en dan aanzienlyke geschenken. De bende Jagers, en alle de vrye Negers, waren aan zynen invloed onderworpen. Hy verkogt hun zyne *obias* of tooverbanden, om hen onkwetsbaar te maken, en hun daar door alle vrees te benemen. Door deeze kunstgreep had hy aan de Volkplanting grooten dienst gedaan, en tevens goed zyn beurs gemaakt. De Negers baden hem als een God aan. Het maken van zyne tooverbanden kostte hem weinig: zy bestonden uit kleine steentjes, zeeschelpen, klein gehakt hair, vischgraaten, vederen, enz. dit alles wel by elkander gebonden, en een pakje uitmakende, wierd met een catoen lint om den hals gehangen, of aan eenig ander gedeelte van het lichaam geplaatst. Hy had, in 't jaar 1730, het geluk, om eenen geneeskrachtigen wortel te ontdekken, die naar hem *Quassie- of Quacy-hout* genoemd wierd (*). Schoon dezelve thans in *En-*

ge-

(*) Het is een heestergewas of boompje van middelmatige hoogte. Het brengt één of meer stammen voort van een duim in den omtrek, die zes of agt voeten hoog groeijen, alvoorens takken te doen uitspruiten. Tot dat de stammen beginnen takken te schieten, zyn zy over

 haa-

geland minder beroemd is, dan voor deezen, beſchouwt men dien echter als een zeer krachtig middel

haare geheele lengte van bladeren voorzien, die zy doorgaans na het vormen der takken laten vallen.

De ſtam van dit boompjen is langwerpig rond en grysachtig. De jonge uitſpruitzels hebben eene groene ſchors met eenige weinige witte ſtippen; die van de takken is, in het eerſte begin, van eene fraaije roode kleur naar het bruine hellende, en ouder wordende met eenige grysächtige lynen geteekend. De bladen groeiën wederkeerig, en beſtaan uit drie of vier reijen van blaadjes zonder ſteelen, maar van eene eironde gedaante. Het *Quacy-hout* is zelden zonder bladeren.

Dit boompje is alleräangenaamst voor het gezicht, uit hoofde van de meenigte zyner roode bloemen, en de verſcheidenheid van kleuren in deszelfs bladeren. De wortel, het eenige gedeelte van den boom, het welk gebruikt wordt, is ligt, en geheel van week hout; deszelfs ſchors is fyn, grys en knoestig, en op zommige plaatſen als geſpleeten. Deeze wortel is, even als de geheele boom, uittermaten bitter. Men oordeelt dit hout zeer balſemächtig te wezen, en door zyne bitterheid geſchikt, om zuure ſtoffen en verrotting te wederſtaan. Men bedient 'er zig in *America* van tegen de tusſchenpoozende, aanhoudende, kwaadäartige, en rotkoortſen. Men neemt het in als een poeder, en, om des te beter te werken, als een afkookzel in wyn of water. Het is nog maar weinige jaaren geleden, dat dit middel in *Europa* in de Geneeskunde is ingevoerd. Men bedient

De beruchte GRAMAN--QUACY.

del tot verſterking van de maag, en herſtelling van eetlust. Behalven deeze eigenſchap, levert dezelve ook een krachtig middel tegen de koorts op.

De heer D'AHLBERG, dien ik reeds in het verhaal van deeze reize genoemd heb, maakte, in 't jaar 1761, het *Quasſie-hout* aan den beroemden LINNÆUS bekend, en deeze *Zweedſche* Natuurkenner heeft naderhand eene verhandeling over deeze plant geſchreven. Door middel van deeze gewichtige ontdekking, zoude QUACY groote rykdommen hebben kunnen verzamelen, zoo hy zig niet aan een liederlyk leven en verkwistingen had overgegeven, waar van de gevolgen zwaare ziekten waren, en inzonderheid de melaatsheid, die, zoo als ik reeds gezegd heb, volſtrekt ongeneeslyk is. Hy moet niettemin eenen hoogen ouderdom bereikt hebben, ſchoon hy den juisten tyd van zyne geboorte niet wist, maar hy was dikwils gewoon te verhaalen, dat hy als trommelſlager diende, en op de Plantagie van zynen meester alarm ſloeg, toen de *Franſche* Admiraal,

JAC-

dient zig ook van een aftrekzel van dit hout in wyn, tegen de jicht, en om de maag te verſterken. In één woord, het *Quacy-hout* kan het gebrek van de *Kina* vervullen.

Aanteek. van den Franſchen Vert.

JACQUES CASSARD, in 't jaar 1712, de *Surinaamsche* Volkplanting onder ſchatting ſtelde.

Het Portrait van deezen buitengewoonen man, met zynen gryzen kop, en zyn ſcharlaken en blaauwen rok, met goud omboord, afgeteekend hebbende, biede ik het zelve den lezer aan.

Zelfs in de week van myne te rug komst op *Paramaribo*, ondervonden wy nieuwe bewyzen van de goede uitwerkingen, welken de tooverbanden van GRAMAN QUACY te weeg bragten. Een Capitain der Jagers, HANNIBAL genaamd, bragt aldaar twee handen van twee oproerige Negers, die hy ontmoet, en zelf gedood had. Eene van die handen was afgehouwen aan den Neger CUPIDO, in 't jaar 1774, gevangen genomen door den Colonel FOURGEOUD, die hem in de boſſchen agter aan voerde, tot dat het aan deezen Neger, in weêrwil van de ketenen, waar aan hy geboeid was, gelukte te ontſnappen.

Myne vrienden een bezoek gevende, ging ik den heer ANDREAS REYNSDORP zien, die my een liskoord en een knoop van een hoed, met diamanten, toonde, die hem twee honderd guinies gekost hadden. — Zoo groot is de weelde in *Surinamen*. Deeze pracht was nog verre beneden die van den heer D'AHLBERG, die behalven eene goude ſnuifdoos, met edele geſteenten om-

omzet, en hebbende de waarde van 600 ponden ſterlings, my twee ſtukjes zilver geld vertoonde, met goude randen, en met diamanten omzet, met dit opſchrift: *Soli Deo gloria, fortuna beatum &c.* My niet hebbende kunnen wederhouden, om hem myne verwondering te kennen te geven, dat hy zoo byzonder veel werk maakte van twee zulke ligte ſtukjes, gaf hy my ten antwoord, dat dit al het gereed geld was, het welk hy bezat, toen hy uit zyn vaderland, *Zweden*, in deeze Volkplanting kwam. — Werkte gy? zeide ik hem. — Neen. — Vroeg gy om een aalmoes? — Neen. — Gy hebt evenwel niet geſtolen? — Neen; maar, onder ons, ik gedroeg my als een geestdryver; het geen nu en dan zeer noodzakelyk is, en de drie andere kostwinningen overtreft. Ik zal nog een voorbeeld bybrengen van de buitenſporigheid van zommige inwooners deezer Volkplanting. Twee van hun geſchil hebbende over een koets, die zeer cierlyk gebeeldhouwd en zeer kostbaar was, zynde kortlings uit Holland aangekomen, moest men zyne toevlucht nemen tot de rechtbank, om te weten, aan wien dezelve toebehoorde; en geduurende den tyd, dat het twistgeding duurde, bleef het rydtuig in de open lucht ſtaan, en verloor al deszelfs waarde.

Den 10den February, wanneer de meeste onzer

Officieren te *Paramaribo* te rug gekomen waren, gaf de Colonel hun, in het hoofd-kwartier, een zoo genaamd festyn. Met de vreugde op het aangezicht geschilderd, gaf hy ons kennis, dat hy zynen tocht ten einde gebragt had. Zonder veel bloed te vergieten, had hy zyn oogmerk volmaakt bereikt, door één-en-twintig gehuchten of dorpen te vernielen, en twee honderd velden te verwoesten, waar op allerleije zoorten van planten groeiden, van welken het bestaan der muitelingen af hing. Hy bevestigde ons ook de tyding, dat zy byna allen de Rivier *Maroni* waren overgetrokken, en zig in de *Fransche* Volkplanting van *Caijenne* hadden nedergezet, alwaar men hun niet alleen eene schuilplaats verleende, maar zelfs alles verschafte, wat zy benoodigd hadden. Wy wenschten hem van goeder harten geluk, en wy dronken driewerf den voorspoed van de *Surinaamsche* Volkplanting, welkers toekomende veiligheid afhing van het nieuw *cordon*, of van den verschansten weg, die door het krygsvolk der Sociëteit en de Neger-jagers verdedigd wierd.

De Colonel FOURGEOUD, en zyne krygsbende, worden, in het werk van Dr. FERMIN, twee malen aangehaald als de redders deezer Volkplanting. De Abt RAYNAL spreekt 'er ook met zeer veel roem van, en zyne loftuitingen zyn met

de

de rechtvaardigheid en waarheid overëenkomstig. Eene zaak is 'er, die den Colonel onëindig veel eere aandeed, namelyk dat, hoe zeer hy zyne soldaten op geenerhande wyze spaarde, hy nimmer eenen gevangen muiteling in koelen bloede deed ombrengen; ja zelfs, wanneer het hem mogelyk was, ontweek hy om denzelven in handen van den Rechter over te leveren. Hy wist, dat zyn plicht medebragt de muitelingen te verjagen; maar hy wist ook tevens, dat geweldadige en onmenschelyke mishandelingen hen tot muiterye hadden doen overslaan. Ik zelf, die, in de drie eerste jaaren, door hem op eene ongepaste manier vervolgd wierd, moet tot zynen roem verklaren, dat hy onvermoeid in den dienst was, en dat hy, in weêrwil van eenige gebreken, een uitmuntend Officier was.

De Bevelhebber melde ons bovendien, dat twee schepen, die met krygsbehoeften voor ons geladen waren, op de reede van *Texel* waren gestrand; maar dat men een gedeelte van hunne lading geborgen had, en in twee andere schepen overgeladen, die in de Rivier *Surinamen* aankwamen.

Ik stond toen in zulk eene blakende gunst by den Colonel, dat hy my zelfs tot zynen vertrouweling nam. Ik wist daar door zyn voornemen, om het nieuwlings ontscheepte krygsvolk nog ver-

ſcheiden maanden na ons vertrek in 't veld gelegerd te houden, welke ongemakken zy 'er ook door lyden mogten. Hy noemde my vervolgens de Officiers, welken hy, na zyne aankomst in *Holland*, wilde tegenwerken, als mede welken hy door zyne aanbeveeling wilde doen bevorderen; maar ik nam de vryheid hem hier in de reden te vallen, en op myne eer te verklaren, dat de eerstgemelde door my weten zouden het gevaar, dat hun over 't hoofd hing, zoo hy 'er by bleef, om zulk een onrechtvaardig ontwerp ter uitvoer te brengen. Deeze verklaring bragt ten minſten die goede uitwerking te weeg, dat het geſprek van zulk een onäangenaam voorwerp wierd afgeleid. Ik verzogt hem vervolgens, „ dat hy zig de „ noodlottige geſteltenis herïnneren zoude, waar „ in dit zelfde volk zig bevond aan de *Casſipory-* „ *Kreek*, terwyl hun Heelmeester goude horolo- „ giën, en diamanten ringen overwon, met het „ genezen van de ingebeelde ziekten der aanzien- „ lyke lieden op *Paramaribo*". Hy antwoordde my: *Gy zyt een braave jongen*; en beloofde 'er aan te zullen gedachtig zyn.

Ik wierd toen door Capitain MACNEYL genoodigd, om eenige dagen op zyne Koffy-Plantagie te gaan doorbrengen; maar, hoe zeer ik deeze uitnoodiging niet konde aanneemen, zal ik my ech-

echter van deeze gelegenheid bedienen, om de nuttige plant, *Koffyboom* genaamd, te beschryven, die, niet oorspronkelyk uit *Guiana* herkomstig zynde, zoo men zegt, door den Graaf DE NEALE te *Surinamen* gebragt wierdt, schoon zommige Schryvers daar van de eer geven aan zekeren zilversmit, HANSBACH genaamd.

De Koffy-boon (*) koomt voort van den *Koffy-*

(*) De koffy wierd in 't 1554. uit *Arabië* naar *Constantinopolen* overgebragt. — Omtrent in het midden van de zestiende eeuw wierd derzelver gebruik te *London* ingevoerd; en in 't jaar 1728, plantte de heer NICOLAAS LAWS de eerste Koffyboon te *Jamaica*.

Aanteek. van den Schryver.

Men heeft reden te gelooven, dat de *Italianen* de eerste onder de *Christen* volken zyn, by welken deeze beroemde drank is ingevoerd. Zy is vervolgens voor het jaar 1643. naar Parys overgebragt. 'Er zyn bewyzen, zegt AUBLET, dat geduurende de regeering van LODEWYK XIII, onder het kleine Gerechtshof te Parys, gekookte koffy verkogt wierd, onder den naam van *cahové* of *cahovet*. De *Turken* noemen dezelve *cahveh*, het welk koomt van het woord *cahoah* of *cahoueh*, waar door de *Arabieren* dien drank aanduiden, dien zy het eerst gekend en in gebruik gebragt hebben; schoon dit *Arabisch* woord allen drank in 't gemeen beteekent. Het is waarschynlyk, dat 'er niet zeer veel van verkogt wierd, en dat dit niet lang geduurd heeft.

Het

fy-boom, welke eene bevallige gedaante heeft, en die men niet hooger laat groeijen, dan tot een mans hoogte, om de vrucht des te gemakkelyker te kunnen plukken. De schors van deezen boom heeft eene helder bruine kleur; en zyne bladeren, zynde altyd groen, glad, glinsterend en hoog gekleurd van boven, bleek van onderen, uitgesneden, maar zonder getand te zyn, aan de beide einden puntig, aan de buitenkant stomp, drie of vier duimen lang, en omtrent twee breed, zitten aan zeer korte steelen, en eene uitspringende kant verdeelt dezelve benedenwaarts in twee gelyke deelen. De boom is 'er geheel mede bedekt, en zyne takken spruiten op eenen kleinen afstand van den grond uit. Deszelfs beziën zyn eirond, in 't be-

Het jaar 1669, in onze Geschiedenis over bekend door het plechtig Gezandschap van SOLIMAN AGA, die door Sultan MAHOMET IV aan LODEWYK XIV gezonden wierd, moet gehouden worden voor het waare tydperk van de eerste invoering van het gemeene gebruik der koffy te *Parys*. Deeze Gezant, en zyn gevolg, boden, volgens de gewoonte van hun Land, deezen drank aan de Hovelingen, en verdere persoonen, die uit beleefdheid aan den *Turkschen* Minister een bezoek gaven, waar door veele inwooners deezer hoofdstad 'er smaak in kregen, en 'er zig aan gewenden.

Aanteek. v. d. Franschen Vertaler.

begin groen, en langzamerhand van kleur veranderende tot dat zy ryp zyn, wanneer zy eene heldere roode kleur vertoonen, even als de kersſen. Het vleesch van elk deezer beziën, hebbende eenen vry aangenaamen zoetächtigen ſmaak, eene ſpeceryen geur, en eene bleeke kleur, omgeeft twee nootedoppen, die dicht aan elkander zitten; en elk eene halve boon of zaad bevatten van een kraakbeenigen aart, eene bleeke of geelächtige groene kleur, eyrond, aan de eene zyde bolrond, aan de andere plat, en aldaar over deszelfs geheele lengte met eene zeer diepe groeve doorſneden. Men zegt, dat één Koffy-boom drie of vier ponden koffy by elken oogst kan opleveren; en even als andere plantgewasſen van dit Land geeft dezelve twee malen 's jaars vruchten.

De gebouwen op eene Koffy-Plantagie, beſtaan in het huis van den Planter, het welk men, om de aangenaamheid, doorgaans aan den oever van eenige Rivier plaatst; en dicht daar by, gemakshalven, de woning van den opzichter, van den boekhouder, de magazynen, en kleine bergplaatſen. De verdere gebouwen, tot de bewerking geſchikt, zyn eene wooning voor den timmerman, een timmerwerf, een zoort van ſchuur om het vaartuig in te bergen, twee koffy-huizen, het één, om de boon van het verdere gedeelte der vrucht

vrucht af te fcheiden, en het ander, om dezelve te laten droogen. Het overige beftaat in woningen voor de Negers, in een hospitaal, een beestenftal, en magazynen. Het geheel heeft het voorkomen van een klein gehucht. Het koffy-huis alleen kost zomtyds vyf duizend ponden fterling, en zelfs meer. Maar om een volkomener denkbeeld van het geheel te geven, verwyze ik den lezer naar de daar van door my gemaakte afteekening. Hy zal op dezelve zien de plaats der gebouwen, de velden in hunnen vollen groei, de paden, de grachten, de fluizen, alles behoorlyk onderfcheiden. Eene dergelyke Plantagie, op die wyze gerangfchikt, vereenigt in zig aangenaamheid, gemak, en veiligheid: aangenaamheid, om dat zy volmaakt regelmatig is; gemak, om dat alles aldaar onder het bereik en het oog van den Planter verrigt wordt; veiligheid, om dat zy door eene zeer breede gracht omringd is, waar in het water uit de Rivier loopt, en waar over een valbrug legt, die des nachts wordt opgehaald, en alle gemeenfchap van buiten affnydt.

De landen, tot bebouwing gefchikt, zyn in groote vierkante vakken verdeeld, waar op doorgaans twee duizend fraaije koffy-boomen ftaan, die op den afftand van tien voeten van elkander geplant zyn. Deeze boomen, die op de drie jaaren

ren vruchten beginnen te dragen, hebben op de zes jaaren hunnen volkomen wasdom bereikt, en worden dertig jaaren oud. In plaats van de boomen, die ſterven, plant men jonge loten, die uit eene kweekery gehaald worden, zynde een zeer wezentlyk gedeelte, waar aan eene Plantagie nimmer gebrek moet hebben. Ik heb reeds opgemerkt, dat men twee maalen 's jaars oogſten kan: de eerſte heeft plaats op het einde van de maand Juny, de andere op het einde van November.

Het is in dit oogenblik niet onäangenaam, Negers van allerleijen ouderdom, deeze beziën van eene helder roode kleur te zien plukken; en terwyl de meer bejaarden hunne taak afwerken, vermaken zig de jongere, die reeds dezelve geëindigd hebhen, met onder een aangenaam groen te ſtoeijen.

Zy verſchynen vervolgens allen voor den Opzichter, die de geenen, wier manden niet vol genoeg zyn, doet zweepen, welke reden van verſchooning zy ook mogen bybrengen. Dit gedaan zynde, worden de vruchten in de ſchuur gebragt, en de ſlaven keeren naar hunne woningen te rug. Om het vleesch der vrucht van de boonen af te ſcheiden, worden de vruchten in een molen, die daar toe gemaakt is, gewreven; vervolgens worden de boonen in water geworpen, waar in zy

een

een nacht blyven; men ſpreidt ze als dan uit op een zoort van dorschvloer, gemaakt in de open lucht, en met platte ſteenen, om daar op de boonen te laten droogen. Deeze bewerking afgeloopen zynde, begint men wederom eene andere, byna van gelyken aart, daar in beſtaande, dat men de boonen op den vloer van eene zolder uitſpreidt. Aldaar dampen zy uit, en droogen inwendig, en men draagt zorg om ze dagelyks met houten ſchoppen om te roeren. Om de drooging volkomen te doen zyn, werpt men deeze zelfde boonen in kuipen, die op rollen loopen, en men draagt zorg, dat ze niet door den regen nat worden. Men wryft ze vervolgens in houten mortieren, om de ſchil of het vlies, waar mede de boonen in de vrucht aan elkander vast zitten, van één te ſcheiden. De Negers doen dit werk op de maat, onder een algemeen gezang.

Eenige Koffy-Plantagiën in *Surinamen* brengen jaarlyks meer dan 150,000 ponden gewicht voort; en, gelyk ik reeds heb opgemerkt, het jaar voor onze komst, voerde men, alleen naar *Amſterdam*, 12,267,134 ponden van dit aangelegen voortbrengzel uit, waar van de prys van zeven tot agtien ſtuivers verſchilde, maar die, midden door gerekend, eene ſomme van 400,000 ponden Sterling opbrengen, zonder daar nog by

te

te rekenen het geen naar *Rotterdam* en *Zeeland* verzonden wierd.

Dit is genoegzaam tot betoog, dat het aankweken der koffy allen aandacht van de Planters verdient. Ten aanzien van derzelver hoedanigheden is het onnoodig den lezer te onderhouden.

Met deeze beschryving zal ik de waarnemingen eindigen, door my omtrent de voortbrengzels van het Planten-ryk in deeze Volkplanting gemaakt, naar mate dezelve zig aan my aanboden. Ik zal 'er echter byvoegen, dat de verscheidenheid en buitengewoone eigenschappen der boomen, planten, wortelen, enz. in dit Land, van dien aart zyn, dat zelfs de oudste inwooners dezelven niet volkomen kunnen kennen.

Het is eenige jaaren geleden, dat de Graaf GENTILLY, een kundig man, met verscheiden *Indianen* de woestenyen van *Guiana* doorreisde. Hy had een aantal aanmerkingen verzameld, waar uit de Kruidkunde groote voordeelen stond te trekken, toen hy door eene kwaadäartige koorts wierd aangetast, die hem in het midden zyner zoo gewichtige als nuttige werkzaamheden in het graf sleepte.

Na alzoo myne berichten nopens de verschillende voortbrengzels deezer Volkplanting, voornamelyk catoen, suiker, cacao, indigo en koffy,

geëindigd te hebben; na herhaald te hebben, dat de onderſcheidene boomen, heesters, planten, wortels, gommen, en welriekende dingen, welken men aldaar ontmoet, uittermaten talryk zyn, en allen van eene uitmuntende hoedanigheid, is my thans nog overig de belofte te vervullen, door my gedaan, om aan het oordeel van het publiek eenige aanmerkingen te onderwerpen, waar van de gevolgen, wanneer ze beöeffend werden, een onëindig nut aan alle de *West-Indiſche* Volkplantingen zouden aanbrengen, en haar groote rykdommen verſchaffen, tevens het geluk der ſlaven bevorderende, zonder dat men noodig zoude hebben tot den handel op de kust van *Guinée* zyn toevlucht te nemen, om het dagelyks verlies der Negers te herſtellen. Maar het is noodzakelyk voor af de manier aan te wyzen, op welke zy gerangſchikt en behandeld worden, overëenkomſtig de byzondere gewoonte van deeze Volkplanting; ik zal vervolgens opgeven, hoe zy, niet alleen volgens de wetten der menſchelykheid, maar ook volgens die van het gezond verſtand behooren te zyn.

Ik heb reeds doen opmerken, dat 'er 75,000 ſlaven van allerleije benamingen in *Surinamen* zyn. Om een getal te hebben, het welk zig gemakkelyker laat verdeelen, zullen wy het ſtellen op

80,000

80,000, en, daar de Plantagiën een getal van 800 beloopen, veronderstellen, dat elke Plantagie 100 slaven heeft, (schoon verscheiden derzelven 'er niet meer dan 24, en andere wederom 400 hebben,) dus zullen wy het getal van 80,000 vinden. De volgende staat of tafel wyst de onderscheidene diensten of werkzaamheden aan, waar toe zy gebruikt worden. De eerste reije bevat het getal der slaven van alle ambachten, die tot elke Plantagie behooren; de tweede, de by elkander gerekende getallen over alle de Plantagiën.

Staat der Negers, zoo mannen als vrouwen, tot ééne Plantagie behoorende, volgens derzelver onderscheidene diensten.

	Op één Plantagie.	Op 800 Plantagiën.
Vier mannen tot huisselyken dienst.	4	3,200
Vier vrouwen, *dito* . . .	4	3,200
Een kok voor den Planter, Opzichter, enz.	1	800
Een jager.	1	800
Een visscher.	1	800
Een tuinman voor de bloem- en moestuin.	1	800
	12	9,600

	Op één Plantagie.	Op 800 Plantagiën.
Tranſport.	12	9,600
Een Neger, die belast is met het weiden van paarden en osſen. . .	1	800
Een om de geiten te weiden. . .	1	800
Een tot het weiden van de varkens.	1	800
Een Neger, wiens post is aan het gevogelte eeten te geven	1	800
Timmerlieden, om wooningen, vaartuigen, enz. te bouwen . . .	6	4,800
Kuipers, om het vaatwerk te maken en te herſtellen . . .	2	1,600
Een metzelaar, om de ſteene grondvesten te bouwen en te herſtellen.	1	800
Negers, die eenig handwerk oeffenen, en andere, die alleen tot pronk dienen, wonende op *Paramaribo*.	15	12,000
Een Neger, den post van Heelmeester waarnemende	1	800
Zieken en ongeneeslyken . . .	10	8,000
Eene minne voor de kinderen, die door hunne moeders niet gezoogd kunnen worden	1	800
Zeer jonge kinderen, die nog geen arbeid kunnen doen . . .	16	12,800
Negers, die te oud zyn om te werken.	7	5,600
Negers, alleenlyk geſchikt om op het Land te arbeiden . . .	25	20,000
Het geheele getal der ſlaven	100	80,000

Uit

Uit deezen Staat kan men zien, dat het getal der ſlaven, die verwezen zyn om den geheelen last van den arbeid op het veld te dragen, ſlechts een vierde bedraagt van de gezamentlyke Negers der Volkplanting; en deeze zyn het voornamelyk, die vroegtydig ſterven. Is het dus niet klaar, dat indien men tot den zelfden arbeid, met zoo veel geſtrengheid, de vyftig duizend ſlaven gebruikte, die daar toe bruikbaar zyn, het getal der dooden, jaarlyks op vyf van 't honderd beloopende, ten minſten tot twaalf vermeerderen zoude, en deeze bevolking, in een weinig meer dan agt jaaren tyds, volkomen vernielen zoude.

Na getoond te hebben, hoe de ſlaven verdeeld worden, moet ik kortelyk opmerken, dat zoo al dertig duizend van dezelven met meerder gemak leven, dan het gemeene volk in *Engeland*; en andere dertig duizend een ledig leven leiden, of ten minſten een leven, het welk tot in ſtandhouding der Plantagiën van geen nut is; de twintig duizend, die dan nog overig zyn, over 't algemeen onder de ellendigſte ſchepzels, die op aarde woonen, gerangſchikt kunnen worden. Men geeft hun naauwlyks te eeten, men put hen uit door vermoeijing, men mishandelt hen, men ryt hen door wreede ſtraffen van één, zonder te gedogen, dat zy hunne vorderingen en klachten laten hoo-

ren, zonder dat men naar hunne verdediging begeert te luisteren, zonder dat men hun by eenige gelegenheid het minſte recht laat wedervaren; en op die wyze kan men hen als *levendig dood* beſchouwen, dewyl zy geene der voorrechten van de menſchelyke maatſchappy genieten.

Ik moet aan ieder mensch van gezond verſtand vragen, of eene dusdanige verdeeling niet ſtrydig is met het waar belang der eigenaars, terwyl dezelve door een verſtandiger beſtuur hunne rykdommen zouden vermeerderen, en het leven van hunne ſlaven zoo zeer niet verkorten?

Indien de onbedachtzaame inwooners deezer Volkplanting hunne weelde, ik zal niet zeggen 'er van afzien, maar matigen wilden, zouden ten minſten twintig duizend Negers by het getal der arbeidende gevoegd worden, het geen door aan de lediggangers werk te verſchaffen, de anderen oneindig ontlasten zoude, en (mits zy allen met minder wreedheid behandeld werden,) het zoort van ſterfte zoude doen ophouden, die zoo algemeen het lot der eerstgemelden is.

Maar de hervorming moet begonnen worden met menſchen, wier gedrag ten voorbeelde ſtrekken kan. Het is noodig, dat zy, wien het uitvoerend gedeelte van het beſtuur wordt toebetrouwd, geen belang hebben, om de oogen te

ſlui-

ſluiten voor buitenſporigheden, die by de wetten verboden zyn: het is noodig, dat nimmer de Gouverneur, en Regeeringen der Volkplanting, eigenaars zyn van een grooter getal ſlaven, dan, overëenkomſtig hunnen rang, tot den huisſelyken dienst by hun noodzakelyk is; want ik heb meer dan eens gezien, dat zy, die de wetten maakten, of met derzelver uitvoering belast wierden, de eerſte waren, die dezelven overtraden, het zy door de Negers te dwingen, om des zondags te werken, het zy door zig aan alle de geweldadigheid hunner driften over te geven.

Het is derhalven van aanbelang, dat de Gouverneur en de voornaamſte lieden der Regeering uit *Europa* gezonden worden; dat zy met de gaven der fortuin, en de voordeelen van eene goede opvoeding begunſtigd zyn, maar bovendien, dat zy eenen edelmoedigen en ſtandvastigen geest hebben; dat zy onvatbaar zyn voor omkooping, en zig door den glans van het goud niet laten verblinden; dat zy eindelyk met gevoelens van eer en menſchelykheid bezield zyn; dat het volk, aan het welk zy eenen zoo wezentlyken dienst doen, dat de Volkplanting, welke zy zoo kragtdadig beſchermen, hun op eene edelmoedige wyze beloone; maar dat hunne bezoldingen vast bepaald zyn, en niet van het zweet en bloed dier on-

ongelukkige *Africaanen* afhangen; dat deeze zelfde Regeeringen wetten maken, waar by de arbeid der Negers bepaald wordt; dat deeze door andere befchermende wetten gevolgd worden, die niet gedogen, dat deeze ongelukkige flaven gefolterd, van één gereten, vermoord worden, of dat men hun al het geen den mensch lief is, hunne kinderen en vrouwen, onbefchaamdelyk ontroove; dat men hun behoorlyk voedzel geeft, en hun in hunne ziekten laat oppasfen; maar voornamelyk, dat men hun recht laat wedervaren, dat men hen hoort, en hun toeftaat, om de buitenfporigheden, waar over zy zig beklagen, door getuigen te bewyzen, van welke kleur dezelve ook zyn mogen; dat men hun zelfs een voorrecht laat genieten, het geen voor ons zoo dierbaar is, om gevonnisd te worden door onäfhangelyke en onpartydige Rechters, uit hunne landgenooten gekozen. Indien gy eindelyk wilt, dat zy als menfchen handelen en arbeiden, behandel hen dan op dien voet.

Wanneer dusdanige wetten aangenomen en ter uitvoer gebragt werden, durve ik verzekeren, dat de *Europeefche* volken oneïndige voordeelen van hunne Volkplantingen trekken zouden. — De Planters zouden ryk, en hunne Opzichters ordentelyke lieden worden; de flavernye zoude dan

meer

meer in naam, dan in de daad zyn; de Negers zouden hunne taak met vermaak afwerken; de bevolking zoude vermeerderen, en de vervloekte handel op de kust van *Guinée* zoude vernietigd worden. De eigenaars zouden hunne slaven als hunne kinderen beschouwen, en als de zoodanigen, van welken de vergrooting van hun fortuin afhangt; de slaven zouden van hunnen kant den dag zegenen, dat hunne voorouders in *America* zyn aangeland.

Den 16den, by zyne Excellentie den Gouverneur ter maaltyd genoodigd zynde, liet ik hem zien de verzameling van myne teekeningen en aanmerkingen, die ik rakende de Volkplanting van *Surinamen* gemaakt had; hy wilde dezelven wel met zyne goedkeuring veréëren. Ik betuigde hem myne dank-erkentenis, niet alleen voor alle de geschikte gelegenheden, welken hy my bezorgd had, om dien arbeid aan te vullen, maar ook voor het allervriendelykst onthaal, het welk ik, geduurende myn verblyf in *Guiana*, van hem genoten had.

Door de herhaalde betuigingen van zyne vriendschap aangemoedigd, dorst ik, twee dagen daar na, hem een zeer buitengewoon verzoekschrift aanbieden, het welk ik hem verzogt aan den Raad voor te dragen, zoo als hy my ook al glim-

lagchende, en my de hand drukkende, beloofde. Zie hier het zelve:

Ik verbinde *myn woord van eer*, het eenigste goed, het welk ik, behalven myne soldye, bezit, tot borge, dat, indien de Raad myn voorig verzoek tot vrymaking van mynen geliefden zoon JOHNNY STEDMAN toestaat, dit kind nooit ten lasten der Volkplanting van *Surinamen* komen zal.

(Getekend)

Paramaribo,
den 18. *February* 1777.

J. G. STEDMAN.

Daar mede alles, wat van my afhing, gedaan hebbende, wagte ik eenige dagen met angst, maar zonder hoop, het antwoord op myn verzoek af; en ingevalle hetzelve ongunstig uitviel, zag ik my genoodzaakt mynen zoon voor altyd te verlaten, of hem naar *Europa* mede te nemen, waar door ik den dolk in het hart van zyne moeder gestoken zoude hebben.

Terwyl ik aan deeze zorgelyke onzekerheid ten prooije stond, wierden de Transport-schepen tot ons vertrek gereed gemaakt, en ik was onder het getal der geenen, die belast waren dezelven van eenen

eenen genoegzamen voorraad van hout te doen voorzien. De Officiers ontfingen de agterſtallige ſoldye, die men hun verſchuldigd was; en dertien ſoldaten verkregen hun pasport, van oogmerk zynde te *Paramaribo* te blyven. De bekwaame Colonel betaalde ons andermaal in papier. De Regeering had ons bovendien eenige honderde guldens toegeſtaan, om ons ſchadeloos te ſtellen wegens de betaling van onderſcheiden lasten, maar men deed 'er nooit rekening van, of liever het was ons verboden om 'er van te ſpreken.

Den eerſten Maart, bragt een Sergeant, uit het leger aan de *Casſipory-Kreek*, alwaar het nieuwe krygsvolk geposteerd lag, aangekomen, bericht, dat de ſoldaten aldaar in grooten getale ſtierven, en verhaalde, dat zeker ſoldaat, die den 10den February verdwaald was geraakt, na verloop van *zes-en-twintig* dagen was te regt gekomen; dat hy de eerſte negen dagen van eenige ponden ſcheeps-biſchuit geleefd had, en dat hy de zeventien andere dagen het leven alleen met water behouden had; dat hy zyne ſtem geheel en al had verloren, en dat hy, in de volſte kragt van 't woord, ſlechts een geraamte vertoonde; maar dat de zorge, voor hem genomen, hoop gaf, dat hy het leven behouden zoude. Indien iemand weigert de mogelykheid van zulk een buitengewoon

woon geval te gelooven, laat hy dan lezen een echten brief van den heer GODIN aan den heer DE LA CONDAMINE, waar in hy het tafereel ſchetst van het verſchrikkelyk lyden, het welk zyne vrouw onderging, by het doortrekken der bosſchen van *Zuid-America*, om zig van *Riohamba* naar *Laguna* te begeven, in de maand October 1769. Hy zal daar uit kunnen zien, hoe eene vrouw van een teeder geſtel, na door de *Indiaanen*, die haar tot leidslieden dienden, verlaten te zyn geworden; na haare beide broeders, die onder den last van zoo veele vermoeyingen en ellende bezweken, verloren te hebben; tien dagen lang het leven behield, in een wild bosch, zonder eeten of drinken, onbewust, waar zy zig bevond, en door tygers, ſlangen en allerleije zoorten van gevaaren omringd. Laat men het omſtandig verhaal van al het lyden deezer vrouw lezen, en men zal aan het verhaal omtrent deezen ſoldaat niet meer twyffelen.

Ik heb in de daad nu en dan gebeurtenisſen overgeſlagen, die men, om haare vreemdheid, zoude hebben kunnen denken aan het wonderdadige zeer naby te komen: maar wanneer men van de bosſchen van dit gedeelte van *America* ſpreekt, is het nutteloos zyne toevlucht tot verdichtſels, of

zelfs

zelfs tot de minſte vergrooting te nemen, om den lezer te verbaazen.

Zoude men by voorbeeld gelooven, dat tachtig ſoldaten een zwaar bosch doortrekkende, de een na den ander een zoort van hoogte beklommen, welke zy op hunnen weg ontmoetten, en voor een grooten ter nedergevallen boom aanzagen, maar vervolgens onder hunne voeten voelden beweegen, en die niet minder was, dan eene zeer groote *Aboma-Slang*, welken de Colonel FOURGEOUD bevond dertig of veertig voeten lang te zyn? en met dit al, het gebeurde is met de waarheid overeenkomſtig.

Ik beroep my op een ander geval van gelyken aart; van eenen achtenswaardigen grysaart, FRANCIS ROWE van *Philadelphia*, die my verhaalde, dat hy aan één van zyne vrienden een bezoek zynde gaan geven, zyn paard eensklaps ſtil ſtond, verſchrikt zynde door een zeer grooten ratelſlang, die het voorbygaan belette. ROWE, die van het gewaand vermogen, aan dit zoort van dieren toegeſchreven, had hooren ſpreken, en daar aan geloofde, ſteeg van zyn paard af, om het zelve te doen omkeeren; maar de ſlang, zig intusſchen in malkander gekronkeld hebbende, liet het verſchrikkelyk geluid van zyne ſtaart hooren, en keek hem met zulke vuurige oogen aan, dat deeze on-

be-

beweeglyk op den grond bleef ſtaan, en een koud zweet hem van het hoofd tot de voeten afliep; „ met dit al, dus vervolgde ROWE, myne te- „ genwoordigheid van geest niet verloren heb- „ de, wierd de vrees door mynen moed ſpoedig „ overwonnen; ik naderde het monſter, en met „ eenen ſlag ſloeg ik het de hersſens in".

Den 3den Maart, ging myn vriend DE GRAAF naar het Eyland *St. Euſtatius*, alwaar zyn broeder Gouverneur was, te ſcheep, om zig van daar naar *Holland* te begeven. Tot myn groot genoegen nam hy HENDRIK, den jongſten broeder van JOANNA, met zig, en bezorgde hem vervolgens zyne vryheid. Ik zakte met hun de Rivier af, tot aan Kaap *Braam*, alwaar ik hun eene goede reize wenschte. My vervolgens in een visſchers vaartuig naar 't ſtrand begevende, bekroop my de lust, om in den *Atlantiſchen* Oceaan te gaan zwemmen.

In dit zelfde vaartuig zag ik eene groote meenigte visſchen, waar onder de zulken gevonden wierden, van welken ik nog niet geſproken heb, als daar zyn de *Geel-rug*, de *Wipi* en de *Waracou*. De eerſte ontleent zyn naam naar zyne kleur, volmaakt gelykende naar die van een limoen, maar zyn buik is wit. Hy is twee of drie voeten lang. Zyn kop is zeer breed, en van twee

lan-

lange knevels voorzien. Zyn lyf is dun en zonder schubben. Het vleesch van deezen visch is smakeloos en droog. De twee andere zyn zeer klein: de één gelykt naar een zweep; de ander, die lekker om te eeten is, heeft voor 't overige niets, het welk eene byzondere beschryving verdient.

Den 8sten Maart vierden wy in het hoofd-kwartier den verjaardag van den Prins van *Orange*. Na den maaltyd vernemende, dat de Capitain VAN GUERICK, Adjudant van den Colonel FOURGEOUD, den Capitain BOLTS te onrecht laakte, uit hoofde zyner aanbeveeling van een jong vrywilliger, een mensch van een uitmuntend character, maar die weinige vrienden tot zyne voorspraak had, ging ik in den kring, die hen omringde, en deed vry ernstige verwytingen aan den Adjudant, zelfs in tegenwoordigheid van den Colonel, het geen een geschil veröorzaakte, waar van het gevolg was eene uitdaging tegen des anderen daags morgens by het opkomen van de zon. Wy bevonden 'er ons beiden op den bepaalden tyd, en gingen zonder medehelpers ter zyde af in de *Savane*, alwaar wy, met den degen in de vuist, eenige vrugtelooze aanvallen deeden, waar na, den degen van den Capitain in tweën gebroken zynde tegen het gevest van den mynen, die byna door

en

en door was gestoken, hy geheel in myne macht was. Ik wilde van dit voordeel geen gebruik maken, en bood hem aan, om het gevecht op nieuw te beginnen, met nieuwe wapenen: maar hy vond dit voorstel zoo edelmoedig, dat hy, my by de hand vattende, my verzocht hem myne vriendschap wederom te geven. Wy erkenden toen, dat wy beiden al te driftig geweest waren, en gingen oogenblikkelyk een bezoek geven aan den Capitain BOLTS, die niets van onze wandeling van des morgens wist. Hy verzoende zig, schoon met moeite, met den Adjudant, en de geheele zaak wierd op die manier bygelegd.

Den 10den, bragt ik het grootste gedeelte van den dag by den Gouverneur door; des avonds ging ik aan boord, om de toebereidzels onzer reize te bezichtigen. Ik vond onze goederen zoodanig door muizen en rotten beschadigd, dat ik wel zes katten noodig had, om die dieren uit te roeijen. De katten zyn, uit hoofde van de warmte der luchtstreek, zoo levendig en zoo talryk niet in *Surinamen*, als in *Europa*; ik merkte ook op, dat zy kleiner en magerer zyn, en dat zy zeer spitse ooren en bek hebben.

Den 11den, zag ik met de grootste smart en verwondering de jonge Juffrouw JETTY DELAMARE, dochter van wylen den heer DELA-

MAR-

MARRE, een fraai Mulatten meisjen, ten hoogſten veertien jaaren oud, die in den Christelyken Godsdienst onderwezen was, en eene volmaakte opvoeding genoten had, in ketenen geboeid, gelyk ook haare moeder, en eenigen van derzelver naastbeſtaanden, en door een wacht van ſoldaten voor den Raad gebragt wordende. Dit jong ongelukkig meisjen my herkend hebbende, riep my, en zeide my, bitterlyk ſchreiende: „ dat de eigenaar, aan wien haare moeder toebehoorde, „ SCHOUTEN genaamd, haar voor de Rechtbank deed brengen, om dat zy weigerde het „ werk van eene gewoone ſlavin te verrigten, vermits zy buiten ſtaat was zulks te doen, en ook, „ volgens de opvoeding, welke zy ontfangen had, „ tot op dit akelig oogenblik daar op nimmer „ had gerekend".

De wetten van dit Land noodzaakten haar, niet alleen om zig aan dit ellendig lot te onderwerpen, maar zy veröordeelden haar bovendien, als mede haare moeder, en die geenen van haare naastbeſtaanden, welken men verdagt hield, dat haar in de vordering van haare vryheid zouden begunſtigen, om in het geheim de ſtraf te ontfangen, die voor de ſlaven geſchikt was; en zonder de menschlievendheid van den Fiskaal WICHERS

zoude dit verfchrikkelyk vonnis zekerlyk ter uitvoer gebragt zyn geworden.

Zie daar, welke de gevolgen waren van de weinige zorge, die DELAMARE had aangewend, om aan zyne dogter en derzelver moeder haare vryheid te doen erlangen. De fmartelyke vertooning, waar van ik oog-getuige was, deed my voor mynen zoon beven; maar myne vrees was niet van langen duur; want dien zelfden dag, op het oogenblik, dat ik zulks het minst verwagtte, ontfing ik eene zeer beleefde boodfchap van Gouverneur en Raaden, medebrengende: „ Dat de
„ Raad, overwogen hebbende myne diensten,
„ myne menschlievendheid, en de oprechtheid,
„ waar mede ik myn *woord van eer* tot borg voor
„ mynen zoon aanbood, ten einde hem, alvo-
„ rens hem te verlaten, een vry burger der wee-
„ reld te zien; eenparig befloten had, my by
„ eenen brief plechtiglyk kennisfe te geven, dat
„ zonder verderen omflag of kosten, myn ver-
„ zoek was toegeftaan; en dat, uit kragte van
„ dien, myn zoon voor altyd vry was".

Niemand gaat fchielyker van overmaat van fmarte tot die van vreugde over, dan ik zelf op dit oogenblik. De gevoelige JOANNA ftortte tranen van teederheid en erkentenis. Wy gevoelden

ons

ons geluk des te ſterker, om dat wy alle hoop verloren hadden, en byna veertig kinderen van beiderleije kunne thans aan eene altoosduurende ſlavernye door hunne vaders waren overgelaten, waar van zommige zelfs zig niet eens verwaardigden, om eenige tyding van hun te vernemen.

Eene omſtandigheid, die my in de daad zeer buitengewoon toeſcheen, beſtond hier in, dat, ſchoon zommige fatſoenlyke lieden myne gevoeligheid ten hoogſten prezen, het grootſte getal echter myne vaderlyke teederheid afkeurde, en dezelve als zwakheid of dwaasheid beſchouwde. In de eerſte vervoering van myne vreugde, ſchoon ik weinige goederen bezat om over te beſchikken, maakte ik een uiterſten wil ten voordeele van dit geliefde kind. Ik benoemde de heeren GORDON en GOURLAY tot uitvoerders van denzelven, en tot voogden over mynen zoon, geduurende myne afwezigheid. Ik ſtelde hun vervolgens alle myne papieren verzegeld ter hand, met verzoek dezelven te bewaren, tot dat ik ze weder zoude opëisſchen, of tot mynen dood; en dit gedaan zynde, ging ik een bezoek geven aan den heer SNYDERHANS, Predikant te *Paramaribo*, om hem te verzoeken tot het bepalen van eenen dag, op

welken JOHNNY STEDMAN zoude kunnen gedoopt worden (*).

Den 18den, kwam het overſchietend krygsvolk van den Colonel FOURGEOUD uit het leger aan de *Casſipory-Kreek*, en wy zetteden alle de toebereidzels tot ons vertrek met yver voort. De vreugde, die het klein getal zee-ſoldaten, welke hunne medgezellen overleefden, wegens het te rug keeren naar hun vaderland gevoelde, was oorzaak, dat zy hunne agterſtallige ſoldye, welke zy ontfingen, aan overdadige verteeringen beſteedden, die gelegenheid gaven tot twisten, zoo onder elkander, als met de ſoldaten van 's Compagnies krysvolk. Verſcheiden wierden gewond, anderen afgeklopt; en de rust herſtelde zig niet dan met veel moeite.

Het oogenblik van ons vertrek ſteeds meer en meer

(*) Alle vrylating is, in de Volkplanting van *Surinamen*, aan de volgende bepalingen onderhevig: indien dezelve geſchiedt ten voordeele van een mansperſoon, is deeze genoodzaakt de Volkplanting tegen derzelver binnen- en buitenlandſche vyanden te dienen: de vrygelatene, van welke kunne die ook zy, kan geen getuigenis geven tegen zynen ouden meester; en indien hy in de Volkplanting koomt te ſterven, erft zyn voorige meester het vierde gedeelte zyner nalatenſchap.

Aanteek. v. d. Schryver.

meer naderende, verliet ik myne wooning; en, op de uitdrukkelyke uitnoodiging van Mevrouw GODEFROY, bragt ik eenige dagen door in het huis, het welk zy in het midden van haaren fraaijen tuyn, en onder de ſchaduwe van tamarinde- en oranje-boomen, had laten bouwen, om JOANNA en haaren zoon daar in te ontfangen, aan wien zy bovendien twee Negerinnen gaf, om haar te dienen. Deeze aangenaame wooning was wel voorzien van huisraad, het welk fraaiheid en gemak zamenpaarde. Hoe gelukkig zoude ik geweest zyn met myn leven aldaar door te brengen. — Maar het noodlot had dit anders bepaald.

Den 22ſten, vervoegde ik my met den Capitain SMALL, (die voor twee maanden verlof had gekregen,) by den Predikant SNYDERHANS, welke, tot myne groote verwondering, weigerde mynen zoon te doopen, onder voorwendzel, dat ik, naar Holland vertrekkende, geene zorge konde dragen, dat hy eene *Christelyke* opvoeding ontfing. Ik gaf hem ten antwoord, dat ik mynen zoon aan voogden toevertrouwde; maar alle vertogen waren vrugteloos; en aan dit ſtyfhoofdig mensch geene reden kunnende doen verſtaan, ging ik heen, onder betuiging, dat al wilde hy nu zelfs in het verzogte toeſtemmen, ik het niet begeeren zoude.

Vermaken en vreugde heerschten toen te *Paramaribo*, even als by onze aankomst. In alle wyken gaf men middag- en avond-maaltyden en dans-partyen; maar ik was by geene, dan by die van myne beste vrienden, tegenwoordig, waar onder ik ſteeds den Gouverneur NEPVEU rekende. Hy beſloot alle deeze feſtynen, waar in de inwooners der *Surinaamſche* Volkplanting zoo verkwistend zyn, met één der treffelykſte en kostbaarſte maaltyden.

Den 25ſten, wierd al het goed aan boord van het ſchip gebragt.

Ik ontfing eindeloos veel geſchenken van alle de lieden, met welken ik eenige vriendſchap gehad had. Myn voorraad van allerleije zoort zoude voldoende voor my geweest zyn, om 'er den aardbol mede rond te reizen. In een klein kistjen met ſterken drank, vond ik een fles oprechte oranje-oly, en nog één, welke men hier noemt oly van *tonca boonen*. De eerſte wordt gemaakt van oranje-ſchillen, welken men tusſchen den duim en voorſten vinger drukt; een langwyligen en verdrietigen arbeid. Eenige droppels van deeze oly met ſuiker zyn uitmuntend tot verſterking van de maag, herſtelling van eetlust, en bevordering der verteering. Men heeft ſlechts één droppel noodig, om de geur door eene geheele kamer te verſpreiden. De *tonca-boonen* groeijen,

zoo

zoo men zegt, in eene dikke vleesachtige vrucht, en op een zeer grooten boom. Ik heb geene andere dan drooge gezien, en dan gelyken zy veel op pruimen. Zy dienen om aan de tabak, zoo in bladen, als om te ſnuiven, een aangenaamen geur mede te deelen.

Den 26ſten, gingen wy gezamentlyk van zyne Excellentie den Gouverneur afſcheid nemen. Eenige oogenblikken daar na, kwamen de Officiers van het krygsvolk der Sociëteit in het hoofdkwartier, om ons eene behoudene reize toe te wenſchen.

De Colonel FOURGEOUD, ons dien zelfden dag ter maaltyd onthaald hebbende, drukte my twintig malen de hand na den maaltyd, zeggende: „ Dat ik die jongeling was, dien hy op de wee„ reld het meest beminde, om dat, indien hy „ my bevolen had in het vuur of in het water te „ loopen, ik het gedaan zoude hebben". Hy voegde 'er nog andere beleefde aanmerkingen by; maar ik erken, dat, ſchoon ik wist te vergeven, ik de verſchrikkelyke gevaaren en onheilen, waar aan ik buiten noodzaak bloot geſteld was geworden, niet vergeten kon. De Colonel berigtte my tevens, dat hy niet met ons vertrekken zoude; maar dat hy voornemens was, met het overſchot van het nieuwe krygsvolk, in 't kort

zyn Regiment te volgen; en dat hy, by zyne aankomst in *Holland*, my alle dienſten bewyzen zoude, waar toe hy eenigzints in ſtaat was. Welke ook de beweegreden van zyne ſchielyke verandering ten mynen opzigte moge geweest zyn, het is my genoeg te zeggen, dat 'er toen geene twee betere vrienden waren, dan de Colonel FOURGEOUD, en de Capitain STEDMAN.

Des avonds van dien dag nam ik in korten tyd afſcheid van Mevrouw GODEFROY, van den Heer en Mevrouw DEMELLY, van den Heer en Mevrouw LOLKENS, van den Heer en Mevrouw GORDON; van den Heer GOURLAY, van den Capitain MACNEYL, en Doctor KISSAM, die my allen de grootſte beleefdheden en het levendigst belang, zedert myne komst in de Volkplanting, betoond hadden; maar ik had te veel te doen met iemand, die my veel liever was, dan dat ik, met van hun afſcheid te nemen, het leed gevoeld zoude hebben, het welk ik by eene andere gelegenheid zoude hebben ondervonden. Terwyl ik alle de hevigheid van myne aandoening ten toon ſpreide, liet JOANNA niets van dien aart in myne tegenwoordigheid blyken. Ik drong nog eenmaal by haar aan om my naar *Europa* te vergezellen, en ik wierd door alle haare vrienden en door Mevrouw GODEFROY daar in onderſteund.

ſteund. *Zy* was even onbuigzaam als te vooren, en antwoordde my: „ Dat hoe ſmartelyk ook „ eene ſcheiding, die misſchien voor eeuwig zyn „ zoude, vallen mogte, zy niettemin verkoos in „ *Surinamen* te blyven, dewyl zy volmaakt „ overtuigd was, dat zy niet gevoeglyk over „ haar zelven beſchikken konde, en om dat het, „ in haare tegenwoordige geſteldheid, beter was, „ dat zy de eerſte van haren rang in *America* „ bleef, dan een voorwerp van verachting, of „ een last voor my, in *Europa*, te worden, het „ geen zeker ſtond te gebeuren, zoo lang ons „ fortuin niet onäfhangelyker was". Op deeze laatſte woorden was zy blykbaar aangedaan, en zy ging ter zyde, om alleen tranen te ſtorten. — Wat konde ik zeggen of doen? — Niet wetende te antwoorden, beſloot ik, om, zoo mogelyk deeze moedige vrouw na te volgen, en my aan myn lot te onderwerpen, tot het aandoenlyk oogenblik, dat ik een vaarwel zoude uitſpreken, het welk myn hart my aankondigde het laatſte te zullen zyn.

De geheele krygsbende, den 27ſten, des morgens ten zeven uuren, bevel ontfangen hebbende, om zig naar den Colonel FOURGEOUD in het hoofdkwartier te begeven, onttrok ik my aan alles, wat my in de weereld lief was, aan zoon en moe-

 der,

der, zonder hen in hunnen ſlaap te ſtooren, ten einde eene al te aandoenlyke vertooning voor te komen. De Colonel geleide ons tot aan den oever, en wy gingen aan boord, door de vlag en het geſchut van het Fort en van de Schepen, die op de rheede lagen, begroet wordende.

Alle de Officiers met den Lieutenant Colonel DE BORGNES, die geduurende den overtocht het bevel moest voeren, het middagmaal gehouden hebbende, noodigde my de Colonel FOURGEOUD, om hem, tot des anderen daags morgens, naar de ſtad te vergezellen; maar daar myn hart van droefheid overſtelpt was, bedankte ik hem voor zyn vriendelyk aanbod. Hy wenschte ons dus eene voorſpoedige reize, en keerde terug in het gezelſchap van zynen Adjudant, den Capitain VAN GUERICK. By zyn vertrek, wierd hy door negen kanon-ſchoten, en een driewerf geroep van *hoezee*, begroet.

Den 29ſten Maart, des middernachts, het ſein gegeven zynde, gingen onze beide ſchepen onder zeyl, en zakten af tot aan het Fort *Amſterdam*, alwaar zy het anker wierpen.

De heeren GORDON en GOURLAY, welken ik tot voogden over mynen zoon benoemd had, by den Colonel SEYBOURG, aan boord van het ſchip *Hollandia*, ter maaltyd onthaald zynde, gaven

ven zy my een bezoek; en verzogten my met hun naar *Paramaribo* te rug te keeren.

Het was my onmogelyk om voor de tweede maal te wederſtaan aan een aanzoek, om twee voorwerpen, die aan myn hart zoo dierbaar waren, nog eens te zien. Ik ſtemde 'er in toe, en (moet ik het zeggen,) ik vond JOANNA, die in myne tegenwoordigheid zoo veel kragt en moed betoond had, in tranen wegſmeltende, en voor de overmaat van haare moedeloosheid zwigtende. Zy had geen voedzel, hoe genaamd, gebruikt, geen enkel oogenblik had zy de zoetigheden van den ſlaap geſmaakt, noch een enkel woord uitgebracht, noch zelfs de plaats verlaten, waar ik haar des morgens van den 27ſten agterliet.

Dewyl de ſchepen eerst na twee dagen zee moesten kiezen, was ik zeer gereed om dezelven met deeze gevoelige vrouw door te brengen, het geen haar moed ſcheen in te boezemen: maar, helaas! wy betaalden deeze al te korte oogenblikken zeer duur. Naauwlyks waren 'er eenige uuren verloopen, toen een matroos my eensklaps kwam kennis geven, dat een ſloep my wagte, om oogenblikkelyk aan boord te gaan. De moeder van JOANNA nam het kind, dat in de armen van haare dochter rustte, terwyl de laatstgemelde door Mevrouw GODEFROY onderſteund wierd. Haare broeders en zus-

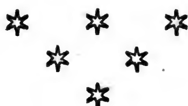
zusters omringden my, den Hemel deszelfs byſtand voor my afſmeekende, en eene treurige klaagſtem opheffende. De ongelukkige JOANNA, een meisje van ſlechts negentien jaaren oud, de oogen op my gevestigd houdende, drukte my met kragt de hand. Zy kon niet ſpreeken, haar geest was verwilderd; maar de tyd was daar! Ik drukte haar met drift tegen mynen boezem, en nam één van haare hairlokken. Insgelyks niet in ſtaat zynde, een enkel woord ùit te brengen, bad ik inwendig den Hemel, om voor moeder en kind te waken. Toen ſloot JOANNA haare lieflyke oogen; de bleekheid van den dood overdekte haar aangezicht; haar hoofd hing naar de laagte, en zy viel beweegloos in de armen van haare aangenomene moeder. Ik verzamelde hier al myn moed en kragt by elkander, en verliet de beide voorwerpen van myne levendigſte teederheid, die echter door de zorgen, omtrent haar aangewend, aan niets gebrek hadden.

Daar de ſloep my ſteeds wagtte, ging ik, door myne vrienden vergezeld, mynen ouden Colonel bezoeken; en hem de hand drukkende, vergaf ik hem uit den grond myns harten, en ſtilzwygende, alle de verdrietelykheden, die hy my veroorzaakt had. Hy was aangedaan; en ongetwyfeld, dit was hy my verſchuldigd! Ik wenschte

hem

hem allen voorſpoed, en zakte eindelyk de Rivier *Surinaamen* af.

De ſchepen lagen dwars over kaap *Braam*, toen ik aankwam. De Vice-Gouverneur TEXIER kwam ons aldaar goeden dag zeggen. Hy gebruikte het middagmaal aan boord van één der twee ſchepen, en keerde te rug in het gezelſchap van de Capitains SMALL en FREDERIK, die my uitgeleide gedaan hadden. By zyn vertrek wierd hy door zeven kanonſchoten begroet.

DER-

DERTIGSTE HOOFTSTUK.

De Schepen ligten het anker, en ſteken in zee. — Overtocht. — Het Zee-paard. — De Noord-kaper. — De Haay. — De Zuiger-visch. — Het Lootsmanmetje. — De Bruinvisch. — Zee-orkaan. — De Schepen landen in Texel *aan. — Ontſcheping van het krygsvolk in de ſtad* 's Hertogenbosch. — *Dood van den Colonel* FOURGEOUD. — *Beſluit.*

Toen alles tot ons vertrek volkomen in gereedheid was, ligtten de beide ſchepen, onder bevel van den Lieutenant Colonel DES BORGNES het anker den 1ſten April 1777, en zeilden noord- en noord-west-waarts met een oosten wind, en ſtevige koelte. Ik bleef als een beweegloos en ſtom mensch, in het agterſte gedeelte van het ſchip, tot dat de wolken ons beletteden land te bekennen. Na verloop van eenige dagen echter gelukte het my, om myne droefgeestigheid te boven te komen, en eene zoort van rust te erlangen. Daar toe was ongemeen dienende deeze troostende aanmerking, dat, zoo ik my zelven in zeker opzigt al benadeeld had, ik ten minſten drie be-

belangryke perſoonen, JOANNA, JHONNY en QUACO namelyk, aan de ſlavernye onttrokken had, welke weldaad zy overwaardig waren. Ik was voor deeze goede daad in voorraad betaald, door de zorgvuldigheden van twee derzelven, waar aan ik het behoud van myn leven te danken had, terwyl een onëindig getal menſchen rondöm my onder den last der onheilen bezweken was, anderen hunne gezondheid, verſcheiden het gebruik van hunne ledematen, zommigen hun geheugen, en eindelyk één of twee hun verſtand verloren hadden; zynde allen de ſlagtöffers van eenen geſtrengen dienst in eene noodlottige luchtſtreek.

Van byna twaalf honderd wel geſtelde mannen, die tot deezen tocht waren ingeſcheept, kwamen 'er ten hoogſten honderd in hun vaderland te rug, en onder deezen bevonden 'er zig misſchien geen twintig in volmaakte gezondheid. Men telde onder de dooden, (de Heelmeesters daar onder gerekend) tusſchen de twintig en dertig Officiers, onder wier getal drie Colonels en één Major waren. Dusdanig moet de uitſlag zyn van de gelukkigſte krygsönderneemingen in een brandend heet land, het welk met moerasſen en bosſchen doorſneden is.

Den 14den April gingen wy over den zonne keerkring. Vervolgens de koers veranderd hebben.

bende, zeilden wy noord-noord-oost, en noord-oost-waarts, en wy wierden door ſtilte overvallen. Ik moet niet vergeten te verhaalen, dat wy ons op vyftien graden noorder breedte bevindende, de ſtreeken overzeilden, welken men doorgaans de *groene Zee* noemt, uit hoofde van de meenigvuldige zeegewasſen, waar van zommige, tusſchen twee bladen papier uitgeſpreid en in de zon gedroogd zynde, zeer merkwaardig zyn, en boomen, heesters, bloemen vertoonen, en ſtukjens van verſchillende zoorten van visſchen en ſchelpen in zig bevatten. Wy zagen ook het *Zeepaard*, een visch, die agt of negen voeten lang is: deszelfs lichaam is met kraakbeenige ringen gevormd; zyn bek is langwerpig, en zyn kop met een zoort van hoofdhair bedekt.

Den 19den, hield de ſtilte nog aan. Dagelyks wierden wy vermaakt door het gezicht van eene groote meenigte vliegende visſchen, zee-braasſems en noord-kapers, die voor en agter de ſchepen zwommen en ſpeelden, als of zy ons gezelſchap hadden willen houden. De *Noordkaper* is een visch, tot het geſlacht der groote visſchen behoorende; hy gelykt een weinig naar den Dolphyn; maar is veel grooter, en koomt in gedaante na by den walvisch; zomtyds is hy twintig voeten lang, en ongemeen vet. Zyn kakenbeen is van veertig

zeer

zeer ſcherpe tanden voorzien. Hy werpt het water uit, door twee neusgaten, en zyne kleur is bruin. Wy zagen ook van tyd tot tyd, op eenigen afſtand van de ſchepen, en boven de golven, groote *Noordkapers.*

Dit zoort van viſch gelykt zeer veel naar de *Groenlandſche* walviſſchen, maar hy is veel gevaarlyker, om dat zyne geſtalte kleinder, en zyne gedaante platter is. Zyn kakebeen is ook korter, en van kleine knevels voorzien. Zyne huid is witter, en zeldzaam geeft hy meer dan dertig vaten traan.

Den 22ſten, begon het weder op eene zichtbaare manier te veranderen. Al het ſcheepsvolk wierd door verkoudheid, en verſcheiden door de koorts aangetast.

Den 30ſten, was een ieder zoo zwak, dat de dienst met moeite volvoerd wierd. Wy hadden reeds twee matrooſen en één ſoldaat verloren. Den Lieutenant Colonel DES BORGNES zig zeer ongeſteld bevindende, wierd my het bevel voor eenige dagen opgedragen. Dewyl het andere ſchip toen voor uit, en byna buiten het gezicht was, liet ik een vlag opheiſſchen, en een kanon-ſchoot doen, om het zelve te rug te roepen, gelyk ook oogenblikkelyk gebeurde.

Toen dien zelfden dag een groote *Haay* aan

één der zyden van ons ſchip zwom, deeden wy vergeefſche pogingen om hem te vangen. De zee bevat verſcheide zoorten van visſchen van den zelfden naam, maar deeze is de verſchrikkelykſte van allen, uit hoofde van zyne grootte, want hy weegt zomtyds duizend ponden, en is zestien of agttien voeten lang. Zyn kop is platachtig en breed, en men beſpeurt in den zelven twee gaten, door welken het dier het water laat uitſpringen. In alle rigtingen draait hy zyne vooruitſtekende oogen, die zyne vraatzucht te kennen geven. Beneden dezelve is zyn bek geplaatst, die zoo breed is, dat hy een grooten hond in eens zou inſlokken. Zyne tanden, in vyf of zes reijen gerangſchikt, zyn zoo ſnydend en ſterk, dat hy den arm of het been van een mensch met het grootſte gemak afbyt; het geen verſcheidene maalen gebeurd is. Zyn geheele lyf gelykt volmaakt naar dat der zee-honden, welken men in de Noordelyke Zeeën vindt. Hy heeft vyf vinnen, één op den rug, twee aan de borst, en twee aan den buik. Zyn ſtaart is vorkswyze uitgeſneden; maar het bovenſte gedeelte is het langſte. Van zyne ruwe en ſlymige huid maakt men ſegryn leder. De Haay zwemt altyd met kragt, maar hy is genoodzaakt zig op zyde te wenden, om zynen

buit

buit te pakken, het geen oorzaak is, dat hem verscheiden visschen ontsnappen.

De *Zuiger-visch* is een visch, welken men dikwerf vindt, aan de kiel der schepen en aan de groote zee-monsters, zoo als 'er aanstonds één derzelven door my beschreven is, vast zittende. Hy heeft eene gryze kleur, en is twintig duimen lang. Zyn lyf, van eene ronde gedaante, wordt naar de staart dunner. Zyne vinnen zyn geplaatst, als die van de Haay. Zyn *zuiger* maakt hem het meest merkwaardig. Het is eene kraakbeenige zelfstandigheid, van eene eironde gedaante, door zydelingsche balken van gelyken aart, die snydend en getand zyn, afgedeeld. Dit gedeelte van den Zuiger-visch hecht zig met zulk eene kragt aan alles vast, dat, wanneer hy vast zit, de zwaarste golven niet in staat zyn hem los te maken.

Het is gepast alhier melding te maken van het *Lootsmannetje*. Hy is klein, en verrykt met de schitterendste kleuren, namelyk bruin met een gouden weerschyn. Men zegt, dat hy niet alleen gevoed wordt door het overschot der visschen, welke de Haay laat vallen, maar zelfs dat hy by deszelfs buit de wacht houdt, en van die byzonderheid zynen naam ontleent.

Van het begin van den overtocht af, ging ik bloots hoofds en barrevoets; maar den eersten

May, juist een maand na ons vertrek, was ik genoodzaakt my te kleeden, even als myne mede-reisgenooten.

De Heer NEYSSENS, één van onze Heelmeesters, een *Crabbo-dago*, een zeer verflindend dier, aan boord hebbende, geraakte dezelve omtrent te deezer tyd uit zyn hok los, en doodde in éénen nacht alle de aapen, alle de papegaijen, en al het gevogelte, dat zig op het verdek bevond. De lieden, die de wacht hadden, redden zig met weg te loopen, maar één van hun had de onverſchrokkenheid, om hem met een ſtuk hout dood te ſlaan.

Den 3den, hadden wy, op veertig graden zuid-ooster breedte, zwaare regenbuiën, en ſtormwind. Dezelve vermeerderde dagelyks tot den 9den, wanneer hy gematigder begon te worden.

Wy zagen toen *Bruinvisſchen.* De visch van deezen naam heeft vyf of zes voeten lengte, is zeer vet, zonder ſchubben, en van eene zwartachtig blaauwe kleur. Zyne oogen zyn klein; hy heeft puntige tanden, en een zeer langwerpigen bek. Hy heeft drie vinnen, één op den rug, en twee aan de borst. Zyn ſtaart is horizontaal, op dat hy boven het water zoude kunnen ſpringen; het geen hy meenigmalen doet, het zy om te ſnuiven of adem te halen, en men kan dan van zeer verre af het geſnuif van zyne neusgaten hooren.

De Kaay, en Zuiger-visch.

ren. Het vleesch van den *Bruinvisch* is rood, en gelykt veel naar zommige zoorten van varkens-vleesch.

Den 13den, geduurende een vierde gedeelte van den morgen, en op een korten afstand van de *Azorische Eilanden*, wierden wy door eenen geweldigen storm uit het oosten beloopen. Eene bramsteng dreef kort daar na op zyde van ons schip voorby. Wy vernamen vervolgens, dat dezelve van een *Hollandsch Oost-Indisch* Compagnies Schip was, het welk in zyne te rug komst in de nabyheid van het Eiland *Tercêra* met man en muis verging.

Den 14den, was de wind zoo geweldig, dat wy onze groote bramsteng verlooren, en het groote zeil scheurde. Het andere schip verloor te gelyker tyd zyn boeg-spriet.

Den 15den, kregen wy een orkaan, vergezeld van blixem, donder, en zeer zwaren regen. Dezelve duurde den geheelen nacht, en nam onze mast weg. Het volk was uittermaten vermoeid, en naauwlyks bestand tot den arbeid, die 'er noodig was, om eene schipbreuk voor te komen.

De twee volgende dagen behielden wy tegenwind, met een reef in het fokkezeil. De golven klommen bergs hoogte, en sloegen aanhoudend over het schip heen. Nacht en dag moesten wy

pompende blyven. Kort daar na deeden wy de gewoone groete aan het *Hollandsch* Fregat *de Alarm*, het welk ons zulks wederkeerig bewees.

Den ſtorm eindelyk ophoudende, peilden wy negen vademen water. Maar de wind eensklaps noord-oost-waarts draaijende, dreeven wy den mond van het Kanaal in, tot des morgens van den 21ſten, wanneer, ten half twee uuren, het andere ſchip een ſchot deed, om ons te berigten, dat de vuurbaak der *Sorlings Eilanden* in het gezicht was; en des morgens ten vier uuren kwam 'er een loots aan boord.

Op de hoogte van *Douvres* eene ſtilte van agt-en-veertig uuren gekregen hebbende, zagen wy eerst den 27ſten de *Hollandſche* kust. Dien zelfden dag kogten wy beste visch, ons door eene *Scheveningſche* pink aangebragt, en wy onthaalden 'er al het volk op, ſchoon nimmer een ſchip beter van voorraad voorzien was.

Ons geduurende den nacht van de wal afhoudende, kregen wy eindelyk *Kykduin* en *den Helder* in 't gezicht. Den 28ſten, des morgens ten drie uuren, wierpen de beide ſchepen het anker op de rheede van *Texel*, na negen kanon-ſchoten gedaan te hebben.

Den 30ſten, in de *Zuiderzee* het kleine Eiland *Urk* voorby gezeild zynde, geraakten de beide ſche-

ſchepen, het voor den wind hebbende, van zelf op het *Pampus*, eene zeer groote zandbank, met water overdekt, niet verre van *Amſterdam* afgelegen, en aan deeze Stad tot een natuurlyke wal ter beſchutting tegen alle buitenlandſche vyanden dienende. Alle ſchepen moeten daar over heen gaan, of tusſchen beiden door geleid worden; en dit laatſte middel verkozen wy.

Eenige *Noorweegſche* ſchepen kwamen te gelyker tyd met ons aan. Allen, die zig op dezelven bevonden, zaten in hun hembd op het dek, en waren nat van het zweeten, terwyl wy in mantels gedoken waren, en gevoerde mutſen op het hoofd hadden, om ons tegen de koude te beveiligen.

De ſtad *Amſterdam* zond thans eene groote meenigte ververſchingen aan boord, dezelven aan de verlosſers eener Volkplanting aanbiedende, by welke zy een zoo merkelyk belang had. Het volk van onze beide ſchepen, op 't punt zynde van hunne nabeſtaanden en vrienden weder te zien, was opgenomen van vreugde. Men moet echter daar van een enkelen uitzonderen, die thans van zyn geluk verſtoken was.

Den 3den Juny, ging ons volk over op zes kleine vaartuigen, waar mede zy naar *'s Hertogenbosch* werden overgevoerd, eene Stad, alwaar

men deeze krygsbende voltallig maakte, en dezelve in bezetting hield. By het ontſchepen begroetten ons onze ſchepen met negen kanon-ſchoten, en wy beantwoordden hen met een driewerf geroep van *Hoezée.* Wy namen den weg over *Saardam*, *Haarlem* en *ter Goude*, welke plaatſen ik zeer fraay vond: ik bewonderde vooral de geſchilderde glazen van de hoofdkerk der laatstgemelde ſtad. Maar de inwooners, die, door nieuwsgierigheid gedreven, ons in meenigte omringden, ſcheenen my toe een wonderlyk ſlag van menſchelyke wezens te zyn, met lappen bekleed, en door de gaven der natuur zeer weinig begunſtigd. Het was tegen dit volk niet alleen, dat ik zulk een vooröordeel had; alle de *Europeanen* hadden by my een gelyk voorkomen, wanneer ik ze vergeleek by de geenen, die ik verlaten had, by die menſchen, wier oogen vol vuur zyn, de tanden zoo wit als ivoor, en de huid ſteeds van eene ongemeene zindelykheid glinſterende. Intusſchen dagt ik niet aan het buitengewoon voorkomen, het welk wy maakten, wier taanige kleur door de zon verbrand was, en die, door zoo veele ellenden en vermoeijenisſen uitgeput, niets meer dan wandelende geraamten waren. Ik zoude 'er kunnen byvoegen, dat wy zoo lang in de bosſchen geleefd hebbende, geen ander voorkomen dan van wil-

wilde menschen hadden; en ik zelf in 't byzonder verdiende en verkreeg dien bynaam.

In dien staat kwam ik in de Stad *s'Hertogenbosch* aan, alwaar onze laatste ontscheping den 9den plaats had.

Op deeze wyze eindigde één der buitengewoonste tochten, die immer door *Europeesch* krygsvolk waren ondernomen, en waar by men slechts op eenen verren afstand den oorlog tegen de *Americaansche* Zeeroovers in vergelyking stellen kan.

By onze aankomst ontmoetten wy den Lieutenant Colonel WESTERLOO, die, in 't jaar 1773, in *Europa* ziek was te rug gekomen, en thans zelfs nog niet geheel en al hersteld was. Hy noodigde my, benevens eenigen van myne medgezellen, ter maaltyd aan eene gemeene tafel, voor een gedeelte bestaande uit *Hollandsche Officiers*, die zig beklaagden, dat het eeten naar den rook smaakte, en dat het rundvleesch slecht was; terwyl wy, ellendige gelukzoekers, verklaarden nooit beter maaltyd gedaan te hebben. Maar te gelyker tyd, dat deeze heeren de lekkerheid der aardbeziën, kersfen, en andere *Europeesche* vruchten roemden, vonden wy dezelven verre beneden de advocaaten-peer, de water-meloen, de ananas, enz. die ons zoo langen tyd tot eene lekkernye gestrekt hadden. — Alles wat in deeze

weereld goed of kwaad is, is enkel betrekkelyk; of door vergelyking.

Des anderen daags wierden wy op de parade aan den Generaal HARDENBROEK voorgesteld.

Den 18den, ontfingen wy onze agterstallige soldye, en men stond aan allen, wien zulks geliefde, toe, om tot hun voorig Regiment te rug te keeren. Zommige soldaten hadden vier of vyf honderd guldens; maar zy bragten ze zeer schielyk door.

Het was toen het oogenblik ter uitvoering van myn reeds voorlang genomen besluit, om namelyk het Regiment van den Colonel FOURGEOUD te verlaten. Dadelyk na onze ontscheping, verzogt ik myn ontslag aan den Prins van *Oranje*, die my het zelve den 20sten verleende, en my aanstelde tot Capitain onder het Regiment van den Generaal STUART, het welk ik in September 1772 verlaten had.

Ik veranderde dus van monteering, en kleede mynen getrouwen QUACO in eene deftige livrey. Ik onthaalde vervolgens myne reisgenooten, met welken ik zoo veele gevaaren had doorgestaan, ter maaltyd, en wy scheidden van elkander met wederzydsche betuigingen van eene eeuwigduurende vriendschap. Des anderen daags morgens vertrok

trok ik, om my by myne oude krygsbende te vervoegen, alwaar ik met de blyken van de levendigſte vreugde ontfangen wierd.

Den 25ſten Augustus, begaf ik my naar het Lusthuis *het Loo*, in *Gelderland*, alwaar ik door mynen Colonel wierd voorgeſteld aan zyne Doorluchtige Hoogheid, den Stadhouder, die my op de vriendelykſte wyze ontfing, en my ſpoedig bevorderde tot den rang van Majoor in het Regiment, waar toe ik thans behoorde.

Ik had ook het genoegen, om eenigen van myne oude medgezellen, en zelfs die geenen, die zonder het te weten, met hunnen ondergang bedreigd waren geworden, op eene eerlyke wyze beloond te zien.

Den 24ſten September, ging ik naar den *Hage*, alwaar ik zyne Doorluchtige Hoogheid verzogt, om agttien beeldtenisſen van wasch, door my zelven gegoten, als een blyk van erkentelykheid te willen aanneemen, gelyk hy ook de goedheid had te doen. Zy verbeeldden *Indianen* van *Guiana*, en Negers uit de Volkplanting van *Surinamen*, met onderſcheiden arbeid bezig zynde op een Eiland, het welk op een glas van krystal geplaatst was.

Ik gaf ook mynen Neger QUACO (met zyne toeſtemming,) aan de Gravin VAN ROSENDAAL,

aan

aan wier geflacht ik groote verpligtingen had, tot een gefchenk. Deeze vrouw, verrukt over het goed gedrag en de eerlykheid van deezen jongen Neger, liet hem met myne goedkeuring naar mynen naam doopen, met belofte, dat zy altyd voor hem zoude zorgen, en hem voordeelen doen genieten, welken ik niet in ftaat was hem te befchikken.

Omtrent op het einde van de maand October, boden de Bewindhebberen der Compagnie van *de Berbices* my den post aan van Vice-Gouverneur deezer Volkplanting, in de nabyheid van die van *Surinamen* gelegen. Ik begaf my dus naar *Amfterdam*, om te vernemen, welke hunne voorflagen waren. Zy bepaalden my eene zeer zwaare bezolding, en beloofden my groote voordeelen; maar ik hield aan op de belofte, om aan den tegenwoordigen Gouverneur by deszelfs eerder affterven te zullen opvolgen, als mede op eene behoorlyke jaarwedde, by myne te rug komst, na een bepaald getal van jaaren. Deeze heeren beweerden dit verzoek niet te kunnen toeftaan, en dienvolgende bedankte ik hun voor hun aanbod. Ik oordeelde het voorzichtiger te zyn myne gezondheid in *Europa* te herftellen, dan andermaal in de gezengde luchtftreek te gaan kwynen, zonder hoop om, in myn vaderland te rug komende, myne dagen in ftilte te kunnen

nen eindigen. Intusschen kreeg ik spoedig myne kragten wederom, en was zoo welvarende, als ik immer geweest was. Onder honderd van myne medgezellen was 'er ter naauwer nood een enkele, die op zulk een geluk roemen konde.

De Colonel FOURGEOUD zelf had weinig genot van zyn fortuin. Eenigen tyd na zyne te rug komst in *Holland*, wierd hy in zyn bed dood gevonden. Hy wierd met alle krygsëer in den *Hage* begraven.

Zyn gezworen vyand, de Gouverneur der Volkplanting *Surinamen*, overleefde hem niet lang. Zyne plaats wierd door den Colonel TEXIER met eere vervuld, aan wien de waardige heer WICHERS naderhand opvolgde (*).

Den Duitschen Keizer de grenssteden van *Holland* in 't jaar 1782. hebbende ingenomen, was het Regiment van den Generaal STUART het laat-

(*) Daar de laatstgemelde zynen post kortlings heeft nedergelegd, heb ik het genoegen het Publiek te berigten, dat de Heer FREDERIK, die brave Officier, waar van ik zoo dikwils gesproken heb, en die, eenigen tyd bevoorens, onder het krygsvolk der Sociëteit van *Surinamen* te rug keerde, in het jaar 1792. tot Gouverneur der Volkplanting benoemd wierd.

Aanteek. van den Schryver.

laatſte, het welk de ſtad *Namur* ontruimde, alwaar het Keizerlyk krygsvolk dien zelfden dag, dat hy 'er uittrok, binnen rukte. Kort daar na wierd de *Schotſche Brigade*, waar van de ſoldaten uit lieden van allerleije natiën beſtonden, door de Staaten van *Holland* genaturaliſeerd, dat is, tot drie *Hollandſche* Regimenten gevormd, ter gelegenheid van den oorlog met *Groot-Brittanniën*, die ons, de meeste voornaame Officiers en my zelven, noodzaakte om ons afſcheid te nemen, als tegen onzen Koning en ons Land niet begeerende te dienen.

De Prins van *Orange* gaf my, by het verleenen van myn afſcheid, den rang van *Lieutenant-Colonel.* Toen wy allen in *Engeland* waren terug gekomen, nam zyne *Brittanniſche* Majeſteit, uit hoofde van onze getrouwheid, ons onder zyne beſcherming. Den 18den Juny, wierden elf van de onzen, onder wier getal ik het geluk had te behooren, te *Saint James* door den Generaal CONWAY aan den Koning voorgeſteld, en hadden de eer om de hand van zyne Majeſteit te kusſen.

Den 27ſten van dezelfde maand, wierd ons allen, door het Huis der Gemeente in het *Engelsch* Parlement, eene halve ſoldye toegeſtaan, volgens den

den rang, dien elk van ons bekleedde op het oogenblik, dat hy uit het Regiment ontslagen wierd (*).

Het Publiek zal zig een denkbeeld van de oudheid en dapperheid der *Schotsche* Brigade kunnen vormen, wanneer hy onderrigt wordt, dat dezelve in 't jaar 1570. in *Holland* ontscheepte, onder den naam van *vrye Compagniën*, onder het bevel van eenige Edellieden van den eersten *Schotschen* adel; en dat zy naderhand altyd heeft uitgeblonken in de oorlogen, door *Holland* gevoerd, zoodanig dat zy den eernaam verdiend heeft van het *bolwerk der Republiek.*

Ik zal myn verhaal besluiten met nog eenmaal aan te stippen eenen naam, dien men zoo dikmaals heeft aangetroffen, den naam van JOANNA, van JOANNA, die niet meer in leven is!

In den loop van de maand Augustus 1783, ontfing ik van den heer GOURLAY eenen brief, die my het hart doorboorde. Dezelve gaf my bericht,

(*) Deeze Officiers, welken men steeds als de waare vertegenwoordigers van de *Schotsche* Brigade beschouwde, zagen hunne braafheid beloond door het herstel van deeze oude krygsbende, onder bevel van den Generaal FRANCIS DUNDAS; en dezelve wierd naar *Gibraltar* in bezetting gezonden.

Aanteek. van den Schryver.

richt, dat de ſchoone en deugdzaame JOANNA den 5den November was overleden, en dat men haaren dood aan vergif toeſchreef (*). Men had verdenking, dat haar vergif was ingegeven uit nyd en jaloersheid, die men tegen haar had opgevat, uit hoofde van de blyken van byzondere achting, die haar van wegen haare meer dan gemeene hoedanigheden door de aanzienlykſte lieden in de Volkplanting bewezen werden. Haare moeder door aanneming, Mevrouw GODEFROY, bezorgde aan haar lyk eene eerlyke begravenis in het bosjen van oranje-boomen, door haar bewoond. Het beminnelyk kind, het welk zy my agterliet, wierd my toegezonden met een bankbriefjen van twee honderd ponden ſterling, zynde deszelfs byzondere eigendom, door hem van zyne moeder geërfd: zyne beide voogden overleden korten tyd daar na.

Hy wierd in het Graafſchap *Devon* opgevoed, en muntte uit door ſchielyke vorderingen in zyne ſtudiën. Hy bezat alle de goede hoedanigheden van eenen zeeman, en deed twee reizen naar de *Westindiën*. In den oorlog tegen *Spanje*, dien-

de

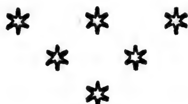
(*) Haar broeder HENDRIK, die zyne vryheid verkregen had, ondervond het zelfde lot.

Aanteek. van den Schryver.

de hy met eere als Adelborst op de schepen zyner Majesteit *Southampton* en *Lezard*. Hy was steeds gereed, om ten nutte van den dienst zig aan alle gevaaren bloot te stellen. Maar hy leeft niet meer; hy is op zee gebleven, op de hoogte van het Eiland *Jamaica*.

Ik heb dus aan den lezer niets meerder te berigten aangaande het lot der geenen, die my zoo dierbaar waren. Laat het my alleenlyk geöorloofd zyn, hem by het slot van dit myn verhaal te herinneren, dat ik in alle myne opgaven de eenvoudige waarheid steeds tot leidsvrouwe genomen heb.

Einde der Reize van den Capitain STEDMAN.

AANHANGZEL

TOT DE

REIZE

VAN

J. G. STEDMAN,

ACHTER DE FRANSCHE VERTAALING VAN DEZELVE GEVOEGD.

VOOR-BERICHT.

De Burger LESCALLIER,
Oud-Bestuurder van *Guiana*;

Aan

Den Burger BUISSON, Boekhandelaar.

Parys, *den* 1sten *Fructidor*, 't VIde *Jaar der Republiek*.

Ik heb, Burger! het werk gelezen, door u aan my medegedeeld, ten titul voerende; *Reize naar Surinamen, en door de binnenste gedeelten van Guiana*, door den Capitain STEDMAN, uit het *Engelsch* vertaald. Ik heb het, over het algemeen, belangryk gevonden; het behaagt my inzonderheid uit hoofde van den geest van menschlievendheid en eerlykheid, die daar in doorstraalt. Zoo dikwils hy het stuk der slavernye behandelt, als mede het droevig lot der zwarten in deeze Volkplantingen, ziet men, dat deeze Schryver met vrymoedigheid ontvouwt, en ten hoogsten af-

afkeurt de wreede handelwyze van zommige dienaaren, en de lydende menschelykheid oprechtelyk beklaagt. Ik heb echter met eenig leedwezen gezien, dat hy zelf, in verscheidene omstandigheden van zyn gedrag, ten deezen opzigte niet altyd onbesproken geweest is. Ik beroep my, onder anderen, op de behandeling, welke hy, op een valsch bericht, aan zynen Sergeant FOWLER aandeed, wien hy, zonder een woord te spreken, zes bambous-rieten op het hoofd aan stukken sloeg; zynde dit geweest het ellendig uitwerkzel van gramschap, die voor geene reden vatbaar is: (*zie* I. *Deel*, *bladz*. 256.) maar men moet dit een en ander over het hoofd zien, wanneer men daar tegen met een gunstig oog beschouwt den nadruk en de waarheid, die een verhaal kenschetsen, waar van zelfs de Schryver niet heeft agterwegen gelaten, het geen in zyn nadeel was, als mede een jeugdig, opvliegend en driftig gestel, het welk in zekere oogenblikken zig zelven niet meer meester is.

Gy verlangt, om dit werk vollediger te maken, eenige nadere byzonderheden rakende de verdere gedeelten van *Hollandsch* en *Fransch Guiana*, welken ik bewoond en doorkruisd heb. Gy hebt gemeend, dat ik u de middelen zoude kunnen aan de hand geven, om, tot vermaak en

ten

ten nutte van het Publiek, deeze befchryving van *Guiana* aan te vullen, door eenige andere aanmerkingen, betrekkelyk deeze landftreeken, by elkander te verzamelen.

Altyd gereed, om aan myne mede-burgeren nuttig te zyn, heb ik niet geäarzeld de gelegenheid waar te nemen, welke gy my aanbood: met dit al, na rypelyk daar op te hebben doorgedacht, heb ik in deeze onderneming veele hinderpalen ontmoet, die my wel niet van de uitvoering myner belofte doen te rug keeren; maar my de toegevendheid van het Publiek doen verzoeken, daar de aanmerkingen, om verfcheidene redenen, die ik u ontvouwen zal, zoo volledig niet zyn kunnen, als ik wel verlangd hadde.

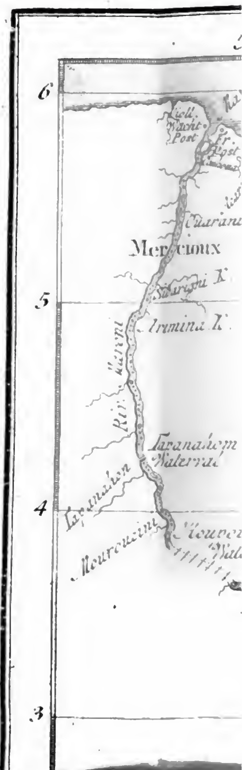
Het is veertien jaaren geleden, dat ik de ééne, en elf jaaren, dat ik de andere deezer Volkplantingen niet gezien heb. Zedert dien tyd hebben verfchillende bezigheden van eene onëindige beflommering, andere reizen, myn geheugen met een aantal denkbeelden, en nieuwe zaken beladen. Om een behoorlyk werk over deeze twee gedeelten van *Guaina* by één te brengen, zoude ik meer dan ooit noodig hebben in het bezit te zyn van de gedenkfchriften en gefchrevene berigten, welken ik by elkander had verzameld; maar, door onderfcheidene toevalligheden, zyn de meeste my-

ner papieren en handſchriften verloren of verſtrooid geraakt.

Aan den anderen kant heb ik, ten nutte van het Regeerings-Beſtuur, een werk over *Fransch Guiana* (*) uitgegeven, waar in ik alle die gezichtpunten heb by één verzameld, die ik het nuttigst oordeelde, en de byzonderheden, die my met opzigt tot deeze landſtreeken het gewichtigst voorkwamen: ik zoude hier niets anders kunnen doen, dan het door my reeds geſchrevene te herhaalen.

Wat *Hollandsch Guiana* betreft, zynde gelegen boven *Surinamen*, dat is meer naar de westzyde, en het welk ik twee jaaren lang bewoond en als Opperhoofd beſtuurd heb, het zelve beſtaat in drie Volkplantingen, aan de oevers van drie voornaame Rivieren gelegen; de Volkplanting de *Berbices*, waar van de grensſcheidingen zig tot aan de Rivier *Corantyn* uitſtrekken; die van *Demerary* en van *Esſequebo*, zig met *Spaansch Guiana* uitſtrekkende tot de Rivier *Poumaron*. Deeze Volkplantingen by elkander gerekend, bevatten eene uitgeſtrektheid van zestig mylen aan de zeekusten, waar van de beſchryving in veele opzich-

(*) *Expoſé des moyens de mettre en valeur & d'administrer la Guiane.* — Eén Deel in 8vo; met een Kaart: by DUPONT, *rue de la Loi.*

6
Wacht
Post
Fr.
Post
Merecioux
5
Irumina K.
Riv.
4
Mourouzini
3

zichten dezelfde zoude zyn, als die der kusten van *Fransch Guiana*. Maar derzelver wezentlyk onderſcheid beſtaat in de merkelyke vorderingen, die de bebouwing der laage landen in deeze Volkplantingen gemaakt heeft; het welk een nuttig voorbeeld verſchaft voor onze Volkplanting van *Guiana*, die wel eenige proeven van dien aart gedaan heeft, maar welke volſtrekt in de eerſte beginzelen zyn blyven ſteken.

Om een nuttig Aanhangzel tot het werk van den Capitain STEDMAN, raakende *Surinamen*, te leveren, oordeele ik niets beters te kunnen doen, dan om, by wegen van eene briefwisſeling tusſchen een *Hollandsch* en een *Fransch* Ingezeten, aan het Publiek eenige aanmerkingen omtrent het bebouwen der lage landen optegeven; aanmerkingen, welken ik geduurende myn verblyf in deeze Volkplantingen heb opgezameld, en waar uit de Planters, die met eenige gelden in ons *Guiana* eenige onderneming zouden willen doen, groot voordeel trekken kunnen.

Ik heb verſchooning noodig aangaande den ſtyl, rangſchikking en manier van ſchryven, naar mate van den korten tyd, dien ik aan deezen arbeid heb kunnen beſteeden, met andere beſlommerende bezigheden dagelyks bezet, welke my zeer weinige oogenblikken vryheid overlaaten. Ik weet

wel, dat het Publiek, over 't algemeen, niet gewoon is op dusdanige verſchooning veel acht te ſlaan; en indien men aan zyn voorgeſteld doeleinde niet voldoet, zegt het met den *Menſchenhater* van MOLIERE:

De tyd doet niets ter zaak.

Dus draag ik deeze redenen van toegeeflykheid alleenlyk voor aan u, en aan het klein getal van Lezers, die dezelven wel zullen weten op prys te ſtellen.

I N-

INHOUD DER BRIEVEN.

EERSTE BRIEF.

Van den aart der Landen, derzelver vruchtbaarheid en plaatselyke ligging.

TWEEDE BRIEF.

Van de manier, om te arbeiden aan Dykagiën, uitwaterende Vaarten, Sluizen en ander werk, het welk noodig is, om het Land ter bebouwing gereed te maken.

DERDE BRIEF.

Van het planten en aankweeken van Koffy, en van de noodige levensmiddelen tot onderhoud van de Planters; van het oogsten en bewerken der Koffy; van de gebouwen, en verdere noodzakelyke inrigtingen tot eene groote Koffy-Plantagie, volgens het gebruik der Hollandsche Volkplantingen in Guiana.

VIER-

VIERDE BRIEF.

Antwoord op de drie eerstgemelde Brieven, waar by de Fransche *Ingezeten de vraag omtrent de afschaffing der slavernye, in de Volkplantingen, alwaar dezelve nog plaats heeft, opzettelyk behandelt: hy raadt om deeze verandering, die noodzakelyk geworden is, te bevorderen, en geeft de middelen aan de hand, om daar toe te geraken, zonder aan den voorspoed der Volkplantingen nadeel toe te brengen.*

AAN-

AANHANGZEL.

EERSTE BRIEF.

Van den aart der Landen, derzelver vrucht-baarheid en plaatselyke ligging.

De weinige ledige tyd, die my overblyft van eenen post, met eene meenigte bezigheden vergezeld; eene zeer flaauwe kennis van de *Fransche* taal, aan welke een aantal Schryvers zulk eene volkomenheid bezorgd hebben, dat het aan weinige vreemdelingen gelukken mag in eenen middelmatigen styl te schryven; de ongenoegzaamheid myner kundigheden; alle deeze redenen zouden meer dan voldoende zyn, om uw verzoek te weigeren, ten einde myne gedachten te vernemen omtrent den grond der Volkplantingen van *Guiana*, zoo *Fransch* als *Hollandsch*, omtrent het zuiveren en droogmaken der landen, en omtrent de byzonderheden van derzelver bebouwing, van de verblyfplaatsen en huisvestingen, van het inöogsten en zuiveren der volwassene vruchten, met al het geen tot deeze onderscheidene voorwerpen eenigzints betrekkelyk is: maar wanneer ik acht geef op de byzondere diensten, welken het *Fransch* Bestuur aan de Republiek bewezen heeft, vermeene ik, dat elk waar *Hollander* gereed moet

zyn,

zyn, om, zoo veel zyne kundigheden zulks toelaten, te arbeiden aan alles, wat den *Franschen* aangenaam zyn kan.

Alvorens tot de opzettelyke behandeling der voorwerpen van onze briefwisseling toe te treden, oordeele ik het geenzints ongepast te zyn, om in weinige woorden te doen zien de verandering, welke de Volkplanting van *Fransch Guiana* t'eeniger tyd zal kunnen ondergaan, en by gevolg, welk nut dezelve aan onze scheepvaart en algemeenen koophandel zal kunnen aanbrengen, indien zy t'eeniger tyd, zig niet meer tot de hooge landen bepaalende, beter gebruik maakt van de vruchtbaare oevers van haare Rivieren *Aprouago* en *Oyapok*, als mede van de zee-kusten en binnen-landen, tot welken men door gegraavene vaarten tusschen deeze verschillende Rivieren den toegang zoude kunnen baanen.

Men ziet dit nog heden ten dage te *Cayenne* en in *de Berbices*; de geschiedenis van *Surinamen* en der Volkplanting van *Demerary* bewyst het ons: men heeft, door geheel *Guiana* zig het eerst op de hooge landen beginnen neder te zetten. Het is onnoodig de redenen daar van op te spooren; het is genoeg te melden, dat ongetwyffeld de schatten, welken de ryke grond van dit gedeelte van *America* in zig bevat, zig niet

niet kunnen ontdekken, dan door het opdroogen van haare moerasſen. *Surinamen* is eerst eene Volkplanting van aanbelang geworden, zedert dat men begonnen heeft de lage landen van de Rivier *Commewyne* uit te droogen; en de ſchepen, welken zy nog tegenwoordig afzendt, zyn grootendeels beladen met koopwaren, komende uit den mond van deeze ryke Rivier, waar in die van de *Cottica*, en verſcheide aangelegde kreeken, zig ontlasten. De ladingen van drie vierde der ſchepen, welken de Volkplanting *de Berbices* in eene kleine hoeveelheid afzendt, beſtaan in de voortbrengzels van een klein getal Plantagiën, gelegen in de lage landen van het gedeelte, het welk *Maripaan*, dat is, het lage van de Rivier, genoemd wordt. Wat de Volkplantingen *Demerary* en *Esſequebo* betreft, de voortbrengzels van de hooge gedeelten deezer beide Rivieren, zyn naauwlyks noemenswaardig, zedert men zig te *Esſequebo* heeft toegelegd op het bebouwen der landen, die aan de monden der Rivier, en de kusten der nabuurige Eilanden, gelegen zyn; en zedert dat men te *Demerary* de Plantagiën, die te veel van het een of ander moeras aan haaren mond verwyderd lagen, byna geheel verlaten heeft, heeft men zig van dien tyd af niet alleen met yver op de lage landen der beide oevers ter nedergeſlagen, maar

men

men heeft bovendien den landbouw langs de beide kusten der zee voortgezet; zynde die aan de westzyde reeds volkomen bebouwd tot aan *Borasſire Kreek*, terwyl die aan de oostzyde ſpoedig bebouwd zal zyn tot aan de *Maheyca Kreek*, en tot boven aan de *Coerabanne Kreek.*

Om u des te beter te doen gevoelen, welke uitwerking die verandering in deeze Volkplanting heeft te weeg gebragt, zal ik u eene tafel vertoonen van haare uitvoeringen naar *Europa* voor dien tyd, en ook daar na.

De Registers van het jaar 1745 tot het jaar 1761 toonen, dat het hoogſte van die jaaren heeft opgeleverd 3579 vaten Suiker, en het minſte 285 vaten, zonder byna eenige andere koopwaren; dat in de volgende jaaren, van 1762 tot 1770, in welken tyd het bebouwen der lage landen begonnen is, zoo in *Esſequebo*, als in *Demerary*, men bevindt, dat in de drie eerſte jaaren het hoogſte niet meer bedroeg dan omtrent 3000 vaten Suiker, 19 oxhoofden en 664 balen Koffy, en 4 balen catoen; terwyl de uitvoering in 1767 reeds was opgeklommen tot 4745 vaten Suiker, 72 oxhoofden en 2740 balen Koffy, met 84 balen Catoen, welk artikel twee jaaren daar na opklom tot 337 balen, en, negen jaren later, tot 2868 balen in één enkel jaar: dit is vervolgens by aanhoudenheid

heid naderhand zeer spoedig vermeerderd; zoo dat, in de maand September laatstleden, de Registers aantoonen, dat de Schepen, naar *Holland* en *Zeeland* vertrokken, zedert het begin van het tegenwoordig jaar (*), hebben uitgevoerd 4021 en een half vaten Suiker, 1340 oxhoofden en 36315 balen Koffy, en 2992 balen Catoen, welken men hier doorgaans maakt van 300 tot 340 ponden gewicht, terwyl men in verscheidene andere Volkplantingen de balen catoen niet zwaarder maakt dan van 200 tot 250 pond: men moet die zelfde aanmerking maken, ten aanzien van de suikeren, welken de meeste Planters tegenwoordig in vaten pakken van omtrent duizend ponden *netto*, terwyl men dezelven voorheen deed in vaten van omtrent 600 ponden.

Om den uitvoer van dit geheele jaar 1785 volledig op te geven, ontbreekt het geen nog uitgevoerd zal kunnen worden met zeker schip, het welk in lading ligt, en voor het einde van het jaar vertrekken moet.

Voeg hier by het geen een goed aantal schepen van de *Americanen* en van de Eilanden (die zedert

(*) Dit is geschreven in 't jaar 1786. De hoeveelheid van de voortbrengzels deezer Volkplanting is tegenwoordig ten minsten verdubbeld.

dert den eerften January uit *Demerary* zyn uitgezeild,) van die zelfde drie koopwaren ter fmuik hebben uitgevoerd; eindelyk, het geen een aantal onbekende vaartuigen uit de Rivier *Esfequebo* uitgevoerd hebben; het welk een handel van aanbelang uitmaakt, fchoon een weinig minder dan in *Demerary*.

Oordeel hier uit van de gewichtige gevolgen van het bruikbaar maken der lage landen en der zee-kusten!

Indien de vertogen, door de Planters in 't jaar 1785 aan de Regeering gedaan, ingang vinden, en indien men voortgaat met van hun flechts matige belastingen te vorderen, indien men den handel niet dwingt door nadeelige Reglementen, is 'er geen twyffel aan, of de uitvoer naar *Europa* zal in veel minder dan vyftig jaren het dubbeld opbrengen.

Ik geef u deeze byzonderheden op, ten aanzien van de vermeerdering van de voortbrengzels deezer Volkplanting, om u door daadzaken te bewyzen, dat indien men zig te *Caijenne* op het bebouwen der lage landen met yver toelegt, deeze Volkplanting, wel verre van aan 's Lands fchatkist tot een last te zyn, onder het getal zal komen van die genen, die den koophandel en de fcheep-

ſcheepvaart der verſchillende *Franſche* havens doen herleven.

Ik kan niet ontkennen, dat de inrigtingen, die men op deeze landen aanlegt, geduurende het eerſte en tweede jaar haare onaangenaamheden hebben: een vochtig land, en het welk nog niet lang genoeg door de ſtralen van de zon is beſcheenen geweest, om volkomen droog te worden; onaangenaame inſecten, die u des avonds, des nachts en des morgens kwellen; het gebrek aan goed water en verſcheide andere zaken, of de moeilykheid om zig zulks aan te ſchaffen, maken, dit erken ik gaarne, het leven in den eerſten tyd onaangenaam: maar laat men in aanſchouw nemen, dat deeze ongemakken ſlechts voor een tyd zyn; terwyl de rykdom der voortbrengzels, welken deeze onuitputtelyke landen opleveren, de moeielykheden en het gebrek, die men aldaar in het begin ondervindt, ſpoedig zullen doen vergeten.

Voor 't overige kan men zig eenigermaten beveiligen tegen het ongemak van het ſteken der kleine en groote muggen, door het weghakken van het geboomte, ſtronken en doornheggen, die langs den oever der Rivieren groeiën, en waar in deeze inſecten huisvesten.

Al verder, naar mate het getal der beplantingen vermeerdert, verminderen de onaangenaamheden. Zoo lang de nieuwe Planter zyne omheining nog

niet geëindigd heeft, zyne uitwatering bepaald, en de gebouwen voor hem en zyne Negers opgerigt, is hy gehuisvest by zyn buurman, die zig daar toe des te gemakkelyker leent, om dat de nieuw aankomende door zyne omheining, en het hakken van zyn hout, de uitwerking der zoele winden vermeerdert, de insecten doet verdwynen, en hem ontlast van de zorgen der bedykingen, zoo aan de kanten, als in 't midden, in den tyd der zwaare regenbuien: op die wyze zyn in korte jaaren deeze moerasſen, waar aan men te recht den naam van woesten klomp zoude kunnen geven, in eenen *Hof van Eden* veranderd en hervormd.

Het gezegde moet, zoo my dunkt, de geheele wereld overtuigen, dat het bebouwen der lage landen onëindig voordeeliger is boven dat der hooge landen; en ik twyffele niet, of een ieder zal de oude vooröordeelen ten deezen opzigte ſpoedig laten varen.

Na deeze inleiding, welke ik noodig geöordeeld heb vooraf te laten gaan, zal ik overgaan tot de behandeling van het hoofd-onderwerp van deezen, en van de volgende brieven.

Alvorens ik echter met u begin te ſpreken over den grond der Volkplantingen van *Guiana*, wil ik u myne denkbeelden en myn gevoelen mede dee-

deelen omtrent de manier van het inrigten der bebouwing van de oevers der Rivieren in dit geheele vaste Land: het is voordeeligst de zuivering der gronden te beginnen aan de wederzydſche oevers by den mond der Rivier, en daar mede voort te gaan, altyd van de laagte naar de hoogte opklimmende.

Verſcheiden redenen overtuigen my, dat deeze manier de beste zyn zoude.

Het is buiten allen twyffel, dat over den geheelen aardbol, maar vooral en in 't byzonder tusſchen de zonne-keerkringen, de zeelucht, en de winden, die langs de zeekusten waaijen, niet alleen over dag, maar zelfs des nachts, vooral by droog weder, ongemeen heilzaam zyn: de Negers zyn aldaar veel minder aan zweren onderworpen, dan aan het hooge einde der Rivieren; en wanneer zy die al hebben, worden zy veel ſpoediger genezen. De lucht aan de kust is bovendien een byzonder geneesmiddel tot ſpoedige herſtelling van maag-kwalen, als mede van alle andere ziekten uit verſtoppingen, die aldaar met eene verwonderlyke gemakkelykheid genezen worden.

Aan den anderen kant is het ontwyffelbaar, dat de eerſte openingen in de lage landen de ongezondſte zyn, en is het by gevolg niet veel voorzichti-

ger dezelven te beginnen aan dat gedeelte der Rivier, alwaar wind en lucht eene onbelemmerde dreef hebben, de vochtige uitdampingen oogenblikkelyk doen verdwynen, en den al te waterachtigen en rotachtigen ſtaat van den dampkring verbeteren. Ik weet zeer wel, dat een enkel voorbeeld de gezondheid van eene landſtreek niet met zekerheid bewyst; maar dit is echter zeker, dat de eerſte bewoners, die zig op de lage landen der binnenſte Rivieren van *Demerary* hebben ter neder gezet, grootendeels zeer jong geſtorven zyn, terwyl men voorbeelden heeft van zulken, die zig aan den mond der Rivier gevestigd hebben, en tot eenen hoogen ouderdom gekomen zyn.

Eene andere reden, waarom dit meer verkieslyk is, beſtaat hier in, dat gy plant op dat gedeelte der lage landen, het welk de ſpoedigſte vruchtbaarheid en de meeste voortbrengzels belooft: de voordeelige invloed van den zee-dampkring, welke men als de kragtdadigſte medehulp beſchouwen moet, is gelegen in het helpen en voortzetten der groeying, het bevorderen van de vruchtdraging der boomen, uit hoofde van de zoutachtige deelen, die deeze lucht met zig voert, welke door de luchtgaten der bladeren ingezogen zynde, de werking der aardachtige zouten beſpoe-

ſpoedigen. Eene ondervinding van agt jaren in deeze Volkplanting heeft my geleerd, dat Koffy-Plantagiën, die het naast aan den mond der Rivier en op de kusten gelegen waren, doorgaans meer opgebragt hebben, dan die verder van de zee af lagen.

Daarënboven is het zeker, dat de eerſte ondernemingen van dien aart meestal zyn aangelegd door lieden van bepaalde vermogens: ook heeft men in de landen, aan de monden der Rivieren en aan de Kusten gelegen, 1°. het voordeel, dat men geene groote boomen behoeft om te hakken; 2°. een land, zeer geſchikt om met gemak te worden omgeſpit. Ik heb met myne eigene oogen op deeze kusten, door twee, drie of vier ſpittende Negers, met het graven van grachten eenen verbazenden arbeid zien verrichten; en 3°. zoo dra de kleinſte omheining geëindigd is, kan men aldaar catoen-boomen planten, die, na verloop van negen maanden, reeds eenigen oogst opleveren.

By deeze redenen zal ik nog eene laatſte voegen, die, naar myn begrip, het meest afdoet, namelyk dat men, beginnende met het zwaare hout aan den zeekant weg te nemen, aan het afgelegener gedeelte der Rivier een gezonder lucht bezorgt; het zelve wordt vruchtbaarer en aange-

naamer voor den nieuwen Planter, die zig aldaar nederzet. Myne Plantagie is omtrent drie vierde van een myl van den mond der Rivier af gelegen, en ik houde my verzekerd, dat noch ik, noch myne gebuuren, zoo veel koffy als tegenwoordig niet zouden inöogſten, indien onze aanleg afgeſcheiden, en op zig zelf ſtaande, in de diepte der bosſchen was gemaakt, en ik ben inwendig overtuigd, dat onze oogst merkelyk bevorderd wordt, doordien de bosſchen, aan den oostkant van den mond der Rivier, byna geheel en al zyn weggehakt, en alle de Plantagiën van beneden af, tot by my, open zyn, of van het zwaare hout beroofd, ter diepte van vier honderd en vyftig, tot zes honderd vyftig roeden (*). Bewyst de ondervinding dit niet overal? Het klein getal Plantagiën in *de Berbices*, aangelegd op lage landen aan *de Maripaan*, aan den westelyken oever der Rivier, en alzoo het genot hebbende van de pasſaatwinden, die door den breeden mond van die Rivier onbelemmerd heen waaijen, maakt jaarlyks voordeelige oogſten; en een oud *Surinaamsch* Colonist, een zeer goed Planter, ſchryft my, dat al-

(*) De *Hollandſche* roede is van 12 voeten Rhynlandſche maat, het welk ten naasten by 11 *Franſche* voeten, (of 3 *metres*, 572,) uitmaakt.

alleenlyk de Plantagiën, gelegen aan de Kreeken, die in de *Commewyne* uitloopen, en het genot der zeelucht hebben, by aanhoudendheid veel koffy opbrengen.

Ik vermeene u door alle deeze redenen overtuigd te hebben, dat het veel gezonder, veel gemakkelyker, en veel voordeeliger is, om de bebouwing der landen te beginnen aan den mond der Rivieren en aan de *Zeekusten*, niet alleen voor de geenen, die zig aldaar nederzetten, maar ook voor de Planters, die zig hooger op geplaatst hebben, of zulks by vervolg nog zouden kunnen doen.

Na u in 't algemeen myne denkbeelden te hebben medegedeeld, hoedanig men zig omtrent de bebouwing der lage landen in *Guiana* heeft te gedragen, gaa ik over tot de byzonderheden van derzelver bearbeiding, zuivering van ſtronken en wortels, enz. en ik zal beginnen met den aart van den grond van deeze landen.

Voor eerst zal ik toegeven, dat 'er op de hoogere en van de zee meer afgelegene landen, plaatſen zyn, wier grond zoo fraay en vruchtbaar is, als in de laagte; maar deeze plaatſen ſtaan op zig zelven, en beſtaan in kleine gedeeltens; zy genieten nooit die lucht, die voor de menſchen gezond, en voor de groeizaamheid nuttig is, als de landen

in de nabyheid der zee gelegen; het toemaken en bebouwen van dezelven is altyd onëindig moeijelyker, en vordert meerder werkzaamheid.

Men zal derhalven altyd aan den grond der lage landen den voorrang moeten geven, en uit dezelven moet men, zoo als ik hier boven gezegd heb, de schatten van *Guiana* haalen.

De teekenen, waar aan men goede landen kennen kan, bestaan daar in, dat zy, op de diepte van verscheiden voeten, een blaauwachtig, zacht, slyk hebben, het welk het water gemakkelyk laat doorzinken. In onze beide Rivieren vindt men een grond, alwaar dit slyk met zandkorrels vermengd is: dewyl dit nu den doortocht van het regenwater des te gemakkelyker maakt, schynt het zeker, dat de laatstgemelde grond den voorrang verdient boven de eerste, vooral voor het suiker-riet. Ik heb te *Essequebo* suiker gezien, die op dit zoort van land geöogst, en allerfraayst was, schoon de Plantagie slecht was uitgedroogd, slecht bearbeid, en slecht bebouwd: niets tog bewyst beter de goede hoedanigheid van den grond, dan wanneer men goede waaren, om zoo te spreken, van zelf ziet geboren worden.

Schoon ik het blaauwachtig slyk opgeeve als het teeken van den besten grond, wil ik wel met u toestemmen, dat het graauwachtige slyk, mits het

zacht

zacht en tot het doorlaten van het water geschikt is, insgelyks goed kan zyn; echter zoude ik, met een hedendaagsch Schryver, die over den landbouw in *Surïnamen* gehandeld heeft, 'er voor zyn, om het zelve in den tweeden rang te plaatsen.

Beide zoorten van slyk moeten met eene zwartachtige, vette en gebondene aarde, als met eene goede wel verrotte mest, overdekt worden; deeze beweegbaare aarde vindt men van onderscheidene dikten: echter ben ik geenzints van het gevoelen van hun, die stellen, dat de rykdom van den grond geëvenredigd is aan de dikte van dit overdek van aarde. Integendeel zyn in *Demerary* alle de landen, alwaar die aarde ten hoogsten van 20 of 22 duimen diepte is, in verre na niet die geene, welke den voorrang verdienen: veel verkieslyker zyn die landen, alwaar men deeze aarde alleenlyk vindt ter diepte van 16 of 18 duimen, welke vervolgens tot 6 of 8 duimen vermindert door de indrooging, die na de omheining van den grond door de sterke zonnestraalen plaats heeft. Zelfs heb ik in de laagte van de *Maripaan*, en in het benedenste gedeelte der Rivier *Canjé*, in de Volkplanting *de Berbices*, uitmuntende landeryen gezien, alwaar de Koffy- en Cacaoboomen tot de grootste volkomenheid opgroeiden, schoon

ſchoon zy niet dan een zeer dun overdek van zwarte aarde hadden.

Naar mate men aan de zee, of aan den mond der Rivieren nadert, wordt het ſlyk minder vet en zagter: zoo is het ook langs de zee-kusten, alwaar men den naam van ſlyk in dien van uitgedroogde modder zoude kunnen veranderen, waar van de bagger uit de gegravene vaarten een overtuigend blyk oplevert. Deeze bewerking moet alle twee jaaren geſchieden op de Plantagiën, die langs de kusten gelegen zyn. Het geen 'er uitgebaggerd wordt, werpt men aan de beide kanten dier vaarten, en twee jaaren daar na is van het zelve niets meer te vinden; het is wederom in de vaart afgezakt, welke 'er op nieuw mede bezet is.

Ik had my altyd verbeeld, dat dit zoort van landen minder vruchtbaar was, en dat de Koffyboomen aldaar korter duurden; maar ik heb het laatſte jaar twee ſtukken land gezien, met Koffyboomen beplant, behoorende tot de oudſte Plantagie aan de westkust, zynde in den besten ſtaat en vol vruchten; en de eigenaar heeft my verzekerd, dat deeze ſtukken zedert 22 of 23 jaaren waren beplant geweest: ten duidelyken blyke, dat deeze landen zeer lang in hunne vruchtbaarheid volharden.

Voor

Voor een blyk van goed land houdt men vry algemeen een zoort van palmboom, waar aan men by u den naam van *Pinot* geeft. De Schryver, die den *Surinaamſchen* landbouw behandeld heeft, zegt, dat hoe meer men van die boomen vindt, hoe vruchtbaarer de grond is. Ik ſtem gaarne toe, dat de landen, hier boven door my als de beste opgegeven, 'er rykelyk van voorzien zyn; maar verſcheide inwooners, die de hooge landen in *Demerary* vruchteloos bebouwd hebben, hebben my verzekerd door dit blyk bedrogen te zyn geworden; ik zoude daarom altyd raden, zig daar op niet eeniglyk te verlaten, maar tevens te onderzoeken, of de grond ook andere blyken, welken ik ontvouwd heb, oplevert.

Behalven de verandering, die in den grond beſpeurd wordt, naar mate men digter aan de zee nadert, vindt men ook, dat het hout uit minder ſterke en een ander zoort van boomen begint te beſtaan. Men ziet minder *Manis*, en van die boomen, welken de *Indianen* alhier noemen *Warokoerie*, de *Creolen Schepperboom*, dat is *roeyriemen-hout*, om dat het zig gemakkelyk laat klooven, en veel al tot het maken van roey-riemen gebruikt wordt; ter zelfder tyd vermeerdert het getal der Paletuvier-boomen. Men vindt den boom, *Coeraharie* genaamd, niet meer in grooten

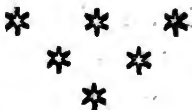
ten overvloed. Deeze boom, wiens *Surinaamſche* naam my niet bekend is, is geſchikt tot timmerhout, en kan dienen tot het maken van palen of ſtylen, mits men dezelven op ſteene grondveſten plaatst; men gebruikt het ook tot ribben en balken, eindelyk tot alles wat beſchut of bedekt is. Men vindt aldaar ook zeer fraaije vierkante blokken, waar van men planken zaagt, die zeer geſchikt zyn om de huizen te beſchieten; maar niet zeer goed zyn voor vloeren of zolders, om dat dit hout krom buigt. Men vindt deezen boom insgelyks in de diepten der Plantagiën, aan de west-kust; maar zy zyn aldaar kleiner. De *Balata*, die in *Surinamen* en *de Berbices* zoo gemeen is, is hier uittermaten zeldzaam.

Insgelyks zyn de banken van ſchulpviſſchen aan de oevers van *Surinamen* en *de Berbices* zeer gemeen; maar men vindt dezelven in 't geheel niet aan die van de Rivieren *Eſſequebo* en *Demerary*. Men begint eenige ſchelpviſſchen te zien, wanneer men de *Coerabanne* naar den oostkant voor by vaart, gaande naar den kant van de *Maheyca*; maar aan de oostzyde van deeze laatstgemelde Kreek, of beter gezegd, Rivier, is eene zeer groote bank, en van daar tot aan *Mahicony* is 'er de kust vol van.

Om zyne keuze te bepalen omtrent die plaatſen,

ſen, waar de beste landen gelegen zyn, kan men, volgens de zekerſte berigten, die ik heb kunnen opſpooren, in *Demerary* alleenlyk voor behoorlyk vruchtbaare landen houden die geenen, welke aan den oostelyken oever gelegen zyn, gerekend van de Plantagie, *de groote Diamant*, tot omtrent twee mylen van den mond der Rivier; en aan den westelyken oever, van de Plantagie *Laurentia*, een halve myl hooger op, tot aan den mond der Rivier.

Te *Esſequebo* bepalen zig de goede landen tot die van de Eilanden *Legouane*, *Arobabiche*, en *Waakkename*; en zelfs op dit laatstgemelde Eiland is het zuidelykst gedeelte, het welk het verſte van de Zee af ligt, reeds van veel mindere waarde. Aan den oostelyken oever van deeze Rivier, kan men geene goede landen hooger op rekenen, dan de Plantagie *Patrica*, één myl van den mond der Rivier af, en aan den westelyken oever van de Plantagie, *Adventure* genaamd.

TWEE-

TWEEDE BRIEF.

Van de manier, om te arbeiden aan Dykagiën, uitwaterende vaarten, sluizen en ander werk, het welk noodig is, om het Land ter bebouwing gereed te maken.

In den vorigen brief heb ik u myne gedachten opgegeven, hoe uitmuntend geschikt de lage landen in *Guiana* ter bebouwing zyn, en welke keuze men onder de verschillende zoorten en liggingen van deeze landen te maken heeft: in deezen brief zal ik u ontvouwen de manier, om die landen toe te bereiden en bruikbaar te maken.

Dewyl deeze landen, of byna altyd onder water staan, of door de verwisseling van ebbe en vloed, aan overstroomingen onderworpen zyn, moet men dezelven droog maken, en door dyken beletten, dat het buitenwater niet kan doordringen tot het land, het welk men voornemens is tot bouwland aan te leggen.

Ik vooronderstel dus, dat de keuze van het land gedaan is. Men moet, voor alle dingen, het hout laten weghakken, en het geheele land, het welk men voorgenomen heeft te bedyken, of ten minsten het gedeelte, waar de dyken gelegd moeten

ten worden, tot op eene zekere breedte, doen zuiveren. Vervolgens kunt gy overgaan tot het leggen van die dyken, welke een vierkant, dat evenwyd is, zullen vormen, waar van de eene kant uwe voorgevel of ſcheidsmuur, aan de Rivier of Zee-kust, zal uitmaken; eene andere, aan de eerſte gelyk zynde, zal gelegd worden in de diepte van dit zelfde land, op den afſtand, welken gy wilt toebereiden en beplanten; de twee andere zyden, die beide even groot zyn, zullen lynrecht tegen de twee eerſte overſtaan, en u van uwe gebuuren, ter rechter en ter linker zyde, afſcheiden.

Tot dit einde moet men, in den geheelen omtrek van dit vierkant, beginnen met een kleine gracht te graven, welke gevonden moet worden onder het midden der breedte van den dyk, en daar aan als tot een grondvesting dienen. Deeze kleine gracht wordt genoemd *de pit* of *blinde groeve*: dezelve moet omtrent drie voeten breedte hebben, voor een dyk, die twaalf voeten en meer tot zynen grondſlag heeft. Het is van aanbelang dezelve te graven tot de diepte van ten minſten twee goede ſchuppen, en aldaar geene ſtammen van boomen, geen hout, geene wortels over te laten, maar daar van volkomen te zuiveren.

Wanneer deeze blinde groeve gemaakt is, zult

gy beginnen met de uitwaterende grachten te graven: men is gewoon 'er daar van twee te maken, de eene van buiten aan den dyk, de andere van binnen. De eerste dient, om den dyk met slyk aan te vullen, de binnen-gracht daar toe zomtyds niet voldoende zynde, wanneer deeze dyk van vry wat aanbelang moet zyn. Deeze buitenste gracht bevordert daarënboven den uitloop van een gedeelte der omringende wateren, en belet dezelven, door middel van dien uitloop, tegen den dyk aan te persfen.

Het is nutteloos deeze buitenste gracht zeer diep uit te graven; zy vordert zoo veel oplettendheid niet, als de binnenste gracht, die net en regelmatig moet bewerkt worden; terwyl men in de buitenste de stronken en wortels laten kan, mits zy aan de uitdieping niet te hinderlyk zyn. Men moet altyd eene bekwame tusschenruimte tusschen deeze gracht en den dyk houden.

In welk zoort van lage landen het ook zy, is de bagger, die men voor de eerste keer uit deeze grachten haalt, te veel met vreemde lichamen vermengt, en al te los, om tot bekwame grondslagen voor den dyk te kunnen dienen. Men moet ten minsten de twee eerste baggers, die men 'er uit haalt, aan deeze zyde werpen, dat is tusschen de gracht en den dyk; en wanneer men de slyk

of

of grond vast en bekwaam genoeg vindt, laat men dezelve op den dyk werpen, het zy in eens, het zy in twee keeren, zoo als gewoonlyk plaats heeft, om reden, dat men tusfchen den dyk en de omringende grachten een tusfchenvak moet laten van 20 of zomtyds 30 voeten. Indien men deeze voorzorg verzuimde, zoude men gevaar loopen, om de kanten van den dyk, en van de grachten, door de onmatige zwaarte van de aarde, waar van de dyk gemaakt is, fpoedig te zien inftorten.

Men graaft de omringende grachten tot de vereischte diepte, die niet altyd dezelfde is, maar waar van de gewoone maat bedraagt zes voeten voor de binnen-gracht: men moet wel opletten, om aan deeze gracht de noodige opgaande fchuinte te geven, naar mate men dezelve graaft. De evenredigheid van deeze opgaande fchuinte is van 5 of 6 duimen van elke voet; en naar mate men de kanten van deeze gracht in die fchuinte graaft, maakt men dezelve met het platte van de fchup effen en gelyk.

Men zoude vervolgens deeze binnen-gracht kunnen eindigen, zonder andere voorzorgen in acht te nemen; maar dan zou men gevaar loopen, om door het hooge water overvallen te worden, en daar door veel tyd te verliezen; behalven dat

het te vreezen is, dat het water deeze grond of ſlyk, welke daar door gedeeltelyk in beweging gebragt wordt, week zoude maken, en daar door verzakkingen veroorzaken.

Men keert dit ongemak af, door, van den beginne af aan, een vierkante pyp of ſluis te plaatſen, die in dit land genaamd wordt *coffre d'ecoulement*, het zy een groote, het zy by voorraad een kleine, die ten minſten het water op de gewoone getyen kan tegen houden.

Om deeze uitwaterende ſluis te plaatſen, graaft men daar toe opzettelyk een gat in den dyk, aan den kant, die aan de Rivier of de Zee gelegen is, indien men in het land geene kreek heeft, die daar toe geſchikt is. Maar doorgaans vindt men verſcheiden van die kreeken of vaarten, door de natuur zelve gevormd, waar door het ryzend water in overvloed in de landen inloopt, en het vallend water weder afloopt. In het begin moet men alle deeze kreeken door goede kistdammen ſchutten.

Zulk een kistdam is niet moeijelyk te maken; maar dit moet met oplettendheid en vastheid geſchieden: men begint met het vak of de plaats, alwaar die kistdam gelegd moet worden, te zuiveren. Men neemt vervolgens twee zwaare ſtukken hout of ribben, van eene genoegzame lengte, om de geheele kreek en derzelver oevers te be-

ſlaan

ſlaan van den eenen tot den anderen kant, ter wydte van omtrent zes voeten: dit vak van zes voeten wordt tot op een goede ſchup diepte, beneden het bed van de kreek, weggegraven. De twee houte ribben worden mitsdien dwars op den grond van de kreek gelegd, op een zekeren afſtand van elkander: vervolgens plant men eenige zwaare heypalen aan de buitenzyde, voor elk einde van deeze houte ribben, om de uitwyking voor te komen van de aarde of het ſlyk, waar mede men het vak tusſchen de twee ribben vullen moet, om den kistdam te maken.

Wanneer deeze houte ribben wel geplaatst, en behoorlyk vast gemaakt zyn, plant men langs elk van dezelven, zoo aan de binnen- als buitenzyde, een rey heypaalen, van zwaare ſtukken hout, welken men naast, en zoo dicht mogelyk aan elkander, inſlaat: men moet om die reden rechte ſtukken daar toe verkiezen. Wanneer alle deeze paalen zyn ingeheyd, vult men het tusſchen-vak met ſlyk, welke men aldaar met kragt inwerpt, en die eindelyk een klomp wordt, waar door het water niet kan heen dringen.

Men vindt op de plaatſen zelven altyd hout, het welk geſchikt is, om tot deeze ribben te dienen, vermits zy niet langer dan twee of drie jaaren behoeven te duuren, na verloop van welken

tyd de kistdam ſtevig genoeg is, en geen ſteunzel meer noodig heeft.

Thans, om de ſluis te kunnen plaatſen, zuivert men de kreek, waar in men die plaatſen wil, van derzelver vuiligheden, of men graaft opzettelyk eene vaart, indien men geen gebruik van eene kreek maakt. Men moet eenige duimen lager graven, dan het waterpas van het laagſte gety van de Rivier of Zee-kust, waar in men de uitwatering verkiest.

Wanneer de plaats, alwaar men de ſluis ſtellen wil, is uitgegraven, brengt men die ſluis voorwaarts naar één der oevers van de vaart, welke men daar voor gegraven heeft: men plaatst dezelve aldaar op eenige houte balken, die voor uit moeten ſteken tot byna op de helft van de opening der gegravene vaart. Die ſluis aldaar geplaatst zynde, keert men de zelve op zyde, zoo dat de grond of het onderſte van de ſluis recht over einde ſtaat aan de zyde van de uitgegravene plaats, en byna tegen den kant aan. Vervolgens ſlaat men om de twee uitëinden van de ſluis twee zwaare touwen, waar van men de einden behoorlyk vast maakt. Op elk derzelven plaatst men een takel, waar van men de wederzyde op eenige ſtronken van boomen doet rusten, of, zoo 'er die niet zyn, op twee zware palen, daar toe opzettelyk ge-

geplant, aan de zelfde zyde, waar de ſluis geplaatst is.

By elke takel zet men eenig volk, met last om gelykelyk en van langzamerhand ſchoot te geven, naar mate daar toe bevel gegeven wordt; vervolgens wordt door eenige arbeiders, die langs de ſluis geplaatst zyn, dezelve op de balken voortgeduwd naar het gat, waar in dezelve moet inzakken. Wanneer de ſluis, alzoo voortgeſtooten zynde, geheel van den grond af is, begint dezelve wederom in haare natuurlyke geſteldheid om te wenden, dat is, met den bodem naar beneden; als dan moet het volk, het welk de takels tegen houdt, de touwen eensklaps los laten, om de ſluis in het gat te doen nederzakken. De balken, waar op men de ſluis heeft laten voortglyden, dienen in dit oogenblik tot een wip, om de ſluis naar beneden in de gegravene vaart te wenden, alwaar men dezelve nederzet, waterpas en plat, zoo naauwkeurig maar eenigzints mogelyk is.

Wanneer de ſluis zoodanig geplaatst is, als men verlangt, trekt men de takels en andere touwen te rug: men plaatst, even als by het maken van eene gewoone en volkomene kistdam, hier boven reeds beſchreven, twee houte ribben, de eene beneden, en de andere boven de ſluis, vlak tegen dezelve aan. Men plant aldaar eene reije van

houte ftaken, uitgenomen op de plaats, welke de fluis beflaat, waar van men de opening niet fluiten moet: men neemt in plaats derzelven aldaar zware planken, of, indien men wil, ronde ftukken hout, met den grond gelyk en in de dwarfte. Deeze kistdam vult men met flyk, zoo als hier voren reeds is opgegeven, en men overdekt daar mede de fluis.

Indien men alleenlyk by voorraad eene kleine fluis wilde plaatfen, om de eerfte bewerking des te gemakkelyker te maken, zulks zoude veel eenvoudiger zyn; dezelve wordt gemaakt van vier zwaare planken aan elkander gevoegd, zoo dat elk derzelven één van de kanten uitmaakt: aan het buitenfte einde plaatst men eene kleine fluisdeur of duiker, die nederhangt, om de fluiting des te gemakkelyker en zekerder te hebben.

Hier mede behooren wy over te gaan tot de ontvouwing van de manier, op welke eene groote fluis gebouwd wordt, die men veronderftelt eene opening van drie voeten te hebben.

De bouwftoffen, daar toe verëischt wordende, zyn de volgende;

1°. Zes zwaare planken van 26 voeten lengte, op 13 duimen breedte en twee duimen dikte.

2°. Vyftien zwaare planken van 12 voeten leng-

lengte, twaalf duimen breedte, en anderhalve duim dikte.

3°. Vier zwaare planken van twaalf voeten lengte, twaalf duimen breedte, en twee en een halve duim dikte.

4°. Twee ſtukken hout van vyf voeten lengte, op zeven duimen breedte in 't vierkant.

5°. Een paar hengzels, van twee en een halve voeten lengte, en twee en een halve duimen breedte, met twee zwaare yzere duimen, waar van de punten lang genoeg zyn, om door het ſtukje hout of klamp, het welk men boven de ſluisdeur plaatst, heen te gaan, en voorts genoegzaam uitſtekende, om met een ſchroef of ſchaar vast gemaakt te worden.

6°. Vier yzere banden, waar van de einden omgebogen zyn naar verëisch van de houte klampen, en hebbende de lengte van twee en een half voeten, om op de ſluis te ſpykeren, tot derzelver meerdere vastheid.

7°. Eindelyk de noodige ſpykers, die voor een ſluis van dit maakzel, en van die evenredigheid, ten naasten by zullen bedragen twaalf ponden van 5 of 6 duimen, en twintig of vier-en-twintig ponden kleiner ſpykers van 3 duimen.

Om deeze ſluis te maken, begint men met de zwaare planken van 26 voeten lengte gelyk te maken;

ken; men zet die in elkander, drie van de eene en drie van de andere zyde, zoo dat elke kant, uit drie te zamen verëenigde planken beſtaande, eene gelyke breedte maakt: men hakt het einde van deeze planken ſchuins, in de evenredigheid van ten minſten drie duimen op elken voet. Deeze ſchuinte is alleen aan die zyde, welke naar de Rivier of *Zee* geplaatst wordt, en alwaar ook de ſluis-deur moet gemaakt worden.

De vier planken van twaalf voeten lengte, en twee en een halve duimen dikte, dienen om de vierkanten of vakken van de ſluis te maken. Daarom klooft men dezelven in de breedte midden door, het geen de planken alleenlyk zes duimen breed maakt; men hakt dezelve in vier ſtukken, elk van drie voeten lang: men maakt deeze ſtukken van eene even gelyke grootte, en voegt die met rechte hoeken en een zwaluwen ſtaart te zamen, zoo dat men van vier ſtukken een vierkant maakt; en dewyl elke plank agt ſtukken oplevert, maakt zulks twee vierkanten op elke plank, en voor de vier, agt vierkanten of vakken, die tot de vastheid van de ſluis op eene lengte van 26 voeten volkomen voldoende zyn. Het vierkant, het welk aan het einde der lange planken, die ſchuins gehakt zyn, geplaatst is, moet insgelyks in de ſchuinte gehakt worden, om op de andere ſchuin-

te

te volmaakt te fluiten. Wanneer de vierkanten gemaakt zyn, fpykert men dezelven op gelyke afftanden van elkander aan de lange planken vast: wanneer de fluis van wederzyden aan die vierkanten is vast gefpykerd, gaat men over tot de twee andere zyden, die den bodem, en het boveneinde van de fluis uitmaken: men gebruikt daar toe de vyftien planken van anderhalve duim dikte: men hakt die alle aan ftukken van drie voeten lengte, het geen voldoende is, om de beide zyden van de fluis aan de einden gelyk te doen dragen: na deeze ftukken zoo gemaakt te hebben, dat ze volmaakt op elkander pasfen, fpykert men ze overdwars aan de fluis vast, zoo van boven als van onderen.

De deur van deeze fluis wordt geplaatst aan die zyde, alwaar de planken met een fchuinfe inham gehakt zyn: men geeft 'er het fatfoen aan overëenkomftig deeze zelfde fchuinte, en hangt dezelve aan twee hengzels, waar van de yzere duimen zyn geklonken in een ftuk hout van het beste zoort, het welk men boven aan de fluis vast maakt, door het zelve vooraf met het vierkant, waar op deeze deur rust, zamen te hegten; en vervolgens met twee yzere krammen, die het zelve aan drie kanten omvatten, en waar van de platte einden gefpykerd zyn op de planken, wel-

ken

ken men overdwars boven de ſluis geplaatst heeft, terwyl men onder aan een gelyk ſtuk hout plaatst, op dezelfde wyze vast gehecht, waar op de ſluisdeur rust, wanneer die geſloten is. De yzere duimen gaan door de breedte heen van het ſtuk hout, waar in zy geklonken zyn, en van agteren zyn zy met een ſchroef of ſchaar vast gemaakt, zoo dat men ze naar vooren of naar agteren kan draaijen, naar dat de vaste ſluiting van de ſluisdeur zulks vordert.

Het geheel van deeze ſluisdeur beſtaat uit in elkander gevoegde ſtukken hout, die wel gelyk gemaakt zyn, en overdekt met eene dubbele laag hout met regte hoeken, insgelyks in elkander gezet: dezelve moet breeder zyn, dan de opening van de ſluis, dat is, gelyk met derzelver geheele breedte, de buitenſte kanten daar onder gerekend. Die zyde van de deur, alwaar de planken vlak of overdwars zyn in elkander gevoegd, moet binnenwaarts geplaatst worden, dewyl het hout op die manier zig minder uitzet, en de ſluisdeur dan minder bloot geſteld is, om in wanörde te geraken, en naauwkeuriger ſluit.

Om aan deeze ſluisdeur meer gewicht te geven, en dezelve gemakkelyker van zig zelve, en door haare zwaarte, te doen ſluiten, voegt men 'er van weerskanten een zwaar ſtuk hout by, het welk men

men aan de buitenfte oppervlakte vast fpykert; dit ftuk moet de dikte hebben van vier of zes duimen in de laagte, en naar de bovenkant hoeksgewyze eindigen.

Eene uitwaterende fluis van de hier boven opgegevene grootte, is volkomen voldoende tot het droogmaken van een ftuk van 150 hond lands: men kan een tweede aanleggen, of 'er een maken, die grooter is, naar mate eene grootere uitgeftrektheid gronds moet worden droog gemaakt.

Deeze zoort van fluisdeuren of duikers is de eenvoudigfte en min kostbaarfte, om te dienen tot loozing van het binnen - water van een land, het welk men wil droogmaken en bebouwen.

Voor 't overige, wanneer men 'er de middelen en den tyd toe heeft, kan men aldaar fluizen maken op de manier, die in *Europa* bekend is, het zy van hout, het zy van fteen. 'Er zyn veele Planters in de Hollandfche Volkplantingen van *Guiana*, die deeze laatstgemelde hebben.

Wanneer de grachten rondöm gegraven en de fluis geplaatst is, moet men dadelyk zyn werk maken van de afdeeling van den grond, en van de wegen, waar door elke afdeeling wordt afgefcheiden. Deeze wegen moeten door gegravene vaarten omgeven zyn, die tamelyk groot en ten hoogften honderd toifen van elkander afgelegen zyn.

zyn. Indien de tusſchenruimten grooter waren, zoude de afloop van het water te langzaam en onvoldoende zyn: men moet ze ook niet te digt by elkander maken, om den arbeid niet noodeloos te vermeenigvuldigen.

Deeze verdeelingen zyn willekeurig, en hangen van des Planters goedvinden af. Men maakt de midden-laanen meer of min breed, en aan de kanten plant men vrugtboomen, bananen-boomen, ananasſen, en andere nuttige planten.

'Er zyn Planters, die, behalven de groote midden-laan, nog eene andere van wederzyden maken, minder breed, in het midden van het vak tusſchen de groote laan en elke dyk, waar door het geheele ſtuk gronds in vier gelyke deelen verdeeld is: men kan deeze verdeeling nog eenvoudiger maken, om den arbeid te verminderen.

'Er is nog eene manier, die veel voordeeliger is, en daarom veel meer aan te raden: hier in beſtaande, om in plaats van den middenweg, éene groote vaart te graven, beginnende van het achterſte gedeelte der gebouwen tot een einde voor aan in het bosch, en in de dwarſte loopende voor den agterdyk. Men bedient zig van de aarde, die daar uit gegraven wordt, om aan wederzyden van deeze vaart, de dyken op te hoogen, die een zeer goeden weg opleveren ter rechter en ter linker

ker zyde, welken men ieder met ryen boomen beplant. Het nut van zulk eene gegravene vaart is onwaardeerbaar; dezelve dient, om de koffy of andere waaren in den oogst-tyd met ſchepen of ligte vaartuigen te vervoeren, het geen veel handen arbeid kan voorkomen. Deeze vaart is het geheele jaar door vol goed en zoet water, het welk uit het bosch afdaalt. Dit water dient tot beſproeijingen, tot verſcheidene benoodigdheden der Planters, om zig te baden, en tot het vervoeren van hout voor vaatwerk, en brandhout, het welk men als een vlot laat afzakken, enz.

Na dat men eenige maanden aan het maken der omringende dyken gearbeid heeft, wanneer de grond is ingezakt en vast geworden, maakt men de dyken volkomen af, en gelyk, en geeft aan de onderpaden en ſchuinſe afhellingen derzelver regelmatige gedaante. De hoogte van deeze dyken moet altyd zyn een voet boven het hoogſte water.

In dit bearbeiden der lage landen, na den grond van het zwaare hout en de takken gezuiverd te hebben, het geen altyd een lang en moeijelyk werk is, voornamelyk wanneer de gronden met paletuvier-boomen bewasſen zyn, is men gewoon in het begin bananen-boomen te planten, die tot voedzel voor de beplanters dienen, en met hunne

zwaa-

zwaare bladeren de heestergewasſen, het kleine geboomte, en planten, die op den grond overig blyven, overſchaduwende, dezelven eindelyk geheel doen te niet gaan. Waar na men dezelven uittrekt, en nuttige planten, die men voornemens is aldaar aan te kweeken, in de plaats zet, om 'er voordeel mede te doen. Indien dit koffy-boomen zyn, plant men dezelven, geduurende het eerſte en tweede jaar, in de ſchaduwe der bananen-boomen, waar van men een gedeelte laat ſtaan.

Voorts moeten wy nog aanmerken, dat op de groote, en vooral op de Suiker-Plantagiën, de verdeeling der grachten een weinig anders zyn moet.

Voor eene Suiker-Plantagie, alwaar men een water-molen maken wil, moet men afzonderlyke gegravene vaarten hebben, benevens genoegzaame vyvers, en bewaarplaatſen van water, die in ſtaat zyn het zelve aan de molen te verſchaffen; als mede eene bekwaame helling, geduurende al den tyd, dat de *Zee* laag genoeg is, om de molen te kunnen laten malen.

'Er zyn ook grachten of vaarten noodig, die bevaarbaar zyn voor ligte vaartuigen, rondöm elke verdeeling, ten einde het ſuiker-riet met gemak

en

en vaardigheid naar den molen te kunnen overvoeren.

Op de groote Koffy-Plantagiën graaft men ook eenigen van deeze vaarten, tot het vervoeren van de ingeöogste vruchten in kleine vaartuigen; het geen aan den arbeid der wyd afgelegene Plantagiën byzonder veel gemak aanbrengt. Het is tot dit einde genoeg, een gracht te hebben van twintig voeten breedte, die midden door de Plantagie, en vervolgens naar de diepte heen loopt. Deeze gracht of vaart moet geene gemeenschap met de anderen hebben; dewyl men zorgen moet, dat daar in altyd water genoeg is, om te kunnen varen, en wel zoet water, gelyk reeds hier vooren is opgemerkt; ook is het noodig aldaar eene kleine sluis te leggen, die haar uitloop heeft naar de groote sluis, welke voor de geheele droogmaking dient, ten einde deeze vaart te kunnen ontledigen, wanneer 'er te veel water in is, of zelfs geheel en al uit te droogen, indien dit noodig is, om dezelve schoon te maken, en diergelyken.

Ten aanzien van eene Suiker-Plantagie, is het met de verdeeling deezer grachten en vaarten geheel anders gelegen; twee zaaken komen aldaar in aanschouw; voor eerst, het maken van plaatsen, die geschikt zyn om het water te bewaren, het welk noodig is, om den molen aan den gang te houden; ten

tweeden, om de middelen te verſchaffen, tot het rondöm vaaren van elk ſtuk lands, met ſuiker-riet beplant, en het zelve alzoo naar den molen te kunnen vervoeren. Men moet die vaarten dus veel grooter en meerder in getal maken. Zie hier de verdeeling van dezelven.

Men begint met omringende grachten te maken, die in grootte aan de uitgeſtrektheid van het ſtuk lands geëvenredigd zyn; men maakt vervolgens verdeelingen van 100 tot 100 toiſen, maar niet verder, dan tot omtrent in het midden van de diepte der Plantagie. De groote gegraven vaart van zoet water, waar van wy geſproken hebben, en die van de gebouwen der Plantagie af, tot in derzelver diepte, boven den agter-dyk, doorloopt, moet eene veel grootere breedte hebben omtrent de plaats, waar de molen ſtaat, dan in een afgelegener gedeelte. Op deeze vaart loopen andere kleinere vaarten of grachten uit, die geplaatst worden tusſchen de afdeelingen heen, zoo dat zy met de uitwaterende vaarten geene gemeenſchap hebben, maar alleenlyk met de middelſte, waar van zy als zoo veele armen uitmaken.

Behalven deeze groote vaart, en derzelver rechthoekige armen, zyn de verdeelingen van den grond omringd door eene uitwaterende vaart of gracht, en hebben nog eene andere in het midden

van

van derzelver breedte, alle welke met de omringende en uitwaterende vaarten gemeenſchap hebben: en op die wyze geſchiedt de droogmaking van den grond, als mede van de afgedeelde ſtukken; die men, even gelyk in alle andere droogmakingen, van 30 tot 30 voeten maakt.

Wanneer eene Suiker-Plantagie, of andere, van eene zekere uitgeſtrektheid is, zyn 'er twee uitwaterende ſluizen noodig, één aan elk uitëinde van het voorſte gedeelte des lands: men legt ook nog een derde aan den ingang van de groote vaart, dienende tot een bewaarplaats van water, om, wanneer men wil, het water in alle de grachten te kunnen laten inloopen: en deeze ſluis zet men open, wanneer het buiten-water te hoog is.

DERDE BRIEF.

Van het planten en aankweeken van Koffy, en van de noodige levensmiddelen tot onderhoud van de Planters; van het oogsten en bewerken der Koffy; van de gebouwen, en verdere noodzakelyke inrigtingen tot eene groote Koffy-Plantagie, volgens het gebruik der Hollandsche *Volkplantingen in* Guiana.

Ik heb nu de manier ontvouwd van het droogmaken van een stuk grond, het inrichten van de grachten en uitwaterende sluisen, en het toemaken van het land, het welk voor deezen verdronken land was, ten einde daar van zoodanige Plantagie te maken, als men geraden zal oordeelen aldaar te vestigen. Ik zal vooronderstellen, dat het koffyboomen zyn, welken gy voornemens zyt op uw land voort te teelen; het onderwerp van deezen brief zal derhalven bestaan in u opzettelyk de middelen aan te wyzen, waar door men zulk eene Plantagie kan aanleggen, mits 'er de behoorlyke zorge toe aanwendende.

Na dat de doorsnydingen of kleine grachten tot afscheiding der bedden gemaakt zyn, houdt men zig met de beplanting bezig. Het is vry algemeen

aan-

aangenomen, om bananen-boomen te planten, eer men koffy-boomen plant, zelfs op eene Plantagie, die men begint aan te leggen: in dit geval zal men het kunnen doen zes maanden, of een jaargetyde daar na. Maar ten aanzien van Planters, die reeds Plantagiën hebben, en dezelven uitleggen, is men volſtrektelyk van gedachten, dat zy ten minſten twaalf maanden moeten wagten, dat is, dat zy, hun land met dyken omringd hebbende, geduurende de groote droogte van het ééne jaar, hunne koffy-boomen eerst behoeven te planten in het regen-ſaiſoen, na het ſaiſoen van droogte in het volgende jaar. Maar een Planter, die eerst begint, en meer haast heeft om genot te trekken, kan reeds planten in den regen van April of Mey van het jaar, volgende op het ſaiſoen van de groote droogte, waar in men verönderſtelt, dat hy zyne omheining gemaakt heeft: indien hy zulks gedaan had gedeurende de kleine droogte van February of Maart, zoude hy kunnen planten in de maand December daar aanvolgende, mits hy zig in dien tusſchen-tyd onledig houde, om uit zyn toegemaakt land zoo veel hout en ſtruiken van pynboomen, of latanus-boomen van het kleine zoort uit te halen, als hem maar eenigzints mogelyk is, ten einde hem in ſtaat te ſtellen, om het land zoo veel doenlyk gelyk te maken, alvo-

 rens

tens de koffy-boomen te planten. De andere Planters, wien men aanraadt, om, zoo zy kunnen, een jaar te wagten, moeten denzelfden arbeid verrigten; maar zy zullen dit met veel meer gemak doen, vermits veele van deeze planten na verloop van twaalf maanden verrot zyn, die het nog niet zyn na verloop van zes maanden.

Indien men de voorzorge niet gebruikte, om den grond ſchoon en gelyk te maken, zouden de koffy-boomen ongelyk groeijen, en zeer veel te lyden hebben van de houtluizen en andere inſecten, die zig in het verrotte hout en ſtruiken nestelen en voortteelen; en wanneer deeze inſecten zig eenmaal ergens geplaatst hebben, worden zy, om zoo te ſpreken, onuitroeibaar.

Eene andere reden, waarom men van begrip is dadelyk geene koffy-boomen te planten, beſtaat hier in, dat de grond door de droogmaking veel inzakt, en wanneer men al te ſchielyk boomen op denzelven plant, deeze zeer onderworpen zyn om neder te hangen, of op den grond te leggen, het geen niet alleen een zeer leelyk gezigt, en eene groote moeielykheid in het uitwieden van het onkruid maakt, maar ook naderhand in het vrucht dragen nadeelig is; want een boom, die op den grond ligt, of over een anderen heen hangt, kan nooit zoo veel vruchten dragen, als een boom, die

die recht over einde ſtaat, en de vrye doorſpeling van de lucht aan alle kanten geniet.

Men kan, wel is waar, dit ongemak gedeeltelyk verhelpen, door op deeze nieuwe gronden meer in de diepte te planten; maar nimmer zal de boom eene zoo fraaije ſpitſe gedaante aanneemen, dan wanneer men met het planten wagt, tot dat de grond een weinig is ingezakt, vermits het geheele gedeelte, het welk in den grond is, zyne zytakken verliest, die zig nooit weder herſtellen.

De Planter intusſchen, die, na verloop van zes maanden na de droogmaking, begint te planten, zal altyd wel doen, met deeze voorzorge niet te verwaarloozen; want het gemelde ongemak is veel minder, dan dat men de boomen ziet aan den grond leggen, of ſchuins nederhangen.

Uitgenomen op een zeer klein getal Plantagiën, alwaar men eenige ſtukken met koffyboomen heeft beginnen te beplanten, op den afſtand van tien of twaalf voeten, heeft men de algemeene gewoonte aangenomen, om dezelven op geen grooter afſtand dan van negen voeten, en zelfs aan de westzyde, alleenlyk van agt voeten, te beplanten, om dat de koffy-boomen aldaar over 't algemeen kleiner vallen.

Zonder deeze gewoonte te willen beöordeelen, ben ik van gevoelen, dat men de koffy-boomen op alle goede rivier-gronden kan planten op tien

voeten afſtand, en dat men geen kwaad doet met dezelven op ryker gronden, tien of twaalf voeten van elkander te plaatſen, vermits ontwyffelbaar de invloed van de lucht, niet alleen tot den groei, maar ook tot den bloei van alle vruchtboomen, zeer dienſtig is.

Men heeft in 't algemeen in *Demerary* eenen zeer wezentlyken misſlag begaan, door de koffyboomen op negen voeten afſtand te planten: men heeft de landen beginnen te verdeelen in zoo veele vierkante vakken van die maat, in het midden van welken men een boom plantte; voorts om de vier boomen eene kleine gracht of doorſnyding van twee of twee en een half voeten gravende, waar door veröorzaakt wierd, dat in plaats dat de afſtand van den voet des booms aan den kant van elke kleine doorſnyding de helft bedroeg van den doorgaanden afſtand van elken boom, dit niet meer beliep dan drie of drie en een half voeten, het geen, na verloop van eenige jaaren, op nog minder uitkwam; want het is onmogelyk, dat by elke zuivering der vuiligheden, de kleine doorſnyding zig niet eenige lynen verwydere, het welk, na verloop van een zeker getal jaaren, dezelven op eene gelyke breedte brengt. Uit dien hoofde hangen in *Demerary* de meeste reijen boomen, langs de kleine doorſnydingen, allen over dezelven

ven heen, het geen niet alleen ten aanzien van de onderste takken aan den afloop van het water een groot nadeel toebrengt, maar zelfs in het plukken van de koffy hinderlyk is, ten minsten zulks zeer moeijelyk maakt. Ik ben van een geheel tegen over gesteld gevoelen: in navolging van de beste *Surinaamsche* Planters, maak ik niet alleen buiten-bedden, welker afstand van den boom langs de kleine doorsnydingen de helft bedraagt van den afstand tusschen den eenen en den anderen boom; maar ik voege daar ook by een voet meer, om in de verbreeding van deeze kleine grachten by het zuiveren der vuiligheden te voorzien. Wanneer men nu de boomen op den afstand van negen voeten plant, zal de afstand tusschen den boom en de doorsnyding bedragen vyf en een half voeten, en indien ik dezelven plant op tien voeten, zal die afstand beloopen zes voeten.

Een groot voorstander van de vermeenigvuldiging der uitwateringen zynde, verkies ik liefst, om drie reijen boomen op een buiten-bed te plaatsen; zoo dat, wanneer ik plant op den afstand van tien voeten, zy elk van twee-en-dertig voeten worden.

Men zal wel doen, om by elk regen-saisoen eene enterye aan te leggen; te meer, om dat, wanneer men zelf koffy-boomen heeft, die vruch-

ten dragen, dit een zeer geringe arbeid is, en men alleenlyk het oogenblik van eenen regentyd, die niet misſen kan, 'er toe verkiezen moet: want gelyk de loten onder de boomen wortel ſchieten, en gevolgelyk gewoon zyn, om geheel en al in de ſchaduwe te ſtaan, zoo ſterven zy, indien ze, alvorens gevat te hebben, aan de hette der zon zyn bloot geſteld.

Dit is de reden, waarom ik liefst verkies dezelven in de bananen-plantery te plaatſen, als welke, hoe breed ze ook zyn moge, altyd het jong plantſoen overdekt: en op die wyze gewent het zelve langzamerhand aan de lucht en aan de zon.

Ik ſtem toe, dat deeze loten misſchien zoo ſterk niet zyn, dan die van eene enterye in de opene lucht; maar echter heb ik een ſtuk beplant, zonder bananen-boomen, geheel en al beſtaande uit jonge planten van koffy-boomen, die van onder de bananen-boomen genomen waren, en 'er zyn 'er van de zes-en-dertig honderd geen twaalf geweest, die niet gevat hebben. Voor 't overige verkies ik liefst de koffy-boomen te planten op zulke ſtukken lands, op welken bananen-boomen groeien. De redenen zyn, voor eerst, om dat de bananen-boomen door hunne ſchaduwe de jonge koffy-boomen beſchutten, dezelven voor de winden beveiligen, en meer regt over einde doen groei-

groeien; eene zaak, die voor de fraayheid en nuttigheid van den boom van een wezentlyk belang is. Ik weet wel, dat men ſtaken of ſtutten voor dezelven plaatſen kan; maar dit is een werk, het welk niet altyd aan zyn oogmerk voldoet, behalven dat dit hout aan de houtluizen of *carias* tot eene verblyfplaats verſtrekt, byzonderlyk de ſtammen van pynboomen, die tot het maken van zulke ſtaken de geſchiktſte zyn. In de tweede plaats zyn de zwaare winden, die in zekere maanden van het jaar waaijen, zeer nadeelig voor den groei der boomen, zoo als ik ondervonden heb op twee ſtukken, welken ik beplant had, na de bananen-boomen te hebben weggenomen. Het gedeelte van deeze boomen, het welk voor de winden beſchut was, is grooter geworden, dan het andere gedeelte, het welk meerder aan de winden was bloot geſteld, en zulks in het zelfde tyds-beſtek.

Veele lieden meenen, dat een ſtuk land, in de opene vlakte beplant, ſterker boomen voortbrengt; maar daar op valt dadelyk te antwoorden, dat men de bananen-boomen niet zeer digt by elkander moet planten, en dat men ze aldaar niet te lang laten moet, noch eensklaps wegnemen, maar dat men beginnen moet met dezelven in het tweede jaar te beſnoeijen, en daar mede zoodanig voort te

te gaan, dat zy op het einde van het derde jaar allen zyn weggenomen.

Wanneer men eene kwekerye aanlegt, is het aller noodzakelykst acht te geven, geene jonge planten uit te kiezen, dan onder de fraaiſte boomen. Dit is een zaak, die in 't byzonder in deeze Volkplanting verwaarloosd is geworden, waar uit voortkoomt, dat 'er Plantagiën zyn, op welken de helft der boomen uit een ſlecht zoort van koffyboomen beſtaat, die zeer weinige vrugten dragen: men noemt dezelven, zoo ik meen, verkeerdelyk, de mannetjes: zy onderſcheiden zig door hunne dikke en platte bladeren, door het groot getal van zwartachtige en doode takken, door te veel weeldrig hout of onvruchtbaare takken, eindelyk door den aart van het hout, het welk veel ligter breekt, dan van een goed zoort koffy-boomen.

Men plant doorgaans nieuwe koffy-boomen, waar van de enterye twaalf maanden te vooren is aangelegd: ik vermeene, dat deeze meest geſchikt zyn, om in de plaats te komen van doode boomen, of welken men om andere redenen verruilt, op ſtukken, die reeds van vorige tyden beplant geweest zyn: ik geloove zelfs, dat het niet dienſtig is, om ze jonger te nemen.

Maar op ſtukken, die men op nieuw beplant,

geef

geef ik de voorkeur aan koffy-boomen, die uit eene kweekerye van zes maanden gehaald zyn: zie hier myne redenen: in 't algemeen, hoe jonger een boom geplant wordt, hoe gemakkelyker hy wederom wortel vat: de kenners van den landbouw in *Europa* geven 'er altyd den voorrang aan; maar deeze reden wordt nog veel klemmender in dit Land, alwaar de boomen, en ook de koffy-boomen een regten wortel hebben, die ſpilsgewyze groeit, en zig by de verplanting krommende, maakt, dat de boom kwynt, en nooit welig doorgroeit; waar uit al verder voortſpruit, dat hy by het opwasſen op zyde hangt, of op den grond legt. Terwyl de boom jong is, beurt de ſpilswyze wortel, zoo lang niet zynde, zig zelven uit den grond op, en verplant zig als uit de natuur. Daarënboven, een jonge boom, die minder door de winden getysterd wordt, vat veel eer wortel. Eindelyk, de kleine boomen zyn zeer onderworpen om zig in de kweekeryen in de lengte uit te breiden, en men heeft moeite om 'er een genoegzaam getal te vinden, die dit niet gedaan hebben. Men behoort dus ſteeds een wakend oog te houden op de arbeiders, die de verplanting doen, op dat zy 'er geene verkiezen, dan die van een goed zoort afkomen: maar, mits men ze jong plant, doet 'er de gedaante niet veel toe: elke boom,

boom, op zig zelf ſtaande, groeit van zelf ſpits-gewyze naar de hoogte.

Ik erken, dat, wanneer men zulke kleine boomen plant, men den arbeid der eerſte maanden vergroot: niet alleen moet men alle maanden wieden, maar ook leggen deeze kleine boomen voor veele inſecten bloot; de krekels eeten 'er den kop af; de mieren maken daar aan gaarne hunne nesten vast, die, zoo men geene zorge draagt om ze weg te nemen, den groei beletten; maar het is ſlechts de moeite van een oogenblik, die door andere voordeelen rykelyk vergoed wordt.

Behalven het uitwieden van het onkruid, en het zuiver houden van de inſecten, moet men ook nog zorge dragen, om de weelderige loten uit de boomen weg te nemen, en te maken, dat zy in het midden met niet meer dan een enkelen ſtam opgroeijen. Een of twee bekwame Negers hebben ſpoedig een ſtuk gezuiverd.

Men moet ten deezen opzigte insgelyks in 't oog houden, om, by de eerſte regenbuien, alle de boomen, die niet gevat hebben, of ſterven, te verplanten.

Men doet ook wel, met dadelyk na het uitbloeijen, geduurende de twee eerſte jaren, de zaadkorrels der jonge boomen weg te nemen: vooreerst brengen zy grootendeels niet dan koffy voort, waar

waar in geen kragt is; en ik ben overtuigd, dat dit te vroeg dragen van vrucht voor de groei en kragt van den boom ſchadelyk is, zoo als men natuurlyk begrypen kan, en ons door de ondervinding bevestigd wordt, als welke ons toont, dat onder de jonge koffy-boomen de zwakſte en meest kwynende boomen het ſterkst bloeijen; ten bewyze, dat dit overyld bloeijen de uitwerking is van eene verzwakte natuur, welke men verbeteren moet door het vernielen van de vrucht, zoo dra ze gevormd is. In *Europa* doet men zulks van gelyken, en met een goeden uitſlag, ten aanzien van de perſiken- en abrikoſen-boomen.

Wanneer de boom tot de hoogte van vyf of vyf en een half voeten is opgewasſen, moet men deszelfs groei tegengaan, door den middelſten ſtam af te knotten. Indien het een ſterke boom is, zullen zyne zy-takken hem nog een voet hooger doen groeijen; en dit is al de hoogte, die hy hebben moet, op dat de Negers allen in ſtaat zyn 'er de vruchten af te plukken; want hoe fraai de groote boomen ook voor het uiterlyk oog ſchynen mogen, de nuttigheid moet op alle Plantagiën de hoofdzaak zyn.

Behalven de aanhoudende uitwiedingen, moet men de boomen geduurig ontdoen van de weelderige loten, welken men moet afbreken, en niet afſny-

ſnyden. Men moet ook het jong plantſoen uittrekken, het welk rondöm, en onder de ſchaduwe van den boom te voorſchyn koomt. Dit werk, om wel verrigt te worden, vordert Negers van de mannelyke kunne, van eene hooge geſtalte, en daarënboven oplettend en oordeelkundig. Het is ook best, om dit, tweemalen s'jaars, opzettelyk te laten doen. Het gunſtigst tydſtip voor deezen arbeid is het regen-ſaiſoen, om dat men tevens de koffy-boomen, die niet gevat hebben, kan doen verplanten.

Men moet zig wagten, om dit werk te verrigten, of 'er mede ophouden, in den bloei-tyd; want door het ſchudden der boomen, zoude men de bloemen en jonge vruchten doen afvallen. Men zal ook wel doen, zoo mogelyk, het wieden na te laten geduurende den oogst, hoe zeer dit echter minder ſchadelyk is: men moet de Negers leeren en gewennen, om de koffy niet groen te plukken; dezelve heeft geene waarde, en dewyl zy kleine zwarte boonen voortbrengt, heeft men des te meerder moeite met dezelven uit te zoeken.

Uitgenomen op modderige landen, zoo als die gelegen zyn aan de beide zee-kusten, alwaar de kanten naar de laagte loopen, en uit een zeer zacht ſlyk beſtaan, oordeelt men het ſchoonmaken der grachten niet noodzakelyk: het is genoeg, dat men

men ze van de plantgewasſen zuivert: zy behouden haare diepte naar evenredigheid van den afloop van het water, die door middel van dezelven bewerkt wordt. By de ſluizen vermeerdert haare diepte; en dezelve vermindert weder naar mate van de afgelegenheid. Dit ſchoonmaken zoude een vergeefſche arbeid zyn, want de modder, welke men 'er uithaalt, wordt ſpoedig door ander ſlyk weder aangevuld.

Ik heb, by den aanvang van deezen brief, gezegd, dat het planten der bananen-boomen dat der koffy-boomen moet voor af gaan op vrugtbaare landen, die men tot eene Koffy-Plantagie voornemens is aan te leggen. Men moet de bananenboomen plaatſen op den afſtand van zes-en-dertig, ten minſten van zeven-en-twintig voeten, indien men de koffy-boomen op den afſtand van negen voeten planten wil; want deeze bananenboomen moeten zoo geſchikt zyn, dat men 'er één vindt telkens na vier koffy-boomen. Een Planter, die begint, en natuurlyker wyze gedrongen is, om levensmiddelen te moeten hebben, zal twee reijen bananen-boomen kunnen plaatſen op elk klein bed, en dus vier op een dubbeld bed. Een Planter, die alleenlyk eene Plantagie, reeds gedeeltelyk aangelegd, uitbreidt, en van wien men verönderſtelt, dat hy van levensmiddelen voor-

zien is, zal flechts ééne reije bananen-boomen op elk klein bed planten: op een dubbeld bed, en in het midden, kan hy 'er eene derde reije byvoegen, welke men echter zal moeten wegnemen by het verdeelen der dubbelde of enkelde bedden. De moeite, om eene reije bananen-boomen te planten, heeft weinig te beduiden. Bovendien gebeurt het nu en dan, dat het niet gefchikt is het ftuk grond na verloop van een jaar met koffy-boomen te beplanten: indien zulks derhalven wordt uitgefteld, trekt men altoos de vruchten van deeze bananen-boomen, waar van de fchaduw tevens nuttig is, om de zoutächtige deelen in deeze nieuwe gronden te behouden.

Behalven de bananen-boomen, plant men ook *Indisch* koorn, het welk op deeze nieuwe landen ongemeen wel voortkoomt: men kan deeze beplanting verfcheiden malen herhalen, zelfs na dat de koffy-boomen reeds geplant zyn, mits men als dan in 't oog houde dezelven op reijen te planten, op den afftand van vyf of zes voeten, om met des te meer gemak de uitwiedingen te kunnen doen, welken men niet moet verzuimen, van den beginne af aan, om het onkruid dadelyk uit te roeijen.

De ignames kunnen ook gedeeltelyk op de nieuwe ftukken grond geplant worden, maar niet,

wan-

wanneer men 'er reeds koffy.boomen op geplaatst heeft. Deeze plant, die tot de voortkruipende behoort, of een zoort van heestergewas is, zoude voor den groei der boomen schadelyk zyn.

De *Manioc* en de *Camanioc* groeijen ook welig op deeze landen; maar men moet ze alleenlyk planten op de laanen en aan de kanten der groote grachten, dewyl de *Manioc* het land op eene byzondere wyze uitmergelt.

De aardäppelen moet men nimmer binnen den omtrek den bedyking planten; en men moet de Negers ten sterksten beletten om zulks te doen: het is eene pest, waar van men zeer veel moeite heeft zig te ontdoen, en men moet zig eeniglyk bepalen tot het planten derzelve op de omringende dyken.

Van het bewerken der Koffy.

Dewyl het bewerken van de Koffy eene zaak is, van den landbouw volstrektelyk afgescheiden, heeft men gemeend dezelve afzonderlyk te moeten behandelen. Wanneer de Koffy geplukt is, wordt zy door de Negers gebragt op de plaats, alwaar de molens, tot het pellen van dezelve geschikt, gevonden worden. Het is beter, gemakkelyker en

zuiniger, dezelve in een grooten bak te werpen, dan by hoopen op den grond te plaatſen.

Men heeft de gewoonte, om met het overbrengen der Koffy naar de molens eerst des avonds te beginnen: intusſchen, wanneer 'er tot het plukken veel volk gebruikt wordt, en 'er een groote overvloed van koffy is, zal men beter doen met vroegtydiger te beginnen, op dat de arbeid niet tot in den nacht voortduure.

Het maakzel van deeze molens is bekend; ik vermeene, dat die geene, welke men hier molens van *Martinique* noemt, de beste zyn. Ik heb eene proeve genomen, om daar in eene kleine verandering te maken tot beſpoediging van het werk, en ik ben zelfs thans bezig, om tot het zelfde einde eene nieuwe proeve te nemen, die deezen molen misſchien nog merkelyk zal verbeteren.

Wanneer door deeze bearbeiding de roode ſchil is weggenomen, worden de boonen in een bak geworpen, in de nabyheid van het gebouw, alwaar de molens ſtaan. 'Er zyn 'er, die eerst des anderen daags het water 'er opgieten: ik voor my verkieze zulks des avonds te doen, al waare het alleen om tyd uit te winnen: dan, hoedanig men dit ook gelieft te doen, men moet 'er eene genoegzaame hoeveelheid water opgieten, zoo dat de

de Koffy geheel en al bedekt is; waar na men de Koffy sterk zal omroeren en wryven, op dat de boonen zig ontdoen van de lymige stof, die uit de schil aan dezelve is blyven zitten. Tot dit einde laat men dit eerst opgegoten water wegloopen door eene opening, die onder in den bak gemaakt is, men wascht de Koffy, en giet 'er zuiver water op, dezelfde bewerking tot drie malen toe herhalende; want om te kunnen zeggen, dat de Koffy wel gewasschen is, moet ze in het aanraaken ruw zyn.

By het wasschen en omroeren van de Koffy, dryven de roode schillen, die door de zeeft zyn doorgegaan, boven op; de kleinste boonen, welke door de rol niet geraakt zyn, eindelyk de onrype en de ligtste boonen, worden zoo veel mogelyk weggenomen, ten einde dezelven onder den naam van dryvende Koffy afgescheiden te houden van de Koffy met een zwarte bast; daar voorääl de laatstgemelde zeer schadelyk is voor de bewerking, en meer dan de Koffy, die nog ongepeld is, in de droogeryen insecten voortteelt: ik heb by my het gebruik ingevoerd, om deeze Koffy andermaal door den molen te laten gaan, en vervolgens te wasschen: als dan ontdoet zig het grootste gedeelte van haare schil, en zinkt naar de laagte; de dryvende Koffy maakt dan eene kleine hoeveel-

 heid

heid uit, en dryft by deeze tweede wasſching boven op.

Wanneer de Koffy wel gewasſchen is, ſpreidt men dezelve uit op vloeren met ſteenen belegd, alwaar men ze in de zon laat droogen, wanneer het weder zulks toelaat: indien het al te regenachtig is, plaatst men de Koffy in groote laaden met ſchuiven, die aan de droogerye vast zyn, en onder welke men ze wegſchuift wanneer het gaat regenen: deeze laaden zyn uittermaten gemakkelyk. Als de Koffy volkomen droog is, brengt men ze in het Magazyn van de droogerye, een gebouw, doorgaans uit twee verdiepingen beſtaande.

Men doet wel, vooral by regenachtig weder, om de Koffy niet te zwaar op elkander te ſtapelen: in allen gevalle moet men ze, vooral in het eerſte begin, drie malen daags doen verſchieten: de achteloosheid en wanörde der Planters ten deezen opzigte, brengt hun veel ſchade aan de Koffy toe.

Dit verſchieten van de Koffy in de droogerye vermindert men vroeger of later, naar mate het jaargetyde meer of minder droog is.

Zoo dra het mooije weder aankoomt, kan men beginnen de Koffy in de droogerye te bewerken, maar alleenlyk dan, wanneer 'er zeer in 't kort eene gelegenheid op handen is, om ze in te ſchepen;

pen; want de Koffy, eenmaal bewerkt zynde, vermindert altyd, hoe men 'er zig ook omtrent gedraagt. In tyd van vrede, wanneer 'er geene schepen ontbreken, om koopwaren in te laden, is het best de Koffy zoo dra mogelyk te verzenden; want zoo dra zy in het Magazyn is, vereïscht zy veel oppassing en arbeid, en is schooner, wanneer ze dadelyk verzonden wordt. Dienvolgende moet men buiten noodzaak met het pellen van de Koffy niet beginnen, voor dat het drooge mooije weder wel gevestigd is, en men van de zonneschyn zig kan verzekerd houden. Als dan spreidt men de Koffy op den met steenen belegden vloer in de droogerye uit, beginnende altyd met de ligte dryvende Koffy. Dewyl deeze mindere zoort van Koffy altyd veel eer wormen voortbrengt, dan de Koffy, die geheel volwassen is, zyn 'er doorgaans drie dagen zonneschyn noodig, om dezelve in staat te brengen, ten einde gevoeglyk gepeld te kunnen worden. Indien 'er weinig zonneschyn is, zyn één of twee dagen meer noodig; in allen gevalle is het, alvoorens men ze pelt, noodzakelyk dezelve zoo hard te laten worden, dat men de boonen naauwlyks met goede tanden kan aan stukken breken.

Ik volg de manier niet, welke andere Planters gewoon zyn te bezigen: ik laat des namiddags

omtrent twee uuren, en met den geheelen toeftel aan het pellen beginnen: terwyl de fterkfte Negers daar mede bezig zyn, plaatfen de anderen de Koffy op den met fteenen belegden vloer op hoopen. Zy brengen ze vervolgens in eene groote kist of laade aan, waar uit men ze telkens om te pellen uitneemt. Men moet dit altyd zoodanig verrigten, dat de Koffy voor vier uuren van den vloer is: ik heb opgemerkt, dat wanneer de zon tot vyf-en-veertig graaden van den gezicht-einder gedaald is, de warmte zoodanig vermindert, dat de Koffy op het gevoel koud wordt; maar wanneer zy in eene groote lade gelegd is, behoudt zy haare warmte zeer lang.

De Koffy, op deeze wyze wel gedroogd, en warm gepeld zynde, breekt niet aan ftukken, en wordt nimmer plat; zy verliest dan gewoonlyk het vlies, het welk tusfchen de fchil en de boon gevonden wordt. Wanneer zy uit den molen koomt, laat ik ze dadelyk wannen: andere Planters wannen ze eerst des anderen daags. Indien men ze op den zelfden dag want, wint men veel tyd uit: na de wanning brengt men ze op de plaats, die tot de uitzoeking gefchikt is.

Ik heb twee groote zeeften van koper: eerst laat men de gepelde Koffy doorgaan door die zeeft, welke de grootfte openingen heeft; men laat

laat door dezelve doorgaan alle de boonen met de ronde en gebrokene koffy, en in de zeeft blyven geene andere boonen overig, dan die haare ſchil niet zyn kwyt geraakt, en die gevolgelyk nog eens in den molen gebragt moeten worden.

De tweede zeeft neemt op, het geen uit de andere gekomen is, en ik laat, benevens de ronde koffy, door dezelve doorgaan al de gebrokene koffy, ten minſten de kleinſte. Uit hoofde van het gebruik van deeze twee zeeften, valt 'er met de hand niets anders uit te zoeken, dan de koffy, die in verſcheiden groote ſtukken gebroken is, en de kwade zwarte boonen, en die door de inſecten zyn aangeſtoken.

Ik laat de zuivere koffy nog eens wannen, om 'er de vliezen, het ſtof, of andere vreemde lichamen van af te ſcheiden; waar na men, wanneer de zon zeer heet, en de lucht helder is, dezelve voor eenige uuren op den met ſteenen belegden vloer kan leggen, ten einde dezelve niet dan volkomen droog in de vaten te pakken, na wel te hebben zorge gedragen, om ze te laten koud worden.

Men ziet uit alle deeze byzonderheden, dat het bewerken van eene groote meenigte koffy zeer veel arbeid vordert, het geen het werken in den tuin merkelyk vertraagt, in een jaargetyde, waar in

men noodig heeft de grachten op te halen, en het onkruid uit te wieden: het geen gelegenheid gegeven heeft om te onderzoeken, of men geen ander minder werkelyk middel tot het bewerken der koffy zoude kunnen uitvinden.

Men heeft derhalven een molen uitgedacht, van zoortgelyk maakzel als die, waarmede men olyven perst, om 'er de oly uit te halen; dit is wel gelukt, en men twyffelt niet, of dit werktuig, tot volkomenheid gebragt zynde, zal op de groote Koffy-Plantagiën van een algemeen gebruik worden, vooral om dat het zamenſtelzel eenvoudig en onkostbaar is.

Om intusſchen deezen molen tot volkomenheid te brengen, moet men ook de onderſcheiden middelen volmaken, die gebézigd worden om de koffy zonder zon te droogen, iets dat zeer nuttig is, zelfs ſchoon men de koffy pelt. Wanneer men andere proeven doet, zal men ontwyffelbaar niet ſlagen. Men moet tot een grondbeginzel houden, dat de koffy gedroogd word, zonder een ſtank van rook, noch kwaden ſmaak te krygen, en zonder haare groene of blaauwachtige kleur te verliezen.

Van de Gebouwen.

Het eerſte gebouw, het welk gemaakt moet worden, wanneer men een ſtuk lands tot eene Plan-

Plantagie aanlegt, is het huis tot bewooning voor den Planter. Hy is met zyn werk nog zeer in wanörde, zoo lang hy niet een gedeelte van zynen grond met een dyk omringd heeft. Hy kan dit huis meer of min groot maken, volgens zyn ſmaak, ſtaat en middelen. Het is raadzaam, om het afgeſcheiden en op zig zelf te doen ſtaan, niet tegen een werkplaats of magazyn aan, om de inſecten en het ſtuiven te ontwyken, en aan beide gebouwen meerder doorſpeling van lucht te verſchaffen.

Vervolgens moet men overgaan tot het maken van een ſluis. In het begin kan men zig vergenoegen met een ſluis, die met vallend water geſloten, en met den vloed geöpend wordt, door middel van een deur met een klap: maar wanneer de Plantagie in uitgeſtrektheid toeneemt, meent men den voorrang te moeten geven aan een ſluis, welke een deur met een val heeft, en die men by elk gety openen en ſluiten moet, als zynde het ontwyffelbaar, dat tegen het einde van het gety, wanneer het water geen kragt meer heeft, de klapdeur in 't geheel geen water laat afloopen, ja zelfs uit hoofde van haare zwaarte aan de uitwatering altyd hinderlyk is; vooral wanneer de klap buitenwaarts hangt, volgens het byna algemeen gebruik in deeze Volkplanting. Van welken aart de

ſluis

ſluis ook zy, moet men wel zorge dragen dezelve loodrecht, zeer vast, en vooral diep genoeg te leggen. Schoon het van geen nut is, wanneer zy te diep legt, kan zulks niet ſchaden, maar wel, wanneer ze te ondiep legt; en het is voorzichtig dezelve zoo te maken, dat de grond van de ſluis zes duimen lager ligt, dan het laagſte watergety. Het is van aanbelang de ſluis van binnen en van buiten van goede vleugels te voorzien, ten einde geene lekking van water langs de ſluis kan doorzyperen: het verwaarloozen van deeze gewichtige punten ſtelt de ſluizen in deeze Volkplanting beſtendig aan toevallige nadeelen bloot.

Goede ſluizen zyn van een wezentlyk belang tot het droogmaken der landen. Het is zeker, dat 'er aan de ſluizen vleugels noodig zyn, maar het is beter de kanten van de ſluis, in de gedaante van vleugels, te laten uitſpringen, dan afzonderlyke houte vleugels te maken, die uit hoofde van het geduurig hermaken zeer kostbaar zyn.

Voor hun, die den aanleg van eene Plantagie beginnen, zyn twee ſluizen eene zaak van veele onkosten: tot het grondvesten van dezelven zyn veele ſteenen, kalk, tras en hout noodig. Het is de moeite en kosten niet waardig, om ſluizen van enkel hout te maken; zy kosten veel, en zyn in korten tyd door de wormen vernield. Zy, die

gee-

geene groote middelen bezitten, zyn verpligt zig te bedienen van uitwaterende goten, hier boven door my befchreven.

In *Surinamen* maakt men dezelven al te breed: wanneer men goede grachten heeft, behoeft de fluis zoo groot niet te zyn, als men doorgaans meent. Men maakt ze ook altyd veel te kort, het geen verhindert om 'er een zwaren dyk boven te maken; men befteedt 'er te weinig zorge aan, en vooral aan de fluisdeur, die altyd te veel water doorlaat. Dit gebrek van oplettenheid is oorzaak, dat de hoeken niet behoorlyk gefloten zynde, het water, het welk naar binnen doorzypert, het flyk, waar door de fluis ftevig gehouden wordt, langzamerhand doet wegwyken, tot dat 'er gaten in komen; het water baant zig een weg langs de fluis, de dyk wykt uit, en breekt. Men tracht denzelven te herftellen, en men heeft het ongenoegen om te zien, dat het flechts voor een korten tyd is, dewyl men de oorzaak van de kwaal, die men niet kent, niet verholpen heeft: en hier uit trekt men dan het verkeerd befluit, dat de fluizen eene verkeerde uitvinding zyn.

Een ander gebrek in het maken deezer fluizen beftaat daar in, dat men aan de deur te veel afhelling geeft, het geen belet dat het water dezelve opligt, en 'er doorloopt. Deeze deuren zyn meest

ge-

gemaakt met houten hengzels, als of ze dienen moesten voor deuren van een ſchuur. Men heeft dit werktuig tot meerder volkomenheid gebragt, en indien men het met lood beleggen wilde, om van de wormen niet doorknaagd te worden, zou het byna zoo nuttig zyn als volkomene ſluizen, en ik zoude 'er in dit Land den voorrang aan geven, om dat de Negers te achteloos zyn in het regelmatig openen van de deuren, zoo als dit behoort.

Voor eene droogmaking van twee honderd akkers, laat ik alleen twee ſluizen maken, die elk een vak van drie voeten hebben; ik geef aan dezelven 26 of 28 voeten lengte; ik laat de planken wel in malkander ſluiten; ik laat alle de reeten met pik toeſtoppen, even als een ſchip; men maakt 'er eene goede deur aan met yzere hengzels, waar van de duimyzers met een ſchroef gemaakt zyn, om des te vaster te houden, en de ſpykers ook met een ſpil en ſchroef. Ik laat deeze deur op de volkomenſte wyze in één ſluiten, en wel zoo vast, dat zy niet ligtelyk in wanörde geraken kan. Wanneer deeze ſluis geplaatst is, laat ik daar boven een zeer zwaren dyk leggen, zelfs van twee voeten hooger, dan die 'er dicht by is. De ſluis, op deeze wyze ingericht, laat geen droppel water door, geduurende den vloed, en nooit geraakt de dyk

dyk in wanörde, dan wanneer de ſluis verrot of van de wormen doorknaagd is, en in duigen valt. 'Er blyft nooit water in de grachten: de ſluisdeur gaat door het minſte gewicht van 't water gemakkelyk open.

De Koffy-Planter heeft het voorrecht, dat hy zig voor het derde of vierde jaar over het maken der gebouwen niet behoeft te bekommeren: hy kan ze dan maken naar evenredigheid van de geplante boomen, zelfs van die geenen, die nog geene vrugten geven. De arbeid wordt meer noodzakelyk, naar mate dat de boomen tot het dragen van vruchten komen: men handelt voorzichtig met de Plantagiën in de eerſte jaaren niet verder uit te breiden, dan in zoodanige evenredigheid, dat, wanneer de koffyboomen vruchten opleveren, men niet genoodzaakt is het tuinwerk om dat van den oogst te verwaarloozen; want men moet rekenen, dat men ten minſten een vyfde gedeelte van het jaar, dat is, twee en een halve maand, of drie maanden, aan de beide oogſten beſteedt, en een zevende gedeelte aan het bewerken van de koffy, zonder van het verſchieten en den verderen arbeid der droogerye te ſpreken. Te weinig oplettenheid in dit opzigt is oorzaak, dat een aantal Koffy-Plantagiën ſlecht bebouwd en ſlecht onderhouden zyn. Het is altyd zeker, dat eene

eene Plantagie van eene middelmatige uitgeſtrektheid, wanneer zy wel onderhouden wordt, meer opbrengt, dan eene groote, wier onderhoud ſlecht is.

Men oordeelt, dat een goed gebouw geduurende lange jaaren tot alles voldoende is, mits men het een weinig ſtevig maakt, en zulks zonder zeer kostbaar te zyn: men kan 'er de breedte van 32 of 34 voeten aan geven, en zoodanige lengte, als men goedvindt: het is dienſtig, om het zelve zoo te plaatſen, dat men het kan uitleggen, naar mate de meenigte van de koffy, die in het magazyn opgeſlagen moet worden, toeneemt. Men kan de ſtylen plaatſen op voetſtukken van dezelfde hoogte, ſtukken hout leggen tot onderſteuning van de einden van de balken, die daar op rusten, of zig daar mede verëenigen. Men legt deeze balken op eene hoogte van 8 of 9 voeten, maar de ſtylen moeten nog 4 of 5 voeten hooger zyn, op dat de zolder tusſchen alle de ſtylen van wederzyden klap-vengſters kan hebben, vermits het van aanbelang is, dat de lucht over de zolder vryelyk heen ſpeelt, om de koffy ſpoedig te doen droogen. Men moet daarom aan beide kanten groote vengſters maken, die tot op den grond van den zolder nederhangen.

Het is verwonderlyk, hoe de koffy ſpoediger droogt,

droogt, wanneer de wind 'er regelrecht op werkt; het is alleenlyk noodig de twee gevels en de beide zyden van het gebouw aan het bovenſte gedeelte, tot aan de zolder toe, met planken te beleggen. Het onderſte gedeelte kan open blyven, of men kan het ſluiten of omheinen alleenlyk met ſtammen van pynboomen: het geheel moet overdekt worden met dak-borden, die men in dit Land zeer duurzaam vindt: ſtammen van pynboomen zyn voldoende om dezelven te onderſchragen, zonder dat men latten of dwarsbalken noodig heeft.

In het benedenſte gedeelte plaatst men den molen, om de koffy-boonen te pellen, de groote bak om ze in te werpen, zoo wel de koffy, die geplukt, als die gepeld is: dezelfde benedenſte verdieping, zoo men de werkplaats verlengt, kan dienen tot een kuiperye, een ſtalling, en verſcheidene andere gebruiken.

De geſchikte manier tot het plaatſen der koffylootſen is altyd eene en de zelfde, op welke wyze de verdere gebouwen ook geplaatst of ingericht mogen zyn. De gevels moeten ſtaan naar het oosten en westen, en de lengte moet gericht zyn van het noorden naar het zuiden. De met ſteenen belegde vloer moet geplaatst worden aan de noordelyke gevel, op eenen genoegzamen afſtand, om te ontwyken de morgen en avond ſcha-

duwen, en de belemmering van den wind, die door het lichaam van het gebouw veröorzaakt zoude worden; want de wind is allernoodzakelykst, om de koffy te droogen. *Zy*, die drie of vier maal honderd duizend ponden koffy, en eene gelyke hoeveelheid cacao op eene enkele Plantagie hebben zien bewerken, kennen de waardye van een zeer uitgeſtrekten droog-vloer. Men moet ze meer boogsgewyze maken, dan men gewoonlyk doet. Men moet van zeer dun hout, en zeer ligte planken van een halven duim dikte, eene kleine kap of beweegbaar dak maken van 20 voeten lengte en 15 voeten breedte, zynde bovendien met bepekt zeildoek overdekt. Men plaatst dit dak op rollen, welken men naar zyn believen draait, op dezelfde wyze als huisraad en bedden. *Zoo* dra men een enkelen droppel regen beſpeurt, ſtapelt men de koffy met groote houten ſchoppen op elkander, en rolt 'er het dak over heen, om de koffy voor den regen te beveiligen: dit is tot groot voordeel en nut.

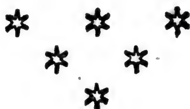
Indien men laden of ſchuifbakken heeft, kan men zig insgelyks van het benedenſte gedeelte der loots, aan één van de beide kanten bedienen, mits echter in het oog houdende, dat men de einden hout, waar op de rollen van de laaden loopen, behoorlyk verlengt, en voorts acht gevende, dat

de

de schaduw, door de loots veröorzaakt, op zekere uuren van den dag, aan het droogen van de koffy niet hinderlyk zy.

Aan de voor- of achter-zyde, naar mate de loots naar het oosten of westen geplaatst is, moet men een met steenen belegden vloer maken. Het is van het grootste nut, dat dezelve eene genoegzaame uitgestrektheid hebbe. Op zyde van deeze vloer, en zoo dicht mogelyk by de werkplaats, moet de bak staan om de koffy te wasschen, waar in het altyd dienstig is eene afscheiding te maken; want dewyl men het water verscheiden malen geduurende de wassching moet ververschen, is het zeer gemakkelyk de koffy, dan aan de ééne, dan aan de andere zyde van den bak, te kunnen overstorten.

Zie daar alles, wat tot de bewerking en het behoud van de koffy noodzakelyk dunkt te zyn.

VIERDE BRIEF.

Antwoord op de drie eerstgemelde Brieven, waar by de Fransche *Ingezeten de vraag omtrent de afschaffing der slavernye, in de Volkplantingen, alwaar dezelve nog plaats heeft, opzettelyk behandelt: hy raadt om deeze verandering, die noodzakelyk geworden is, te bevorderen; en geeft de middelen aan de hand, om daar toe te geraken, zonder aan den voorspoed der Volkplantingen nadeel toe te brengen.*

Ik ben u, myn lieven vriend, zeer verplicht voor de drie brieven, welken gy my het genoegen gedaan hebt aan my te zenden, betrekkelyk het bebouwen der lage landen, waar van wy, zedert eenige jaaren, begonnen hebben proeven te nemen, en waar in gy onze meester zyt. Ik zal niet alleen voor my zelven van uwe nuttige onderrigtingen gebruik maken; maar ik zal ze ook ter kennisse brengen van alle myne medeburgers, die, even als ik, met de voortbrengzels deezer landen aan te kweken, voordeel bedoelen, of die zig by vervolg op zoortgelyke ondernemingen zouden willen toeleggen, in een uitgestrekt land, waar niets dan arbeidzaamheid noodig is. Uwe mede-

dee-

deelende inborst, die het onderſcheidend kenmerk van waare onderrigting, en de bezitting van eerlyke harten is, geeft my de verzekering, dat ik aan uw oogmerk voldoen zal, met deeze kundigheden, zoo veel my mogelyk zal zyn, te verbreiden, en zelfs door de zeer voldoende brieven, welken gy my over dit onderwerp geſchreven hebt, ten algemeenen nutte te laten drukken.

Reeds hebben verſcheiden van myne gebuuren, die even als ik op lage landen arbeiden, nuttige lesſen van u ontfangen; en reeds begon deeze geheele ſtreek gelukkig te worden, zoo dat men hope konde opvatten, dat dezelve t'eeniger tyd uwe ſchoone Volkplantingen zoude naar de kroon ſteken.

Maar zedert de omwenteling, die van *Frankryk* een Gemeenebest gemaakt, en aan alle menſchen, onder deszelfs beſtuur levende, het genot van alle de rechten van den mensch en burger heeft wedergegeven; die de ſlavernye afgeſchaft, en den Neger-handel vernietigd heeft, is alles van gedaante veranderd. Men heeft op 't onverwagtst de vryheid afgekondigd aan menſchen, die met eene meer of min harde, maar ſteeds willekeurige geſtrengheid, gehouden waren tot eenen arbeid, uit deszelfs aart verachtelyk, en welken zy, zonder eenig voordeel voor zig zelven, ten

nutte van een enkel perſoon verrigtten. Men heeft hun de volkomene vryheid overgelaten, om zig al of niet te verbinden aan hun, die weleer eigenaars van hunne perſoonen waren. Het gevolg hier van is geweest, dat byna alle de Plantagiën, aan de Rivier *Aprouago* op laage landen aangelegd, verlaaten, of merkelyk vervallen zyn.

Ik ben een vriend der vryheid, ſchoon ik voor deezen veele ſlaven in eigendom bezat. Ik behandelde de mynen met eene byzondere gematigdheid, en ik heb 'er verſcheiden van behouden. Ik zoude ze zelfs allen behouden hebben, indien de Regeering 'er niet op eene willekeurige wyze over beſchikt had, door hen op andere Plantagiën, in andere landſchappen, te gebruiken, om de Plantagiën, die onder handen van het beſtuur in bewaring geſteld waaren, boven anderen gelukkig te doen zyn, of de belangen van byzondere perſoonen te begunſtigen.

Hier doet zig een vraag-punt op, het welk verſcheiden Planters niet als bedenkelyk beſchouwen, maar waaromtrent ik niet van hun gevoelen ben, en waar van de behandeling voor het menschdom van een byzonder belang is: zy moet ook hoogst belangryk zyn voor de *Hollandſche* Colonisten, onze nabuuren, wier Regeerings-beſtuur, op dezelfde grondbeginzels, als het onze, gebouwd,

bouwd, insgelyks tot de afſchaffing der ſlavernye zal moeten beſluiten.

Om dit ſtuk in orde te behandelen, zal ik eerst de vragen voorſtellen, en wat de meeste onzer nabuuren 'er van zeggen.

„ Hoe kan de in ſtand houding eener Plantagie, die zoo veel arbeid, zoo veel uitſchot
„ van penningen vordert, met de vryheid der
„ plantende Negers beſtaan? Ziet gy niet, dat de
„ *Hollanders*, die in deeze zoort van handel
„ zulke groote vorderingen gemaakt hebben, onder alle *Europeanen* die geenen zyn, welke de
„ Negers met de meeste geſtrengheid behandelen?
„ Dat zy met dit al in hun vaderland Comptoiren
„ of Maatſchappyen hebben, die, naar mate van
„ de begroote waarde deezer landen, aanzienlyke
„ ſommen gelds opſchieten aan de Planters, die
„ eigentlyk niets anders doen dan het huishoudelyk beſtuur der Plantagie voor hunne geldſchieters waar te nemen? zouden wy, die deeze
„ bebouwing der lage landen van verre hebben
„ beginnen na te volgen, dit immer hebben kunnen uitvoeren, zonder de kragtdadige hulp,
„ welke de Regeering op allerleije wyze aan de
„ eerſte bebouwers deezer landen verſchaft heeft?
„ zouden wy het hebben kunnen doen buiten het
„ middel der ſlavernye, waar in de mensch geen

„ ander mogelyk bestaan heeft, dan door eenen
„ aanhoudenden en onäfgebroken arbeid, zonder
„ zelfs het recht te hebben, om zig te mogen be-
„ klagen? Ziet gy niet, dat alle de *Fransche* Volk-
„ plantingen te vuur en te zwaard verwoest wor-
„ den, en dat wy eenigermaten deeze algemeene
„ verwoesting ontduiken, doordien wy op ons
„ zelf staan, en door de zwakheid der bevolking,
„ die, op uitgestrekte ruimten verspreid zynde,
„ tegen ons niet heeft kunnen zamenspannen?
„ Schoon wy de grootste onheilen agter ons heb-
„ ben, is het evenwel niet zichtbaar, dat alles in
„ in deeze Volkplanting, zedert het tydperk der
„ vryheid, in verval geraakt is, en dat vooral
„ de Plantagiën op lage landen het grootste ver-
„ lies geleden hebben? Merk daarënboven op,
„ dat 'er zedert geene nieuwe onderneming van
„ dien aart is aangelegd. En, ach! hoe zoude
„ men dien aanleg beginnen? Welke middelen
„ zoudt gy by de hand nemen, om de zwarten
„ aan te zetten tot eenen arbeid, die uit deszelfs
„ aart zwaar en onäangenaam is, en welken men
„ jaaren lang moet voortzetten, om deeze landen
„ droog te krygen, alvorens 'er eenige vruchten
„ van te trekken? Ik gevoel, dat gy t'eeniger
„ tyd zult moeten toestemmen, om aan uwe land-
„ bouwers een vierde van uwe inkomsten te ge-
„ ven,

„ ven, gelyk, zoo men zegt, op *St. Domingo*
„ plaats heeft: maar wat zult gy doen, eer het
„ nog ver af zynde tydſtip daar is, dat dit vier-
„ de iets van aanbelang bedraagt"?

Zie daar de groote en voorname tegenwerpingen: ik zal 'er volkomen op trachten te antwoorden. Het herſtel der *Franſche* Volkplantingen, en het behoud der geenen, die nog niets geleden hebben, wordt met reden beſchouwd van zulk een groot ſtaatkundig belang te zyn, dat al het geen eenig licht verſpreiden kan omtrent de middelen, waar door de één tot eenen gevestigden voorſpoed komen, en de ander den ſchok van eene noodzakelyk gewordene verandering in het beſtuur ontwyken kan, door de eigenaars in de Volkplanting met dankbaarheid behoort ontfangen te worden.

Ik heb myne denkbeelden niet eeniglyk in deeze Volkplanting opgezameld. Ik heb in de Volkplantingen van verſcheiden *Europeeſche* natiën gewoond; ik heb my toegelegd, om den inborst der Negers te leeren kennen; ik heb de verſchillende manieren om hen te beſtuuren, en derzelver gevolgen onderzogt; ik heb alles gelezen, wat voor en tegen de afſchaffing der ſlavernye geſchreven is geworden; en ik ben volkomen overreed, dat het mogelyk is, om, zonder benadee-

ling der Volkplanting, Zeden- en Staat-kunde met elkander over één te brengen, mitsgaders arbeidzaamheid en voorſpoed, die van elkander onafſcheidelyk zyn, onder de gezengde luchtſtreek zamen te paaren.

Het geen ik te zeggen heb, is geſchikt, om de klagten der Colonisten te bevredigen, die nog ſlaven bezitten, en, uit hoofde van de ellendige inrigting der Volkplantingen, alle bewysredenen tegen de ſlavernye der Negers, als eenen regelregten aanval op hunne eigendommen beſchouwen.

Frankryk heeft het eerst, en onder de *Europeeſche* volken nog alleen, deeze ſchandelyke inrigting onbepaald en volkomen afgeſchaft: de gevolgen deezer omwenteling zyn byna overal ſchadelyk geweest; maar kunnen wy over de gevolgen wel oordeelen, zonder dat wy de oorzaken kennen; en zouden andere oorzaaken ook geene andere gevolgen hebben te weeg gebragt? Zoude eene andere handelwyze, eene andere manier om deeze verandering van ſlavernye in vryheid daar te ſtellen, geene andere uitwerkingen gehad hebben? Hier aan valt niet te twyffelen.

De Nationaale Conventie, na de grondſlagen tot verklaring van de rechten van den mensch beſloten te hebben, heeft deeze beginzels niet in 't oog gehouden in alle de beſchikkingen, betrekke-

kelyk de Volkplantingen, welken zy aan de ondermyningen der openbaare vyanden van vryheid en gelykheid heeft overgelaten. Wel verre van het lot der ſlaven te verbeteren, en de middelen tot hunne vrymaking met verſtand voor te bereiden, heeft zy zelfs het recht van burgerſchap aan de zwarten geweigerd, en daar door aan de Planters de magt gegeven, om hun het ſtaatkundig aanwezen te weigeren, na hun het zelve voor een oogenblik te hebben toegeſtaan. Noch de Regeeringen in de Volkplantingen, noch de eigenaars der Plantagiën, noch de uitvoerders van het beſtuur, wilden de vryheid niet, ja zelfs wilden zy den verachtelyken en lagen ſtaat, waar onder de zwarten zuchtten, in de minſte omſtandigheid niet verzachten; integendeel ſcheen men het 'er, na de omwenteling, op toe te leggen, om deeze vernedering tot een grondbeginzel te vestigen. Door zulk eene handelwyze heeft men te weeg gebragt, dat deeze zoort van menſchen onze ergſte vyanden geworden zyn, en de ſchoone Volkplanting van *St. Domingo* het onderst boven gekeerd hebben.

Toen vervolgens, in die ongelukkige tyden, in welken zy, die zig tegen de verbetering van het beſtuur der Volkplantingen verzetteden, zig betoond hebben opentlyke vrienden van het Koning-

ningſchap te zyn, de *Engelſchen* te hulp geroepen, en zelfs de Negers tegen ons gewapend hebben, in de hoop, dat het hun gelukken mogt de ſlavernye te herſtellen; toen de uiterſte middelen noodzakelyk geworden waren, heeft de Nationale Conventie de grondbeginzels der vryheid eensklaps te rug gebragt, daar het vry beter was geweest dezelven trapsgewyze te vestigen: hier uit zyn onheilen voortgeſproten, die aan de andere Volkplantingen eene nuttige les geven kunnen.

Zy moeten, zoo het mogelyk is, de vryheid bekomen, zonder eenigen ſchok, zonder wanorde in de byzondere eigendommen, en vooral zonder bloed te vergieten. Behalven het algemeen gevoelen van menſchelykheid, het welk ieder eerlyk en weldenkend man doet verlangen, dat deeze verandering bewerkt worde zonder die ſchokken, welke zommigen van onze Volkplantingen zoo zeer beroerd hebben, kan ik niet nalaten belang te ſtellen in het lot van verſcheiden deezer Volkplantingen, en ik moet de inwooners aanzetten, om rypelyk te denken op de aanmerkingen, die ik hun voordrage, en zig wel overtuigd te houden van deeze waarheid: dat het onmogelyk is de hatelyke inrigting der ſlavernye langen tyd te doen ſtand houden, en dat, om de afſchaffing daar van voordeeliger te doen zyn, en minder ongeregeldheid

te

te doen uitwerken, men daar in goedſchiks en met beleid moet te werk gaan.

Indien zy hier eenige middelen aantreffen, om deezen taak gemakkelyk te maken, zal ik my by de Planters zeer verdienstelyk gemaakt hebben, door te toonen, dat het in de Volkplantingen mogelyk is, om zig met de voortbrengzels van het aardryk te verryken, zonder het menschdom te doen beven, en dat men met een weldadig hart, zonder knaging van 't geweten, eigenaar van eene Plantagie kan zyn.

De vraag omtrent de ſlavernye der zwarten hield zedert langen tyd de verſtandigen bezig, eer dat men in *Frankryk* aan eene omwenteling dagt; deeze vraag is door het *Franſche* Gemeenebest beſlist: zy kan de Regeeringen, die Volkplantingen bezitten, en waar het ſtelzel der vryheid nog geen veld gewonnen heeft, in geene onverſchilligheid laten.

De Negers zyn niet onkundig, of zullen ten minſten niet lang onkundig kunnen blyven, hoe zeer hunne ſtaat van die van huns gelyken in de nabuurige *Franſche* Volkplantingen verſchilt: wanneer men zulks voor hun verbergen konde, denkt men dan nog, dat zy van hunne rechten altyd onkundig zyn geweest, en dat de ſtem der natuur by hun ten gevalle van hunne bezitters verdoofd is?

Hoe

Hoe dom hunne lasteraars hen ook verbeelden te zyn, zy hebben getoond met zeer grooten moed bezield te zyn: zy hebben, zoo als gy weet, in uwe Volkplantingen van *Hollandsch Guiana*, gelyk ook in *Jamaica*, het voorbeeld voor zig van een aantal menſchen van hun geſlacht, die door hunnen moed zig de vryheid bezorgd hebben, in weêrwil van hunne meesters, welken zy genoodzaakt hebben, om met hun over eene volkomene onäfhangelykheid te handelen.

Men moet de noodlottigſte gebeurtenisſen duchten, indien men zig niet met ernst bezig houdt met de verbetering van het lot von deeze zoort van menſchen, die uit hoofde der ryke voortbrengzels van hunnen arbeid van zoo veel gewicht zyn, en tevens zoo weinig beſcherming ontmoeten, zoo mishandeld worden. Men zoude kwalyk doen, om in eene onvoorzigtige gerustheid te blyven ſluimeren.

Het voorbeeld der *Franſche* Volkplantingen moet aan deeze aanmerkingen klem byzetten: door zig tegen de vryheid te verzetten, zyn zy verwoest geworden, zy herſtellen zig met derzelver zoeten invloed, onäangezien alle de noodlottigheden van den oorlog.

Wat kunnen zy, die de ſlavernye voorſtaan, tog inbrengen? Zy zullen zig beroepen op het oud ge-

gebruik der Volkplantingen, de voorgewende onmogelykheid, om dezelven zonder zwarten en zonder ſlaven te bebouwen, op het belang van den ſtaat, om koopwaren uit de Volkplantingen te trekken. Men beroept zig op het geluk der Negers in hunnen tegenwoordigen ſtaat, die, zoo men ons beduiden wil, verre verkieslyk is boven het lot van onze boeren. Men zegt, dat de luiheid, het bedrog, en alle ſlechte hoedanigheden, die harde en inhalige meesters, hun ſlechts als lydelyke werktuigen van hun fortuin beſchouwende, in hun vinden, van het character der Negers onäfſcheidelyk zyn; maar deeze kwaade hoedanigheden en gebreken zyn, of betrekkelyk tot het begrip en vooröordeel, het welk hunne ſtaat inboezemt, of veröorzaakt door de manier, waar op men hen behandelt: deeze gebreken, die aan alle menſchen, en in alle maatſchappyen gemeen zyn, verdwynen, of nemen ten minſten merkelyk af onder een menschlievend en redelyk beſtuur, zelfs onder ſlaven: zulks heeft my eene onäfgebrokene en aandachtige ondervinding klaar bewezen.

De voorſtanders der ſlavernye kunnen voor het overige in hunne verſchillende redeneeringen in het geheel geen gebruik maken van de zaak der menſchelykheid, noch van de rechtvaardigheid, noch

noch van het recht der natuur, als welken geen mensch ter weereld door verjaring kan verliezen, van welke kleur hy ook zyn moge, en het zy de omſtandigheden zyner geboorte meerder of minder gunſtig zyn. „ Wy hebben Volkplantingen „ noodig, men kan dezelven zonder ſlaven niet „ bebouwen; dus is de ſlaven-handel en het bezit- „ ten van ſlaven noodzakelyk". Zie daar, waar op hunne redeneeringen altyd nederkomen.

Aan den anderen kant zyn zy, die voor de afſchaffing der ſlavernye pleiten, door de reden, de rechtvaardigheid, de weldadigheid, en alle eerbiedwaardige beweegredenen, welken de menſchelykheid aan de hand geeft, aangevuurd, dikwils veel te verre gegaan, en hebben zig dus aan de berisping hunner tegenpartyen, die by de handhaving der ſlavernye belang hadden, bloot geſteld; zy hebben gezondigd, het zy door buitenſporigen yver, het zy door de ſtaatkundige betrekkingen uit het oog te verliezen, welk laatſte echter niet behoort te geſchieden, zoo men een aantal lieden, wier fortuin van de beplantingen afhangt, niet in hevige klagten wil doen uitbarsten: op dien zelfden voet voortgaande, hebben zy zig de berisping der Planters ook nog op den hals gehaald, door niet wel te bevroeden alle de middelen, die tot het bewerken der verlangde omwenteling verëischt wer-

werden. 'Er zyn noodlottige gebeurtenisſen voorgevallen, die de redeneeringen van de voorſtanders der ſlavernye ſchynen te verſterken; maar wat valt daar uit te beſluiten, dan alleen dit, dat de ontwerpen der menſchelykheid ten voordeele der zwarten, overëenkomſtig eene goede ſtaatkunde, niet behooren uitgevoerd te worden, dan door den tyd en trapsgewyze? dat eene overylde en onbepaalde vrylating, zonder uitzondering of mitſen, aan het voorgeſteld oogmerk zeer ſlecht voldoet, en zelfs groote ongelegenheden veröorzaakt? In de daad, men moet toeſtemmen, dat de nieuwe Negers, die aan de taal en gebruiken der *Europeanen* nog niet gewoon zyn, zonder gevaar voor de Plantagiën, noch zonder benadeeling van hun zelven, niet allen op eenmaal, zonder tusſchenpoozing of voorzorgen, in vryheid geſteld kunnen worden. Het is 'er mede gelegen, als met het gezicht, dat door eene lange duisternis verzwakt is, en niet met overyling het licht weder kan aanſchouwen, zonder 'er door verbysterd te worden: men moet hun het licht by trappen en met beleid te rug geven.

Intusſchen is het geenzints onmogelyk, maar het is zelfs nuttig en ſtaatkundig, om de middelen tot afſchaffing der ſlavernye voor te bereiden. Men kan dit oogmerk bereiken, terwyl men te-

vens het belang van den Staat, en de ſtaatkunde der volken in het oog houdt, de Volkplantingen, die nog geene veranderingen ondergaan hebben, bewaart, zonder de eigendommen der ingezetenen te bederven, noch hunne inkomſten te verminderen. Het tydperk, binnen het welk men trapsgewyze aan de Negers de vryheid zoude kunnen ſchenken, zoude niet verre af zyn; en de goede geneigdheid van verſcheiden Planters zoude het zelve meerder verkorten, dan men denkt. 'Er zyn 'er veelen, die, om wel te doen, ſlechts verlangen omtrent hunne waare belangen te worden ingeligt; dit kan men door tyd en ondervinding te weeg brengen; en de Regeeringen behooren, overëenkomſtig dien regelmaat, de gebrekkige inrigting, die nog in zwang is, en tot hier toe door de wet gehandhaafd is geworden, te verbeteren.

Alle eerlyke, gevoelige en belanglooze harten zyn van de zaak zelve wel overreed; maar men moet aan de Regeering betogen, en aan de eigenaars der ſlaven bewyzen, dat men deeze veranderingen bewerken kan door middelen, die geene beweging maken, en aan de veiligheid, noch aan het voordeel der Planters geen leed toebrengen. Het is tot dit einde noodig, om alle vooröordeelen aan een zyde te ſtellen, en met onpartydigheid de mid-

de-

delen te overwegen, door welken men langzamerhand in de verbetering van de gebrekkige inrichting der Volkplantingen kan ſlagen, zonder de Plantagiën en derzelver bebouwing te bederven.

Het eerſte middel moet zyn de afſchaffing van den ſlaven-handel.

Deeze handel is met de ſlavernye op 't naauwst verbonden, om dat zy aan dezelve voedzel verſchaft, en de Planters in 't begrip ſtaan, dat, indien de ſlaven-handel ophield, het getal van de bewoners der Volkplanting wel dra tot niet zoude loopen, en derzelver bebouwing ook in evenredigheid verminderen, en dat, vermits de ſlavernye eene geöorloofde zaak is, de ſlaven-handel het insgelyks behoort te zyn: edoch niets dan de verfoeijelykſte heerszucht is in ſtaat, om deezen hatelyken handel, die een zamenweefzel van barbaarsheden is, te willen laten ſtand houden.

Wat doet het 'er toe, of wy onrechtvaardig en wreed zyn, mits wy maar rykdommen vergaderen. Zie daar in korte woorden, waar toe men alle de redeneeringen brengen kan, die ten voordeele van deezen handel worden aangevoerd. Maar indien dit niet alleen eene onrechtvaardigheid, maar zelfs eene mistasting is; indien deeze handel, verre van voordeelig te zyn, voor de belangen van het volk, dat denzelven dryft, hoogst nadeelig is; wat moet

'er dan worden van den eenigen grond, waar mede men deszelfs voortduuring wil goed maken?

Deeze handel, ſtaatkundig beſchouwd, brengt niet dan nadeel te weeg. Dezelve bederft de zeden van elk volk, het welk zig daar aan overgeeft, door hun eene geneigdheid tot wreede daden in te boezemen; door dezelven eindelyk by veele perſoonen als wettige daden te doen beſchouwen; door een aantal lieden te gewennen, om hun fortuin door de vernieling van het menschdom te beproeven; want het is eene bewezene waarheid, dat de oorlogen, gevoerd om ſlaven te hebben, de onaangenaame overtochten, de mishandelingen, en de wanhoop, veel meer Negers doen ſneven, dan 'er in de Volkplantingen aankomen. Deeze handel is ſchadelyk voor de zeevaart, uit hoofde van het verlies van een groot aantal matroozen, veröorzaakt door de kwade lucht, het ſlecht voedzel, en andere vernielende omſtandigheden, die op de ſchepen, tot de overvoering der Negers beſtemd, noodwendig plaats hebben. De ſlavenhandel is, in één woord, een ſchande voor het menschdom, een vlak op elk volk, die denzelven gedoogt, eene openbaare ſtrydigheid met de grondbeginzels en inrigting van alle Gemeenebesten.

Maar, werpt men ons tegen, hoe zal men eene bevolking in ſtand houden, die geduurig afneemt, en

en hoe zult gy Volkplantingen hebben, indien gy den ſlaven-handel op de kust van *Africa* laat varen?

Het getal der Neger-ſlaven neemt in eene verbazende meenigte af by de Planters, die weinig menſchelykheid of gevoel bezitten; maar het vermeerdert langzamerhand by hun, die de noodige zorgen aanwenden tot behoud van hunne ſlaven, en om, zoo veel in hun is, de wet der ſlavernye te matigen. Mitsdien is het, onder het beſtuur van eene wel geregelde vryheid, buiten allen twyffel, dat de volkrykheid ſchielyk zal vermeerderen, gelyk de ondervinding dit bewyst in alle Landen, alwaar de mensch gelukkig is, en wel geregeerd wordt.

In deeze vooronderſtelling zal de veiligheid en goede regeerings-orde in de Volkplantingen grooter zyn; haar onderhoud zal minder kostbaar worden, uit hoofde van eene ſterke vermindering, zoo al niet eene volkomene vernietiging van de kosten, op de uitöeffening der Politie en Juſtitie, het houden van krygsvolk, het ſtraffen van misdadige, en het vervolgen van weggeloopene Negers, het onderhoud van gevangenisſen, enz. vallende.

Na alzoo den ſlaven-handel te hebben afgeſchaft, zal men de noodige beſchikkingen maken tot hand-

having van de goede orde in de Volkplantingen, tot derzelver veiligheid, en tot aanwas der bevolking. Voorzeker, wanneer men alle de Plantagiën in haare tegenwoordige werkzaamheden laat blyven, gelyk ook de regeling van goede orde, die op elk derzelven past, zal men niemand van de eigenaars iets doen verliezen.

Dan zal het noodig zyn, dat men zig ernstig bezig houde, om overal, op eene éénſtemmige wyze, wel beredeneerde wetten te maken, die niets willekeurigs meer in zig bevatten, en waar by men de geregelde orde in den arbeid, en de behoorlyke tucht zal handhaven. Zonder de wet te willen ſtellen aan die Volkplantingen, alwaar de ſlavernye nog heerscht, is het geen hersſenſchimmig denkbeeld, dat wel zaamgeſtelde vergaderingen, uit den bloem der Colonisten verkozen, zelve die Reglementen van Politie, en die geſchikte en éénſtemmige wetten zouden voorſtellen, die op alle Plantagiën pasſen zouden, en waar naar ieder verpligt zoude zyn zig te gedragen; en hier uit zoude de grootſte voorſpoed voor elk in 't byzonder, en voor de geheele Volkplanting in 't algemeen, voortvloeijen.

De Planters van *Jamaica* en *Grenada* hebben zedert lang het ontwerpen van Reglementen voor hunne Volkplantingen in den zin gehad. Een van hun

hun laat zig in dit opzigt in deeze merkwaardige woorden uit. „ Het ſtaat in onze macht, om den „ welvaart van tweemaal honderd duizend men„ ſchen, wier arbeid ons het dagelyks middel van „ beſtaan verſchaft, te bevorderen; wy hebben „ het vermogen van, om zoo te ſpreken, eene „ nieuwe ſchepping te vormen. Welk edeler voor„ werp kan immer onzen yver aanvuuren, en de „ natuurlyke neiging, die ons tot weldadigheid „ heen leidt, opwekken? Wanneer men de zaak „ uit het oogpunt van ons perſoonlyk belang be„ ſchouwt, is het zeer zeker, dat hoe meerder „ menſchelykheid iemand bezit, hoe beter ſtaat„ kundige hy is: dus zullen wy door de neiging „ van ons hart te volgen, den welvaart van onze „ bezittingen, met der menſchen goedkeuring, „ en des Hemels zegen zamen paaren.

De Planters van *Grenada* hebben in hunne Volksvergadering Reglementen van inwendige Politie, en wetten ten voordeele der ſlaven, vast geſteld, waar by zy, in hunne Acte van 4 November 1788. deeze verſtandige inleiding laten voorafgaan.

„ Overwegende, dat de noodzakelykheid van „ den invoer van Negers zal ophouden op het „ oogenblik, dat zy met menschlievenheid behan„ deld, en niet meer met onmatigen arbeid be„ zwaard zullen worden, en men dus op de wet-

„ ten der natuur in de vereeniging der kunnen
„ acht zal geven;

„ Gemerkt, dat de wetten, die tot hier toe
„ tot handhaving der slaven zyn afgekondigd,
„ onvoldoende bevonden zyn; en de mensche-
„ lykheid, zoo wel als het belang der Volkplan-
„ ting, vordert, dat men de slavernye zoo drage-
„ lyk make, als mogelyk is, om de volkrykheid
„ der Negers te bevorderen, het eenig middel, om
„ de noodzakelykheid hunner invoering van de
„ *Americaansche* kusten door den tyd geheel te
„ vernietigen;

„ En gelet, dat men zulk een heilzaam oogmerk
„ niet kan bereiken, dan door aan de magt der
„ meesters, en van de geenen, die met het op-
„ zicht over de slaven belast zyn, palen te stellen;
„ het zy door hen te verpligten, om hun op
„ eene gepaste wyze van huisvesting, voedzel en
„ kleeding te voorzien, het zy door hun onder-
„ wys en goede zeden te beschikken, hen aan te
„ zetten tot het aangaan van huwelyken, tevens
„ deeze wettige verbintenissen eerbiedigende en
„ beschermende: om alle deeze redenen", enz.

Zonder van stuk tot stuk de Reglementen op te geven, die het gevolg van deeze Acte zyn, noch ook alhier te ontvouwen, wat men van dien aart het best zoude kunnen doen, indien men, met re-

den

den en menschlievendheid, de hier boven uitgedrukte gevoelens ter uitvoer trachte te brengen, is het genoeg door deeze twee voorbeelden aan te toonen, dat de Planters zedert lang gevoeld hebben, dat hun eigen belang dergelyke wetten vorderde; dat deeze wetten noodig waren tot in ſtand houding en aanwas der bevolking, om den invoer der zwarten van de *Africaanſche* kust te vernietigen, als mede tot groot voordeel der inwooners.

Het Reglement op het beſtuur der Plantagie vast geſteld en in ſchrift gebragt zynde, zoude op de werkplaatſen gelezen en afgekondigd, en van tyd tot tyd vernieuwd worden: men zoude daar by voorziening doen omtrent het voedzel, de kleeding, en de woning der Negers: men zoude hun den eigendom van hunne tuinen, vogelaryen, en beesten-kwekeryen verzekeren: men zoude daar by melding maken van het bezorgen van oppasſing aan de zieken, oude lieden en verzwakten; aan de zwangere vrouwen, aan de zoogſters en kinderen: dat de noodige voorzorgen gebruikt zouden worden tot handhaving der goede zeden, tot onderwys der jeugd, en de goede orde in de huisgezinnen, enz.

Te gelyker tyd zouden de uuren van arbeid daar by worden aangewezen, als mede het geregeld beſtuur en onderwerping. De geringe misſla-

gen zouden geſtraft worden, na dat de beſchuldigde in tegenwoordigheid der verſtandigſten en oudſten van de Plantagie zoude zyn gehoord: de misdaden zouden aan de gewoone Rechters verwezen, en volgens de wet geſtraft worden. Voor deugdryke en uitmuntende daden zouden belooningen plaats hebben.

Geene Plantagie zoude door deeze beſchikkingen in wanorde geraken: integendeel zouden de Planters by deeze verbetering in het beſtieren der zwarten oneindig veel winnen, uit hoofde van derzelver gehechtheid aan hunne meesters, en hunne gewilligheid tot den arbeid.

Dit ontwerp tot ſtand gebragt zynde, zal men, van dien tyd af aan, de benaming van ſlaven en ſlavernye veranderen: het waare anders te vergeefs de zaak zelve te hervormen; zy zoude altyd een hatelyk voorkomen blyven behouden; zy zoude weder tot den vorigen ſtand vervallen, indien men een gehaten naam liet blyven. In de daad, in den redelyken en gematigden ſtaat, aan de Planters voorgeſchreven door verſtandige Reglementen, geene willekeurige, geene wreede behandeling gedogende, zouden hunne verpligtingen, zoo wel als hunne rechten, door vaste wetten volkomen bekend, en zy geene eigentlyk gezegde ſlaven meer zyn.

'Er

'Er blyft dan niets meer overig, dan een enkelen ſtap te doen in den loopbaan der weldadigheid en goede beſtiering, ten einde deeze gelukkige verandering te volmaken, de overgang namelyk van ſlavernye tot vryheid: gy zult my uwen aandacht nog een oogenblik niet weigeren.

Na dat men dus op eene wyze, die geen zweem van willekeurigheid meer overlaat, de werkzaamheden der arbeiders zal geregeld hebben, behoort men hun eene belooning toe te zeggen, om hen tot een goed gedrag en yverigen arbeid aan te moedigen; dit zoude moeten beſtaan in een gedeelte van de inkomſten der Plantagie, in het begin een klein gedeelte, en alleenlyk een tiende van de zuivere voortbrengzels.

Het is meer dan waarſchynlyk, dat deeze uiterlyke opöffering van een gedeelte der inkomſten, door den eigenaar aan zyne arbeiders overgelaten, ten minſten deeze inkomſten op dezelfde waarde zal houden; naardien het belang, het welk de zwarten zelve daar by hebben, hen zal aanzetten, om met den meeſten yver te arbeiden, om met luſt mede te werken tot bevordering van den welvaart der Plantagiën, en de inzameling der vruchten, tot het beletten der dieſſtallen, tyd verſpillingen, en verſcheidene misbruiken, welken de al

te

te ſtrenge beſtiering der ſlaven doet vermeenigvuldigen.

Wie is 'er, hy moge nog zoo veel bezet zyn met vooröordeelen, welke thans nog eenige Colonisten, voorſtanders der ſlavernye, verblinden, die gelooven kan, dat de Plantagiën in het byzonder, en de Volkplantingen in het algemeen, den trap van geluk, die aan haare volkrykheid geëvenredigd is, bereiken kunnen, zoo lang de arbeiders, by de vruchten van hunnen eigen arbeid, en de vermeerdering van den oogst, zelve belang hebbende, daar toe geenen yver aanwenden, die men onmogelyk verwagten kan van een zoort van beesten, die door zweepſlagen geregeerd worden, en wier eenige hope beſtaat in eenige uuren rust te genieten, en kaſtydingen te ontduiken.

Wanneer men door de ondervinding van één of twee jaren gezien zal hebben, dat de arbeiders zig onder dit nieuw ontwerp wel gedragen hebben; dat dit tiende gedeelte der vrugten, tot eene belooning aan de zwarten gegeven, de uitwerking gehad heeft, welke men 'er zig van had voorgeſteld; dat deeze Plantagiën 'er niet door geleden hebben, maar veel eer door bevoordeeld zyn, zal men deeze belooning vermeerderen, en, in het volgende jaar, tot een negende gedeelte der zuivere vrugten brengen, ten einde als nog te

be-

beproeven, of, door deeze opöffering, de inkomſten op dezelfde waarde voor den eigenaar blyven zullen.

Ik twyffele aan den goeden uitſlag niet, daar ik zelf in de gelegenheid geweest ben, om 'er eenige proeve van te nemen; en ik verzekere u, dat deeze belooning, of dit aandeel in de inkomſten, aan de arbeidende Negers toegeſtaan, van jaar tot jaar kan vermeerderd worden. Men zal het van tyd tot tyd tot een agtſte, een zevende, een zesde, een vyfde, een vierde, en eindelyk tot een derde der zuivere inkomſten brengen, zonder dat daar door de eigenaar zelf eenige verminde-ring ondervindt. Dit derde der inkomſten, door den Planter aan de arbeiders afgeſtaan, zal zyne eigene inkomſten nog des te meer verzekeren; en de uitvoer van koopwaren uit de Volkplanting zal vermeerderd worden met dit derde, het welk mede onder de voorwerpen van den koophandel komen zal. De invoer van koopwaren zal in gelyke evenredigheid vermeerderen door de verteeringen, welken de Negers, thans eene zekere zoort van levens-gemak genietende, maken zullen; en deeze menſchen, tot hier toe toe zoo mishandeld, zullen allengskens hun geluk beginnen te zien, en hunne meesters beminnen.

Ik begryp, dat de trapswyze voortgang in dit ont-

ontwerp, dien men noodzakelyk behoort te volgen, een tydvak ten minſten van negen jaaren noodig heeft. In het tiende jaar (of zoo dra deeze ondervinding zal gevestigd zyn, en de goede uitwerkzels van deeze huishouding zullen zyn gebleeken,) zal men deeze ſchikking tot eene vaste wet maken, die de rechten der eigenaars en arbeiders met billykheid zal regelen; tot eene wet der Volkplanting, waar in niet meer geſproken zal worden van ſlavernye, maar van een wederkeerig verdrag tusſchen de arbeiders en de eigenaars van den grond.

Het is gemakkelyk te bezeffen, dat door deeze maatregelen, welken ik hier in het ruwe ſchetſe, langzamerhand in werking te brengen, geen groote eigendom in wanorde geraken zal; maar dat de volkrykheid ber Negers onder een menschlievender beſtuur zal aanwasſen. Deeze gelukkige verandering zal bewerkt worden, zonder eenigen ſchok of beweging te veröorzaken. Deeze arbeiders zullen zig, langzamerhand, en als ongevoelig, aan eene zekere gemakkelykheid en aan eene betere levens-manier gewennen, die hun goed gedrag, hunne werkzaamheid en vlyt ten grondſlag hebben zal. 'Er zal in hunne denkbeelden geene overylde omwenteling plaats hebben, waar door men eenig kwaad gevolg te vreezen heeft,

de-

dewyl de eerste aanbiedingen slegts voorwaardelyke gunstbewyzen zyn zullen, welken de meesters altyd zullen kunnen intrekken, in geval de Negers zig dezelven onwaardig maken mogten.

Huisgezinnen, die zig toeleggen om hunne inkomsten een weinig te besparen, ten einde kleine afzonderlyke eigendommen te verkrygen, zullen gelegenheid vinden, om het bezit daar van te bekomen: zy zullen daar door een bewys van hunne bekwaamheid ten toon gespreid, en een waarborg voor hun toekomend goed gedrag gegeven hebben. Deeze verhuizingen van zommige huisgezinnen der arbeiders, die van tyd tot tyd groote Plantagiën verlaten zullen om kleine op te rigten, zullen op de eerstgemelden door den ontwyffelbaaren aanwas hunner volkrykheid rykelyk vervuld worden.

Naar mate de Colonisten tot deeze oogmerken van menschlievendheid en goede orde de hand zullen leenen, door voor het uiterlyke de edelste opöffering te doen, zullen zy hun eigen voordeel behartigen; men zal de Volkplantingen en den koophandel meerder zien bloeijen: men zal aldaar meerder gerustheid, meerder veiligheid, een aanhoudende aanwas der bevolking ondervinden, zonder eenig middel van geweld, of het welk met goede grondbeginzelen strydig is, te bezigen. Om hier

van

van overtuigd te zyn, behoeft men zig flechts deeze alöm bekende waarheid voor oogen te ftellen, dat de bevolking overal zigtbaar aanwast, waar voorfpoed en middelen van beftaan gevonden worden.

Deeze regelmaat, op reden, rechtvaardigheid en goede Staatkunde gegrondvest, is in de *Franfche* Volkplantingen, die deeze omwending ondergaan hebben, niet gevolgd geworden. Alles is by deeze volken aan het gisten en in wanorde geraakt. Geene der partyen, van welke clasfe ook, wilde opregtelyk de vryheid, noch den algemeenen voorfpoed; geene derzelven wierd door oprechte oogmerken gedreeven, maar allen wierden zy aangezet door haat, door het een of ander denkbeeld van haatlyke befchuldiging, en voor al door een lust tot plundering, die door wanorde zoo wonderbaarlyk geholpen word. De Regeering, die opzettelyk de Volkplantingen kwalyk beftierde, om 'er de omwenteling te doen vervloeken, en het Koningfchap te doen beminnen, heeft de wanorde vermeerderd door een bezoort van lieden, welken zy met haar gezag bekleed heeft. De Nationale Conventie, die over 't algemeen de zaken der Volkplantingen met een onverfchillig oog befchouwde, heeft zig door die partye, welke de vryheid naar het hart ftak, door

te-

tegenſtrydige beſluiten, die met de grondbeginzels niet ſtrookten, laten wegſlepen.

Vervolgens is het ſtelzel van ROBESPIERRE gekomen, welke zeide: *Laaten de Volkplantingen verloren gaan, liever dan dat men een oogenblik de grondbeginzels zoude doen wankelen.* Men heeft de vryheid in de Volkplantingen verſpreid, niet als een weldaad, maar als een middel van oorlog en verdediging tegen de beſtryders der omwenteling, en de vyanden van het Gemeenebest. De regeeringloosheid en ongebondenheid hebben 'er zig meester van gemaakt, en men heeft 'er alle misdaden en driften toomloos zien woeden; deerniswaardige geſteldheid, waar in de ſlechtſte menſchen de teugels van 't gezag in handen krygen, en de brave en vreedzame lieden vermoord of verjaagd worden. De wanorde is ten hoogſten top geſtegen, vooral in verſcheiden gedeelten van *St. Domingo*, tot dat een wyzer beſtuur, zig op de grondſlagen van deeze vryheid vestigende, maar dezelve volgens de wetten en de Conſtitutie regelende, eindelyk deeze ſchoone bezittingen weder in orde gebragt heeft.

In onze arme Volkplanting van *Caijenne* is de oprigting der vryheid niet vergezeld geweest van eenige affchuwelykheid, in vergelyking van die van *St. Domingo*; maar de landbouw heeft 'er

veel geleden: laten wy de oorzaken en de omſtandigheden in overweging nemen, en wy zullen zien, dat men den gepasten weg niet betreden heeft, dien ik hier boven aan de Volkplantingen heb aangeraden, die de noodzaakelyk gewordene verandering van ſlavernye in vryheid nog niet ondergaan hebben.

Men heeft de vryheid der Negers, te *Caijenne*, zonder voorzorg en zonder bepaling afgekondigd. Deeze ſchielyke en onverwagte overgang van onderdrukking tot toomloosheid is minder verderffelyk geweest, dan zy natuurlyk zyn moest, niet alleen, om dat deeze bevolking zeer klein en verſtrooid is, maar ook om dat, zedert verſcheiden jaaren, een menschlievend beſtuur, het welk alle de onheilen der ſlavernye gevoelde, den weg tot deeze verandering gebaand had, door de wreedheden en het onredelyk gedrag der meesters in te toomen, en door aan de Negers jegens de blanken goedhartigheid en vertrouwen in te boezemen, door het wegloopen en zwerven uit te roeijen, en door de Negers te gewennen, om van hunnen arbeid een zeker voordeel te trekken, en zig zelven als menſchen te beſchouwen. De onderdrukking aldaar minder zynde, is de gisting ook minder geweest, op het oogenbik dat de oude orde van zaken vernietigd wierd: maar het was onmoge-

ge-

gelyk, dat menſchen, verpligt voor anderen te werken, zonder eenig nut voor hun zelven, eensklaps vry en meesters van hunne daden zyn zouden, bekwaam om van gezagvoerende posten voorzien te worden, even als de geenen, die te vooren hunne meesters waren, en voor wien men hun tot hier toe eenen Godsdienſtigen eerbied had ingeboezemd; het was onmogelyk, zeg ik, dat zy zig niet aan eene onbezonnen vreugde zouden overgeven, en dat de Plantagiën, en dezelver bebouwing, niet in zekeren zin verlaten zouden worden, zoodanig zelfs, dat hunne zorgeloosheid hen noodwendig in gevaar moest brengen, om van honger te vergaan.

Toen men vervolgens deeze zwarigheid wilde afwenden, en deeze menſchen door gezag tot den arbeid en landbouw te rug brengen, heeft men insgelyks verkeerde maatregelen genomen; men heeft de arbeiders willekeuriglyk op geheel andere Plantagiën geplaatst, dan op welken zy gewoon waren; men heeft het herſtel van de eene begunſtigd, en de andere laten verloren gaan, volgens den willekeur der beſtuurders; men heeft de Negers op een daggeld van drie en vier ſtuivers geſteld, eene belooning, die geheel onvoldoende en beſpottelyk was, die deeze menſchen niet kon aanzetten, om met yver te arbeiden, en die tevens,

hoe klein zy ook wezen mogt, voor de eigenaars tot een' grooten last was, daar zy dikwils van het werk der arbeiders zoo veel niet trokken, als noodig was, om die onkosten op te diepen.

Te gelyker tyd heeft men een zeer overbodig aantal van deeze arbeiders gewapend, naar mate van de uitgeſtrektheid der Volkplanting, die nimmer is aangevallen geworden. Men heeft uitgeſtrekte landſtreeken, maar in welken byna geene andere bewooners, dan Aapen en Papegaaijen zyn, in orde geregeld: men heeft aldaar een geheelen ſtoet van bedieningen en posten ingevoerd, zoo als die in de meest bevolkte *Franſche* Gewesten gebruikelyk zyn: men heeft rangen, geld, ampten en gezag verleend aan menſchen, die nog lezen nog ſchryven konden, en welken men tegen alle reden aan den landbouw onttrokken heeft.

Hoe zoude, in zulke omſtandigheden, eene zoo weinig gevorderde Volkplanting niet verminderd en verſlimmerd zyn? Maar zoo dra een verſtandig Regeerings-beſtuur aldaar een goed Reglement, betreffende de bebouwing der Plantagiën, zal hebben vast geſteld, op de grondbeginzels der Staats-regeling gebouwd, en op de vryheid ſteunende, volgens welken de arbeidende Negers een behoorlyk aandeel trekken van de inkomſten, die hun-

hunne arbeid aanbrengt, zullen de Plantagiën haaren aanwas ſpoedig hernemen.

Thans ſchiet nog overig eene zwarigheid op te losſen, die men tegenwerpt, betrekkelyk de groote uitſchotten, die 'er noodig zyn, om de bebouwing der lage landen vol te houden: maar is 'er overal niet veel noodig, om nieuwe Plantagiën aan te leggen? en zyn de kosten, die men maken moet, met één, of twee jaaren, of zelfs iets langer, de arbeiders en bewerkers van den grond te betaalen, zonder voordeelen te trekken, in vergelyking te ſtellen met de kosten, die het aankoopen van Negers, en de ſterfte onder dezelven, noodwendig moesten veröorzaken?

De zaak koomt my zoo klaar voor, dat ik, om dezelve duidelyker te bewyzen, niet oordeele noodig te hebben eene vergelykings-rekening tusſchen den koop-prys der Negers, en de dag-gelden, die men eenigen tyd verpligt is te betalen, om het land tot het voortbrengen van gewasſen, en het geven van eenen goeden oogst, toe te bereiden. Het is genoeg te hebben aangemerkt, dat men voor den prys, dien men voorheen tot verkryging van den eigendom van één mensch betaalde, een vry perſoon drie jaaren lang kan huuren, zonder te rekenen het gevaar van ſterfte, het wegloopen, den verloren tyd, de ziekten, het on-

onderhoud van vrouwen, kinderen, oude lieden, en gebrekkelyken, enz. enz.

Ik eindige eenen brief, die reeds vry lang geworden is, maar die door de ſchoonheid van het onderwerp, en myne wenſchen tot bevordering van uw geluk breeder is uitgeloopen: laat ik den inhoud zakelyk by één trekken.

De ſlavernye is eene verkeerde en onrechtvaardige inrichting, die allen nayver en vlyt uitdooft. De Volkplantingen kunnen zeer wel zonder ſlaven bebouwd worden. Wy hebben het voorbeeld van veele landſtreeken der *Indianen* en anderen, op dezelfde breedte, als wy, woonende, alwaar vrye volken aan den landbouw arbeiden, en alle zoorten van werk, waar toe vlyt vereïscht wordt, bloeijen. Het is derhalven te wenſchen, dat men die Volkplantingen, welke nog onder het juk der ſlavernye zuchten, tot den gelukkigen ſtaat der vryheid te rug brenge; maar het is ſtaatkundig, het is menschlievend, om deeze verandering trapsgewyze en met omzichtigheid te bewerken. Men moet aan deeze omwenteling verſcheiden jaaren beſteeden; het is noodig, dat de beſchikkingen der Planters en eigenaars overéénſtemmen, en zamenwerken met de daaden van het hoog gezag van hun moederland; en dat zy beiden, door de voorbeelden van tweedragt en wanorde, die op an-

andere plaatſen zoo veele onheilen berokkend hebben, voorgelicht, hun goed oogmerk door redelyke en vreedzaame middelen bereiken, in plaats van een ſtelzel van onderdrukking en onrechtvaardigheid, het welk nooit lang duuren kan, met overyling, en verbaazende verſcheuringen, om verre te werpen.

Niemand neemt meer belang, dan ik, in uwen voorſpoed, en die van uwe mede Colonisten in 't algemeen, van welken ik zoo veele blyken van vriendſchap en achting ontfangen heb.

Het is met deeze gevoelens, dat ik u opregtelyk groete.

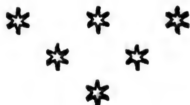
AANMERKINGEN.

De bovenſtaande brieven, betrekkelyk de bebouwing der lage landen in *Surinamen*, en andere *Hollandſche* Volkplantingen van *Guiana*, met toepasſing op het *Franſche* gedeelte van dit Land, alwaar men zelfs aan de oevers der Rivier *Aprouago*, en in andere ſtreeken, eenige gelukkige proeven van dien aart gedaan heeft, zyn gedeeltelyk het werk van een uitmuntend inwooner van *Demerary*, nu wylen den Heer B. VAN DEN SANTHEUVEL, en aangevuld uit het geen ik, zoo in *Fransch* als in *Hollandsch Guiana*, zelf

gezien heb. Ik heb in dit opſtel ook ingevlochten een groot gedeelte van verſcheidene oordeelkundige aanmerkingen van den heer GUISAN, die door den Intendant MALOUET uit *Surinamen* ontboden, en geduurende een aantal jaaren, in *Fransch Guiana*, als Landbouw-kundige (*Ingenieur-agraire*,) is gebruikt geworden. Ik heb ook gebruik gemaakt van verſcheidene uitmuntende byzonderheden, vervat in eene Memorie, welke ik vermeene te zyn opgeſteld door den Burger COUTURIER, inwooner van *Cayenne*; en die insgelyks tot den evengemelden post, onder GUISAN, gebruikt is.

Ik hope, dat de denkbeelden, begrepen in den vierden brief, tot oplosſing der tegenwerpingen, en wegneming van de beduchtheid der *Bataafſche* en andere Planters, tegen de afſchaffing der ſlaverneye, die echter noodzakelyk geworden is, voor het menschdom van nut zullen kunnen zyn, en dat men, door deeze of andere gelykzoortige, en op dezelfde grondbeginzels meerder uitgewerkte, doeleinden in het oog te houden, eindelyk (in de Volkplantingen van onze Bondgenooten, en zelfs in de onze, alwaar, uit hoofde van den oorlog, de Staats-regeling nog niet is ingevoerd,) een beſtuur, op reden gevestigd, moge daar ſtellen, het welk met de geſteldheid van ons Land niet ſtrydig

dig is, en het ongeluk van deeze nuttige bezittingen kan voorkomen. Ik kan niet nalaten een ernſtig belang te ſtellen in het lot van verſcheiden Volkplantingen, alwaar ik de eer gehad heb den post van Gouverneur te bekleeden; een belang, het welk des te grooter wordt, om dat het de liefde tot het menschdom en myn Vaderland ten grondſlag heeft.

TWEEDE AANHANGZEL,

BEHELZENDE EENE

BESCHRYVING

DER

VOLKPLANTING

VAN

CAYENNE.

BESCHRYVING
DER
VOLKPLANTING
VAN
CAYENNE.

EERSTE HOOFTSTUK.

Aardrykskundige Beschryving van Fransch Guiana.

De Franschen zyn langen tyd alleen bezitters en meesters van geheel *Guiana* (*) geweest, van de *Orenoco* af tot aan de Rivier der *Amazonen*; maar de gesteldheid der zaken in *Europa*, en de onderscheidene oorlogen, waar in *Frankryk* is ingewikkeld geworden, hebben hen genoodzaakt, om een gedeelte van dit uitgestrekte vaste Land aan de *Hollanders* en *Portugeesen* af te staan. Het ge-

(*) De groote verwagting, die men van *Fransch Guiana* had opgevat, deed aan het zelve eenigen tyd den naam geven van *Middel-lynig Frankryk*, of *France Equinoxiale*.

gedeelte, het welk zy behouden hebben, heeft derhalven thans tot zyne grenspalen, aan de westzyde, de Rivier *Marony*, en aan den oostkant ſtrekt het zig uit, volgens het *Verdrag van Utrecht*, tot aan de Rivier *Yapoc*, of die van VINCENT PINÇON, gelegen dicht by de *Noord-Kaap*, en welke men verkeerdelyk heeft verward met de groote Rivier *Oyapoc*, wier geheele loop aan *Frankryk* toebehoort, en waar in VINCENT PINÇON nimmer geweest is, zynde derzelver mond meer dan vyftig mylen van gemelde *Noord-Kaap* af gelegen.

Deeze gelykheid, of liever deeze mistasting in den naam, heeft een verſchil met *Portugal* veroorzaakt. Het *Verdrag van Utrecht*, wel is waar, noemt eenmaal de Rivier *Yapoc*, of die van VINCENT PINÇON; maar eene andere keer bedient het zelve zig van de laatstgemelde benaming. Noch de eene, noch de andere van deeze benamingen, is die van de Rivier, waar van in dit Verdrag geſproken wordt. 'Er is tusſchen de Landen aan de *Noord-Kaap* en het vaste Land, een arm van de Zee, die een zoort van Baay vertoont. Men beweert, dat zeker Reiziger, genaamd VINCENT PINCON, die CHRISTOPHORUS COLOMBUS op zyne laatſte reize vergezeld had, in 't jaar 1500, in deeze Baay aankwam, waarom zommige Schryvers

vers den naam van deezen Reiziger aan dezelve gegeven hebben, een naam ondertusſchen, die in het Land niet bekend is.

By dit zelfde *Verdrag van Utrecht*, ſtaat *Frankryk* aan *Portugal* de uitſluitende vaart af op de Rivier der *Amazonen*, en het bezit van derzelver beide oevers, zoo noordelyken, als zuidelyken, gelyk mede die van den omtrek der *Noord-Kaap*, uit verdronken landen beſtaande, ten noorden van den mond deezer groote Rivier gelegen, en zig tot den tweeden graad noorder breedte uitſtrekkende; maar by het Verdrag is in geenen deele bepaald, op welken afſtand van den noordelyken oever van deeze zelfde Rivier de *Portugeeſen* recht zouden hebben zig het bezit aan te matigen.

De *Franſche* Regeering alle onzekerheid ten deezen opzigte willende wegnemen, had aan de Beſtuurders van *Guiana* gelast eene kaart te doen maken, waar op deeze binnenlandſche grensſcheidingen bepaald zouden zyn, latende aan *Portugal* het vrye bezit der Landen langs den oever van de Rivier der *Amazonen*, op gelyken afſtand, namelyk vyftien mylen van den oever, als wy aan den kant van den mond der Rivier, of van den oever der Zee, 'er van waren afgelegen. De Ingenieurs, met dit werk belast, waren echter niet verpligt deeze voorgeſchrevene rigting te volgen, wanneer

de

de ligging der plaatſen merkwaardiger punten, en meer natuurlyke grensſcheidingen vorderden.

Dit werk is nimmer uitgevoerd. Eerst in het jaar 1781. plaatſte de *Franſche* Regeering, om de grensſcheiding te verzekeren, eenen wachtpost by de Baay van VINCENT PINÇON, in eene landſtreek, die volſtrekt woest was, en zonder dat eenig *Europeaan*, van de eene af andere zyde, zig aldaar had nedergezet. Die post is zonder tegenkanting aldaar gebleven. Eene zending, genaamd die van *Macary*, welke zig in de nabuurſchap bevond, benevens zeker *Indiaansch* volk, meer dan drie honderd perſoonen uitmakende, behoorde ontwyffelbaar aan het *Franſche* grondgebied; maar in 't jaar 1791. kreeg de Gouverneur van *Para* in den zin, om eenige vorderingen optewerpen, en deed zelfs ſtrooperyen, met oogmerk, om het *Portugeesch* grondgebied tot aan de Rivier *Oyapoc* uit te breiden.

Op de hoogte van twaalf mylen ten noord-westen van den mond van de Rivier der *Amazonen*, en op omtrent twee graden noorder-breedte, vindt men de *Noord-Kaap*, vervolgens het Eiland van de *Noord-Kaap*, en binnen het zelve de Rivier *Carapa-Pouri*, uitloopende in den inham der Zee, welken men de *Baay van* VINCENT PINÇON noemt. Tusſchen *Terra-Firma* en de

Noord-

Noord-Kaap, is een van tien mylen, vol lage en verdronkene Eilanden, van verschillende grootte, het éénе na by het andere gelegen, die weinig bekend, en geheel en al onbewoond zyn. De schepen behooren 'er byna drie mylen van af te blyven; de zee is aldaar gevaarlyk, vooral in de groote vloeden by volle en nieuwe maan. Men verzekert, dat aldaar zee-golven zyn van twintig voeten hoogte, en dat 'er drie van die zelfde kragt op elkander volgen, tegen welker geweld de schepen niet bestand zouden zyn; zy zouden dezelven op zand- en flyk-banken werpen, die zig, naar de breedte van deeze Eilanden, meer dan een groote myl ver uitstrekken; maar de schepen en sloepen, die de Rivier der *Amazonen* uitloopen, om zig naar *Cayenne* te begeven, kunnen zig daar voor myden, dewyl deeze banken, weinig water naar zig trekkende, niet verhinderen dicht by het Land te komen, en in kleine Kreeken of Baaijen de wyk te nemen, alwaar zy voor deeze verbaazende zee-branding beveiligd zyn. De *Portugeesen* van *Macapa* en de *Indianen* noemen dit gety *Bororoca*, de *Franschen* van *Cayenne* geven 'er den naam aan van *la Barre*, of *le Mascaret*. De beroemde CONDAMINE, zig in eene groote sloep bevindende, onder het geleide van eenige *Indiaansche Portugeesen*, na de *Noord-*

Kaap te zyn voorby gezeild, verviel, in 't jaar 1714, op één van deeze banken aan den kant van de kust. De zee liep by laag water zeer verre af, en liet de ſloep op een zeer harden ſlyk-grond vast zitten. Dewyl het de dag van het laatſte kwartier was, en zeer kleine vloeden plaats hadden, bleef de ſloep eene geheele week op het drooge zitten; maar by de volgende maan, maakte het begin van deeze zoo geduchte branding de ſloep weder vlot. Dit ging echter met gevaar vergezeld, want de golven namen het vaartuig op, en bragten het met eene vervaarlyke gezwindheid in het ſlyk in beweging.

Zie hier, wat deeze zelfde geleerde ten dien opzigte verhaalt. — Tusſchen *Macapa* en de *Noord-Kaap*, op de plaats, alwaar het groote Kanaal van de Rivier der *Amazonen* door de Eilanden als geſloten is, en voor al tegen over den grooten mond van de Rivier *Arouary*, die aan de noord-zyde in de *Amazone* uitloopt, levert de vloed der zee een zonderling verſchynzel op. Geduurende de drie dagen, die het naast aan de volle en nieuwe maan zyn, en zynde den tyd der hoogſte vloeden, verkrygt de zee, in plaats van tot haare reizing zes uuren te beſteeden, in één of twee minuten derzelver grootſte hoogte. Men begrypt ligtelyk, dat dit niet met ſtilte gebeurt. Op

eenen

eenen afſtand van één of twee mylen hoort men een vervaarlyk geraas, het welk de *pororoca* aankondigt. Naar mate deeze verſchrikkelyke vloed nadert, vermeerdert het geraas, en weldra ziet men een berg van water, van twaalf of vyftien voeten hoogte, daar op een tweeden, vervolgens een derden, en zomtyds een vierden, die elkander ylings volgen, en byna de geheele breedte van het Kanaal beſlaan. Deeze golven naderen met eene onbegrypelyke ſchielykheid, en deiningen, en loopen over alles heen, zonder iets te wederſtaan. Op zommige plaatſen ziet men groote ſtreeken lands, door de *pororoca* weggeſpoeld; zeer dikke boomen worden 'er door uit den grond gerukt; zy veröorzaakt verwoestingen van allerleijen aart. De oever der zee, waar over zy heen gaat, is zoo ſchoon, als of dezelve met een bezem zindelyk was aangeveegd. De booten, de praauwen, de ſchepen zelfs hebben geen ander middel, om zig tegen de woede van deeze branding te beveiligen, dan door op een plaats te ankeren, alwaar veel ſlykgrond is. De la Condamine, na op verſchillende plaatſen de oorzaken van dit verſchynſel onderzogt te hebben, ontvouwt het zelve in deezer voegen, dat hy het niet heeft zien gebeuren, dan wanneer het wasſend water, in een naauw kanaal inloopende, een zand-bank of

hoogen grond, die aan het zelve in den weg was, ontmoette; dat aldaar, en ook nergens anders, de geweldige en onregelmatige beweging der wateren begon, en een weinig boven de bank ophield, wanneer het kanaal diep wierd, en zig merkelyk uitbreide.

Na de Rivier *Carapa-Pouri*, vindt men aan de noordzyde de Rivieren *Mayacare*, *Carſuene* en *Conani*, vervolgens de Kaap en Rivier *Casſipour*, en eindelyk Kaap *Orange*, op vier graden agt of tien minuten noorder breedte.

De kusten van *Terra-Firma*, van de Eilanden van de *Noord-Kaap* tot aan Kaap *Casſipour*, zyn laag, allen met boomen bewasſen, zonder eenig byzonder teeken, waar aan zy te onderkennen zyn, dan den kleinen berg *Mayés*, gelegen op drie graden, vyftien minuten breedte. Deeze berg is een zoort van terras, op zig zelf ſtaande, en met boomen bewasſen. Wanneer men naar *Cayenne* wil gaan, is het dienſtig daar op te letten, om zyne reize zeker te nemen, en zig onder den wind van dit Eiland behoorlyk te houden. Men kan den berg *Mayés* niet verder zien, dan vyf of zes mylen, en zulks dan nog by helder weder. Maar langs de geheele kust bevindt men het by de peiling vry diep, en men kan dezelve tot op drie of vier mylen, zonder de minſte vreeze

na-

raderen. Men vindt op deezen afstand agt, negen en tien vademen water; op tien mylen, twaalf, vyftien en twintig vademen; op vyftien en twintig mylen, vyf- en twintig of dertig vademen, met een flyk- en fyne zand-grond van verschillende kleuren. Verscheiden zeelieden loopen meer zuidelyk, en peilen op twintig of dertig mylen ten noord-oosten van de *Noord-Kaap*. Men vindt op deeze plaats veertig en vyftig vademen; vervolgens zeilt men langs de kust van *Mayés*, op een afstand van drie en vier mylen, de diepten wel in het oog houdende, om niet te digt aan de wal te naderen.

Tot meerder zekerheid is het dienstig, wanneer men in het gezicht van deeze kust vaart, alle avonden voor anker te gaan liggen, om niet door de stroomen naar de kust gedreven te worden, en op ondiepten te vervallen, die zig tot twee mylen verre in zee uitstrekken, en op welken zeer weinig water is. Deeze stroomen loopen naar het noord-noord-westen, tot dat men Kaap *Orange* voor by is, als dan wenden zy zig naar het west-noord-westen.

De water-getyen op de kust van *Mayés* geduuren zes uuren. De vloed loopt naar het west-noord-westen omtrent twee mylen in een uur, en de ebbe naar het noord-oosten omtrent ééne myl

in het zelfde tydvak. De zee wast van twaalf tot vyftien voeten. Men moet echter in acht nemen, dat deeze richting der ſtroomen en der getyen niet altyd even eens is.

De water-getyen zyn in deeze ſtreeken zomtyds uittermaten geweldig. Het advis-jagt de *Anemone* bevond zig, in 't jaar 1755, in zoodanig geval, dat de golven by tusſchenpoozingen vervaarlyke dwarlwinden veroorzaakten; de zee wierd 'er eensklaps door opgezet, en toen was het niet mogelyk het ſchip te ſtuuren. Het ſchip bovendien tusſchen twee zeer ſterke zee-golven geraakt zynde, waren alle de masten in gevaar van ter neder te ſtorten, uit hoofde van de verbazende ſchokken. Het is opmerkelyk, dat men dit zoort van vloeden alleenlyk aantreft, wanneer men te digt aan de Rivier der *Amazonen* nadert, en dat, wanneer men meer noordelyk te land koomt, men daar aan minder is bloot geſteld.

Van den berg *Mayés* tot aan Kaap *Casſipour*, rekent men van agttien tot negentien mylen ten noord-noord-westen, eenige noordelyke graden.

Kaap *Casſipour* is gelegen op 4 graden 12 minuten noorder breedte, en op 53 graden 35 minuten ten westen van den midden-lyn van *Parys*. Digt by deeze Kaap is een bank van ſlyk, die zig vyf of zes mylen ver in zee uitſtrekt, waar op men

men niet meer dan vier of vyf vademen water by eene lage zee ontmoet. Haare uitgeſtrektheid, in de dwarste van het noorden naar het zuid-oosten gerekend, is omtrent vier mylen.

Wanneer men aan Kaap *Orange* nadert, ontdekt men verſcheiden bergen boven den uithoek, die aan den ingang der Rivier *Oyapoc* gelegen is. Deeze Kaap is nog beter kenbaar door eenen uithoek aan den zee-kant, en die veel hooger is, dan het Land aan de zuid-oost zyde. *Zy* is al mede kenbaar door verſcheide uithoeken van zeer hooge bergen, die de een van den ander ſchynen te zyn afgeſcheiden, en des te merkwaardiger zyn, om dat ze de eerſte hooge landen uitmaken, die men ontdekt, als men van de *Noord-Kaap* koomt.

De Rivier *Oyapoc*, welke men met die van VINCENT PINÇON niet verwarren moet, zoo als ik reeds heb opgemerkt, is ééne der merkwaardigſte in dit Land. Zy is van de Rivier *Aprouago* omtrent twaalf mylen ten zuid-oosten af gelegen. Derzelver mond is in het midden van een zoort van Baay, die vier mylen breed is, en waar in zig twee andere Rivieren ontlasten, de ééne genaamd *Couripi*, aan de oost-zyde, en de andere *Ouanari*, aan de west-zyde. De mond der Rivier *Oyapoc* is twee mylen breed. Een myl binnen-

waarts, is een laag Eiland, het *Hinden-Eiland* genaamd, en waar over het water by hooge getyen heen ſtroomt. Wanneer men de Rivier vyf of zes mylen ver is opgevaren, ontmoet men eene diepte, die eene ſchoone haven oplevert, alwaar men op vier, vyf en zes vademen water ankert, zoo naby het land, als men zelf goedvindt. In 't jaar 1726, bouwde men ter deezer plaats een nieuw Fort en een Dorp. Verſcheiden *Indiaanſche* volken kwamen zig in den omtrek nederzetten; en in 't jaar 1735, vestigde men, op den afſtand van eenige mylen van het Fort, de *Zending van St. Paulus.*

Van het *Hinden-Eiland* tot drie mylen hooger op, zyn verſcheiden andere kleine Eilanden, maar die aan de ſcheepvaart geen hinder toebrengen. Vervolgens wordt de Rivier veel naauwer, en heeft niet meer dan zeven of agt voeten diepte. Vier mylen van het Fort aan de zelfde zyde, vindt men de Kreek, of liever de Rivier *Gabaret.* Van deeze Kreek tot aan de eerſte waterval van de *Oyapoc*, is een afſtand van vyf of zes mylen. Booten van eene middelmatige grootte kunnen 'er naauwlyks voorby komen. Drie mylen verder is eene tweede waterval, die nog veel moeijelyker is. De derde waterval van de *Oyapoc* is twee en een halve myl van de tweede af gelegen. Aan

de

de rechte zyde van deeze laatſte waterval, ontmoet men den mond der Rivier *Aramontabo*, die meer dan twintig mylen van daar haar begin neemt.

De Rivier *Camopy* werpt zig in de *Oyapoc*, op den afſtand van twaalf mylen van de *Aramontabo*, en aan den zelfden kant. Zy koomt van het westen, en ontſpringt in uitgeſtrekte bosſchen, die ontoeganglyk zyn; men is 'er echter zeer diep in doorgedrongen, en men verzekert, dat zy loopt tot op eenen kleinen afſtand van eene Rivier, waar van zy alleenlyk is afgeſcheiden door eene Kreek van omtrent drie mylen, welke verſcheide reizigers zeggen, dat in de *Amazone* uitloopt, zoo dat door dit middel de gemeenſchap tusſchen deeze Rivier en de *Franſche* Volkplantingen van *Guiana* vry gemakkelyk zyn zoude.

De *Oyapoc* is in haaren geheelen loop, tusſchen de Rivieren *Aramontabo* en *Camopy*, vol watervallen, die zeer digt by elkander zyn: zeker reiziger heeft 'er negen geteld. Men is deeze Rivier opgevaren tot by de honderd mylen boven de laatstgemelde deezer Rivieren. In dezelve loopen een groot aantal Kreeken uit, en men heeft 'er veele watervallen ontmoet. De *Pyrious* en *Ouayes*, zeer talryke *Indiaanſche* volken, woonen aan het boveneinde deezer Rivier.

De Rivier *Couripi* ligt ten oosten van de *Oyapoc*, en is 'er, aan haaren mond, alleenlyk van afgefcheiden door een uithoek van laag en verdronken land, aan de noordzyde beftaande uit eene overftroomde zand- en flyk-bank van een myl lengte, waar voor men zig wagten moet, wanneer men de Rivier wil inloopen. In deeze Rivier, zes mylen van derzelver mond, ontlast zig de Rivier *Ouasfa*, die van den zuid-oost kant koomt.

Beneden de eerstgemelde zyn de Kreeken *Taparibo*, *Ciparini*, en eenige andere, die van weinig uitgeftrektheid zyn.

Vyftien mylen meer westwaarts dan de *Oyapoc*, ontmoet men de Rivier *Aprouago*, die, tot dertien voeten water diep zynde, voor allerleije fchepen bevaarbaar is. Ten oosten ontlasten zig in dezelve de Kreek *Koura* en de Rivier *Couroudi*; ten westen de Kreeken *Aratave*, *Ipourin* en *Ineri*. Aan deeze zyde hebben zig verfcheiden *Indiaanfche* volken nedergeflagen. Tusfchen de Baay van *Oyapoc* en de Rivier *Aprouago*, vindt men de Kreek *Ouanari*, en de *Zilverberg*.

Voorby de Rivier *Kaw* zyn twee Eilandjes, die den naam van de *groote en kleine Konftapel* dragen. De eerfte ligt agttien mylen west-noord-west-waarts van de gemelde Kaap, en is een zeer hooge en zeer gezonde rots. De tweede is een

veel

veel kleiner Klip, gelegen ten oost-noord-oosten, en ten west-zuid-westen van de groote, op den afſtand van twee derde van een myl. Men vaart tusſchen beiden door, op agt en negen vademen water, latende de grootte op den afſtand van twee ſnaphaan-ſchoten, en de kleine aan bakboord-zyde liggen.

Van den *grooten Konſtapel* zet men zyne koers naar het noord-westen ten westen, om in volle zee de *Remire-Eilanden*, die 'er omtrent zes mylen van af liggen, voor by te zeilen. De Eilandjes van deezen naam zyn één myl, en ten hoogſten anderhalve myl van de kust van *Cayenne* afgelegen. Hun getal is vyf, te weten de *Malingre*, of het *Kind*, de *Vader*, de *Moeder* en de *twee Dogters*, die zommigen de *twee Borsten* noemen. Deeze twee Eilandjes, die zeer klein zyn, beſtaan in twee drooge en dorre Klippen, zeer digt by elkander gelegen. Zy liggen een vierde van een myl ten oost-zuid-oosten van het groote Eilandje, het welk men de *Moeder* noemt. De *Vader* is veel grooter. Het zelve ligt ten oost-noord-oosten van den Berg *Joly*, op den afſtand van één en een vierde myl: ten oost-zuid-oosten, en ten west-noord-westen, kan het een agtſte van een myl haalen. De *Malingre* is van weinig uitgeſtrektheid, en ten oost-noord-oosten

één

één myl van den Berg *Romontabo*, en één en een derde myl van het Eiland, de *Vader* genaamd, af gelegen.

Men ontmoet vervolgens een ander Eilandje, genaamd de *Verloren Zoon*, gelegen noord-oostwaarts ten westen van het Eiland *Malingre*, op eenen afſtand van drie mylen, en van twee en een halve myl noord-waarts ten noord-westen van *Cayenne*.

Wanneer men te *Cayenne* wil binnen loopen, ankert men by het Eilandje *Malingre*; men wagt aldaar de gunſtigſte getyen en het hoog water af, om de banken, of hooge ſlykgronden, waar mede de ingang van *Cayenne* vervuld is, te kunnen overkomen. 'Er zyn zelfs eenige klippen in de haven, welken men in acht moet nemen. Deeze haven is gelegen ten westen van de Stad, en aan den mond der Rivier. Zy is alleenlyk bevaarbaar voor ſchepen, die ten hoogſten dertien voeten water diep gaan. Jaarlyks loopen 'er twintig binnen, die uit *Frankryk* komen, en een gelyk getal kleine vaartuigen van de *Antilliſche Eilanden*, of de *Vereënigde Staaten van America*. Hier toe bepaalt zig de geheele handel der Volkplanting, die zig ook niet verder dan de hoofdplaats uitſtrekt.

De Stad en het Fort van *Cayenne* zyn gelegen

aan

aan den noordelyken uithoek van het Eiland, op 4 graden 57 minuten breedte, en 54 graden 37 minuten lengte, ten westen van den *Parysſchen* middenlyn. Het Eiland is omgeven, ten westen door de Rivier van den zelfden naam, ten oosten door de Rivier *Mahury*, ten zuiden door een arm der Rivier, die de beide Rivieren zamenvoegt, en ten noorden door de zee. Dit Eiland heeft vier of mylen lengte van het noorden naar het zuiden, of naar de Binnen-landen. De kust van het Eiland *Cayenne* is aan den zee-kant nergens, nog laag, nog door het water overſtroomd, maar beſtaat uit kleine heuveltjes, die tot het aankweken van de voortbrengzels der Volkplanting zeer geſchikt zyn.

De Stad *Cayenne* maakt een zoort van onregelmatigen zeshoek, door muuren omringd, benevens vyf bolwerken, eenige halve maanen, en een gracht. In deezen omtrek, en op eene hoogte aan den oever der zee, is gelegen een Fort, voorheen genaamd het Fort *Louis de Cayenne*, het welk de Stad en Haven beſtrykt: in het zelve is een kruidmagazijn en een waterput. De meeste huizen zijn van hout; de andere van aarde of klei, volgens de manier van dit Land, en daar over heen wit gemaakt. Alle zijn zij met houten borden overdekt. Voorheen deed men dit met palmboom-bladeren; maar

maar de verwoestingen, die zeer dikwils door brand aldaar voorvielen, hebben de inwoonders aangezet, om aan de andere manier den voorrang te geven. Men telt 'er niet meer dan twee honderd, waar van zommigen twee verdiepingen hebben.

Men heeft te *Cayenne* een Gouverneur, benevens eenige hooge Officieren. De bezetting bestond uit twee honderd mannen geregeld krygsvolk, verdeeld in vier Compagniën, die tot het zee-wezen geene betrekking hebben. *Zy* is met twee andere Compagniën vermeerderd geworden. Op het minst alarm zyn de inwoonders, zoo van de Stad, als van het platte Land, verpligt de wapenen op te vatten.

De Volkplanting heeft eenen Souverain en Raad, waar van de Commisfaris-Ordonnateur, by afwezigheid van den Gouverneur, Voorzitter is. Dit Hof vonnist zonder hooger beroep. Het neemt kennis van alle zaaken, die de inwoonders betreffen.

De noodzakelykheid om de landen in waarde te houden verpligt de *Franschen*, om zelve hunne Plantagiën te blyven bewoonen, waar door de Stad minder bevolkt is, dan zy anders zyn konde.

Dertien mylen van *Cayenne*, en drie mylen in zee,

zee, gerekend van den mond der Rivier *Kourou*, die naauwlyks voor de kleinste schepen bevaarbaar is, zyn drie Eilanden, voorheen genoemd de *Duivels-Eilanden*, tegenwoordig *Isles du Salut*. Tusschen deeze drie Eilanden, die uit tamelyk hooge heuvels bestaan, heeft de natuur eene haven gevormd, die geschikt is, om door de grootste schepen bevaren te worden: het is de eenige plaats, op de geheele Kust van *Guiana*, die dit voordeel heeft. De *Salut-Eilanden* zyn dorre klippen, waar op zeer veele verschillende zoorten van zee-vogelen huisvesten.

Van de Rivier *Kourou* tot aan de *Sinamari* is eene Kust van tien of twaalf mylen lengte. Tusschen beiden vindt men verscheiden kleine inhammen, alwaar een zeer groote overvloed van schildpadden gevangen wordt. Dicht by den mond van de eerstgemelde zyn groote platte rotsen, waar op de golven het zee-water spoelen, het welk by groote hette aldaar kristallen schiet, en in zout verandert.

Van de Rivier *Sinamari* tot de *Iracoubo* is een tusschenvak van agt mylen. Men vindt tusschen beiden de Rivieren *Courassani* en *Conanama*.

Deeze geheele uitgestrektheid Lands, van de Rivier *Kourou* tot de *Iracoubou* toe, een streek

van

van omtrent twintig mylen, eindigt aan den zee-kant in een boschjen van Paletuvier-boomen, en byna overal met zandbanken. Binnen in dit boschjen, het welk zomtyds tot een myl uitgeſtrektheid heeft, zyn natuurlyke vlakke zand-woeſtynen, die alleenlyk hier en daar, door eenige boomen, rivieren en beeken, op zeer groote afſtanden, worden afgebroken. Aan de land-zyde binnenwaarts, op twee of drie mylen, eindigen zy in groote bosſchen, waar in men alle zoorten van boomen vindt, die in dit Land overvloedig groeijen.

De Rivier *Iracoubo* is aan het einde van dat gedeelte, het welk de *Franſche* Volkplanting uitmaakt. Van daar tot aan de grenzen der *Surinaamſche* Volkplanting, dat is, tot aan de Rivier *Maroni*, is eene uitgeſtrektheid van veertien mylen. Tusſchen beiden zyn de Rivieren *Organabo*, *Iroucan-Pati*, en *Mana* of *Amanabo*, die een uitgebreiden loop heeft.

De mond der Rivier *Maroni* is gelegen op 5 graden 55 minuten breedte, en 56 graden 30 minuten lengte, ten westen van den *Parysſchen* middenlyn. Deeze mond is omtrent twee mylen breed; maar het inkomen aldaar is moeijelyk; want aan den buiten-kant zyn verſcheide zand- en ſlyk-banken, waar op zeer weinig water blyft

ſtaan.

ſtaan. De *Maroni* is eene groote en ſchoone Rivier. 't Is waar, verſcheide Eilandjes vernaauwen derzelver bed, meer dan twaalf mylen verre; maar zonder de ſcheepvaart te belemmeren, zoodanig dat men met kleine vaartuigen tot aan den eerſten waterval, die omtrent twintig mylen van den mond der Rivier af ligt, kan opvaaren. Boven deezen eerſten waterval, vindt men verſcheide anderen, die de ſcheepvaart zeer moeijelyk maaken. Men zegt, dat men meer dan veertig dagen noodig heeft, om tot derzelver oorſprong te komen. Anderen beweeren, dat dezelve nog niet bekend is, dat deeze Rivier van zeer wyd af ontſpringt, en dat men dezelve meer dan tachtig mylen is opgevaaren, zonder dien oorſprong te ontdekken. Omtrent vyftig mylen van derzelver mond af, ontlast zig eene zeer ſchoone Rivier in dezelve, komende van den zuid-oost kant, en de Rivier der *Arouas* genaamd. In 't jaar 1731 en 1732, voer men de laatstgemelde meer dan vyfen-twintig mylen ver op; vervolgens verliet men haar, om den weg te nemen over de landen naar den zuid-oost kant; en na verloop van agt dagen, geduurende welken men rekende 35 of 40 mylen te hebben afgelegd, begaf men zig naar de Rivier *Camopy*, die zig in de *Oyapoc* ontlast. Het

oogmerk van deeze reize was, om het Land te ontdekken, en te zoeken naar een bosch van cacao-boomen, het welk gezegd werd in de nabyheid van den oorſprong deezer Rivier gelegen te zyn.

De omliggende ſtreeken der Rivier *Maroni* zyn door de *Galibis-Indianen* vry ſterk bevolkt. Wanneer men de oevers deezer Rivier een weinig opwaarts volgt, ziet men niet dan zand-woestynen, die in den winter moerasſen, en eerst in het heetſte van den zomer droog worden. Langs dien weg kan men te land komen van *Kourou* af tot *Surinamen* toe. De *Franſche* wegloopers, die geene booten hadden, wisten van deezen weg, die aan de *Indianen* in dien omtrek zeer gemeenzaam is, gebruik te maken. Zy, die langs alle deeze Rivieren woonen, en over 't algemeen vry gedienſtig zyn, laten niet na, op het minſte teeken, dat men hun geeft, de geenen, die zig aanbieden, met hunne praauwen te komen afhalen. Men maakt doorgaans een neusdoek, of een lap wit linnen, aan een tak van een boom vast, om hun daar mede te kennen te geven, dat 'er iemand is, die den doortocht verzoekt.

In de Rivier *Maroni* loopen verſcheiden andere Rivieren uit, die dezelve aanmerkelyk vergrooten,

ten, vooral in het regen-saisoen. De landen, waar over zy heen loopt, zyn laag, overstroomd, en met boomen en struiken bewassen. De *Franschen* en *Hollanders* hebben aan deeze Rivier een wachtpost tegen over elkander.

TWEEDE HOOFTSTUK.

Luchts-gesteldheid in Fransch Guiana.

De hette is in *Fransch Guiana* minder, dan in onze andere Volkplantingen onder de gezengde luchtstreek; blyvende de Barometer aldaar staan tusschen de 19 en 25 graden. De zoele winden van den grooten Oceaan, waar aan dit gedeelte van het vaste Land op eene wonderbaarlyke wyze is blootgesteld, de meenigte van groote en kleine Rivieren, die het Land alomme besproeijen, en de bosschen, waar mede het byna geheel als overdekt is, verminderen bovendien de brandende hette merkelyk.

Men weet, dat 'er niet meer dan twee saisoenen, of jaargetyden in *Guiana* zyn: het regensaisoen, nu en dan de winter genoemd, en het saisoen van droogte, waar aan men, in tegenoverstelling, den naam van zomer geeft. Het eerste begint doorgaans in December, of zelfs in January. In Maart en in April heeft men een tusschen-tyd van droogte, van een maand of zes weken, dien men de kleine droogte noemt. Met half April, of daarömtrent, begint de regen weder tot in Juny, en zomtyds tot half July. Dus heeft

heeft men in de twaalf maanden van het jaar omtrent vyf regen-maanden. Deeze algemeene regels hebben niettemin hunne uitzonderingen, volgens het onderſcheid der jaaren, en het verſchil der plaatſen. Het regent veel minder in die ſtreeken, waar men het hout heeft uitgerooid, dan in die, welke met boſſchen bedekt zyn; veel minder bij de Rivieren *Cayenne* en *Kourou*, dan aan den kant van de *Oyapoc*, en veel meer by de Rivieren *Maroni* en *Surinamen*, dan in de Landen, die door de *Franſchen* bezeten worden. Hier door lost men de oogenſchynlyke tegenſtrydigheid op, welke 'er gevonden wordt tusſchen de talryke waarnemingen van STEDMAN omtrent het luchts-geſtel in de Volkplanting *Surinamen*, en die der *Franſche* Schryveren, die van de luchtsgeſteldheid te *Cayenne* ſpreken, en eenparig zeggen, dat dezelve gematigd is.

Schoon in het laatstgemelde tydperk de regen ongemeen overvloedig is, moet men zig echter niet verbeelden, dat dit eene onöphoudelyke overſtrooming is. 'Er zyn tusſchenpoozingen, zelfs van geheele dagen, in het midden van het regenſaiſoen, dat het mooy weder is, zoo als 'er ook wederkeerig tusſchenpoozingen van geheele dagen zyn, geduurende welken het in 't ſaiſoen van droogte regent.

Guiana is bevryd van die orkaanen, die op de *Antillische Eilanden* en in de *Indiën* zoo veele verwoestingen aanregten. Men weet aldaar van geene aardbevingen; en de hagel vernielt 'er den oogst niet.

Het is merkwaardig, dat het regen-faisoen in *Guiana* juist voorvalt, wanneer op de *Antillische Eilanden* het faisoen van droogte is, en zoo ook weder omgekeerd, onäangezien den geringen afstand tusschen deeze beide Landen (*).

Dikwerf ziet men *Europeanen* verscheiden jaaren in *Guiana* doorbrengen, zonder eenigen van die akelige ziekten te ondervinden, waar aan zy in byna alle andere Landen onder de gezengde luchtstreek onderworpen zyn, en gelyk eene zoo merkelyke verandering van luchts-gestel natuurlyker wyze moest doen vreezen. Zy wederstaan dezelven, wanneer zy eene sobere levensmanier weten aan te nemen, wanneer zy zorge dragen, om in het eerste begin zig niet te lang agtereen aan de regelrechte stralen van de zon bloot te

stel-

(*) De Burger LESCAILLIER ontvouwt dit verschynsel op eene voldoende wyze, in zyn werk, ten titel voerende: *Exposé des moyens de mettre en valeur, & d'administrer la Guiane, &c. chez Dupont, imprimeur-libraire, rue de la Loi,* N°. 1231.

ſtellen. Indien 'er vreemdelingen ſterven, is zulks veel al het gevolg van een ongebonden leven, en het misbruik van ſterke dranken.

Het geen van de graden van hette gezegd is, heeft betrekking tot het luchtsgeſtel aan de kusten en in de nabyheid der zee. Wanneer men zig van het ſtrand en van de lage Landen verwydert, op den afſtand van tien of vyftien mylen, zyn 'er altyd twee graden minder.

De luchtsgeſteldheid te *Cayenne* was voor deezen veel regenächtiger en onäangenamer, zegt BARRERE (*), eer men in het Eiland het hout had uitgerooid, en de inwoonders waren 'er aan zeer akelige ziekten onderworpen. Langen tyd is het onmogelyk geweest de kinderen der Negers in het leven te behouden; allen ſtierven zy byna dadelyk na hunne geboorte. Hedendaags worden zy 'er nog door eene algemeene ſtuiptrekking, die een waare *tetanus* is, aangetast. Deeze ziekte ſpaart zelfs geene groote lieden, tot welken ouderdom zy reeds mogen gekomen zyn. Dezelve vertóont zig door pyn in den hals, als of die met

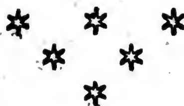
(*) PIERRE BARRERE, Correſpondent van de Koninglyke Academie der Wetenſchappen te *Parys*, en Genees-Kruidkundige van den Koning op het Eiland *Cayenne*.

met een koord was toegetrokken. Het kakebeen sluit zig vervolgens, het geen de doorslikking belet. De armen en beenen worden stram, en niettemin hebben 'er, verscheiden malen daags, stuiptrekkingen plaats. Deeze toevallen matten den zieken zoo sterk af, dat hy overluid schreeuwt. Men is zelfs verpligt zyn hoofd een weinig in de hoogte te houden, om hem de belemmerde ademhaling gemakkelyker te maken. Het geen hem vooral doet lyden, is een onverzadelyke honger, die hem nu en dan zoodanig dringt, dat hy alle oogenblik zoude eeten, indien men het hem maar geven wilde, en hy het vermogen van slikken had. Hier by koomt altyd koorts. Dezelve gaat gepaard met een overvloedig en algemeen zweeten; en wanneer de ziekte meer en meer verergert, sterft de lyder onder vervaarlyke stuiptrekkingen.

Om den voortgang van zulk eene ellendige kwaal te stuiten, moet men den geen, die 'er door aangetast is, verscheiden malen daags met koud water besproeijen. Men houdt daar mede aan, tot dat de ledematen hunne voorige gedweeheid hernomen hebben. Het is noodzakelyk de kragten van den zieken door goede vleeschsoepen te ondersteunen; men moet dezelven dikwils geven, maar in eene kleine hoeveelheid, en met eenige

le-

lepels wyn. De zoete kwik met ontlastende middelen gemengd, als rhabarber, *diagrydium*, jalappe, doen in deeze ziekte veel nut: maar het beste middel is het heulſap, in zulke ſterke giften, dat 'er een gezond mensch van ſterven zoude.

DERDE HOOFTSTUK.

Geschiedkundige opgaave, betrekkelyk Fransch Guiana.

Schoon men het juiste tydstip van de eerste reizen der *Franschen* naar *Guiana* niet weet, is het echter zeker, dat zy 'er geweest zyn korten tyd na de eerste ontdekking, door de *Spanjaarden* gedaan.

JAN DE LAET, een Schryver van voor byna twee eeuwen, verhaalt, dat de *Franschen* gewoon waren aldaar gekleurd hout, en onder anderen een zoort van *Brasiliën-hout*, in te laden.

De vriendelykheid, waar mede zy door de inboorlingen des Lands ontfangen wierden, lokte hen uit, om deezen handel te blyven aanhouden; en om denzelven des te beter te verzekeren, vestigden zy 'er wel dra eene Volkplanting.

Een ander bewys, dat de *Franschen* het eerst de kusten van *Guiana* bezogt hebben, is te halen uit de reisbeschryving van RALEIGH in 't jaar 1595. Deeze reiziger, sprekende van het binnenste gedeelte van dit Land, zegt, dat „ de *Franschen* „ zedert lang moeite deeden tot het ontdekken

„ dee-

„ deezer Landen, werwaards zy veelvuldige rei-
„ zen deeden, om 'er goud van daan te haalen,
„ maar dat zy den rechten weg niet namen, door
„ denzelven te zoeken langs de Rivier der *Ama-*
„ *zonen*".

In 't jaar 1604, besloten eenige *Franschen*, door de gunstige berigten van RALEIGH misleid, om, onder het geleide van LA RAVERDIERE, naar deeze streeken koers te zetten. Andere gelukzoekers deezer natie volgden spoedig hunne voetstappen. Allen vermoeiden zy zig op eene ongelooflyke wyze. Eindelyk zetteden zig sommigen, veel eer uit weêrzin in zoo zwaaren arbeid, als om dat zy zig in hunne hoop bedrogen vonden, te *Cayenne* neder.

In 't jaar 1624, zonden eenige kooplieden van *Rouaan* eene kleine Volkplanting, bestaande uit zes-en-twintig menschen, die de oevers der Rivier *Sinamari* verkozen, om zig neder te slaan.

Twee jaaren later, in 't jaar 1626, kwam 'er eene nieuwe Volkplanting, aanzienlyker dan de eerste, en die zig aan de Rivier *Conanama* nederzettede. Men bouwde aldaar een Fort, stelde 'er een Bevelhebber over aan, en liet 'er een gewapend vaartuig, om den handel langs de kust te beveiligen.

Deeze beide Volkplantingen vermeerderden aanmer-

merkelyk door den toevoer, die zy uit *Frankryk* ontfingen. Zy breidden zig tot verſcheiden plaatſen uit.

Zedert het jaar 1674, had men zig op het Eiland *Cayenne* gevestigd, en aldaar de kust van *Remire*, als de vruchtbaarſte en aangenaamſte ſtreek, tot verblyfplaats uitgekozen. Men moest de *Arikarets*, en eenige andere *Indiaanſche* volken, aldaar woonende, verjagen.

In 't jaar 1675, verkoos men eene andere woonplaats, drie mylen meer ten westen, op een uithoek van het Eiland, alwaar de mond der Rivier *Cayenne* een haven oplevert. Men bouwde aldaar een Fort, waar aan men den naam van het Fort *Louis* gaf, en digt daar by een Dorp of Stad, die de hoofdſtad der geheele Volkplanting geworden is, en welke men naar den naam van het Eiland *Cayenne* noemde. Men breide zig vervolgens uit in alle de gedeelten van dit zelfde Eiland, en aan de naby gelegene Rivieren.

In 't jaar 1640. zetteden de *Franſchen* zig aan de Rivier *Surinamen* neder; maar de lage en moerasſige grond, en ongezonde lucht in dit gedeelte van *Guiana*, deeden hun het zelve wederom verlaten. De *Engelſchen* maakten 'er gebruik van.

Eenige kooplieden van *Rouaan*, denkende, dat uit deeze Volkplanting voordeel te haalen was, beſteedden daar toe, in 't jaar 1643, gezamentlyk ze-

zekere fomme van penningen. *Zy* droegen hunne belangen op aan een ondernemend man, PONCET DE BRETIGNY genaamd, die den oorlog zoo wel aan de Planters als aan de Negers verklaard hebbende, fpoedig werd van kant geholpen. Deeze Maatfchappy, aan welke men den naam van de *Maatfchappy der Noord-Kaap* gaf, verkreeg van Koning LODEWYK XIII. opene Brieven, waar by deeze Vorst aan haar het uitfluitend voorrecht toeftond van den koophandel en fcheepvaart op *Guiana*, tot welks grensfcheidingen men by die zelfde brieven bepaalde, aan de zuidzyde de Rivier der *Amazonen*, en aan de noordzyde de *Orenoco*. Deeze bepaling der grensfcheidingen ontmoette geene zwarigheid, noch veröorzaakte eenige klagten, dewyl geheel *Europa* wist, dat de *Franfchen* zedert langen tyd in het bezit van *Guiana* waren, en de eerften geweest zyn, die aldaar handel gedreven en Volkplantingen aangelegd hadden.

Verfcheiden lieden van aanzien, in deeze Maatfchappy deel genomen hebbende, verkregen van den Koning nieuwe voorrechten en nieuwe vergunningen door dit geheele Land. By herhaling zonden zy derwaarts aanzienlyken onderftand; en men liet meer dan agt honderd menfchen naar *Guiana* vertrekken, zoo tot meerdere beveiliging

en

en aanwas van de onderscheidene aangelegde Volkplantingen, als om nieuwe aan te leggen, en ontdekkingen te ondernemen, door dieper in het Land door te dringen.

De treurige dood van PONCET DE BRETIGNY de deelgenooten ter nedergeslagen hebbende, werd, in 't jaar 1651, eene nieuwe Maatschappy opgericht, die meerder opgang scheen te zullen maken. Het merkelyk aantal van ingelegde penningen, stelde haar in staat, om, tot in *Parys* toe, zeven of agthonderd menschen by één te verzamelen. *Zy* wierden by de *Seine* ingescheept, om naar *Havre* te vertrekken. Het ongeluk wilde, dat de deugdzaame Abt DE MARIVAUX, die deeze onderneming voornamelyk had aangewakkerd, en dezelve als Directeur Generaal bestierd zoude hebben, verdronk op het oogenblik, dat hy stond scheep te gaan. ROIVILLE, een Edelman uit *Normandië*, die als Generaal naar *Cayenne* gezonden wierd, wierd op de reize vermoord (*).

Twaalf

(*) ANTOINE BIET, de opperste der Zendelingen, die toen naar *Guiana* vertrokken, verhaalt, dat elk der deelgenooten, welken men *Seignieurs associés* noemde, het bevel wilde voeren. ROIVILLE lag ziek, toen hy vermoord wierd. Hy scheen 't lot, het welk hem over het hoofd hing, te voorzien, en was zeer ontroerd van geest. Den 17 September 1652, omtrent middernacht, werd

Twaalf der voornaamſte belanghebbenden, die de bewerkers van deezen aanſlag waren, gedroegen zig in de Volkplanting, welkers bloei zy verpligt waren geweest te bevorderen, op zoodanig eene wreede manier, als uit dit verſchrikkelyk voorval bereids te voorzien was. *Zy* deeden aan één van hun, ISAMBERT genaamd, die, benevens drie anderen, zig van het gezag geheel had willen meester maken, het hoofd afſlaan. Zyne medepligtigen wierden naar een onbewoond Eiland ver-

ban-

werd BIET door een zeer ſterk geraas ontwaakt; en op het zelfde oogenblik hoorde hy een geroep: *Werp dien ſchurk in de zee.* Willende zien wat 'er gaande was, wierd hy te rug geſtooten. Kort daar op deeden hem de moordenaars by hun komen. Hy beklom de hut, en ſchrikte op het zien van het bed van den Generaal, geheel met bloed beſmet, en waar op twee bebloede baijonnetten lagen. Men verklaarde aan den Zendeling, dat de deelgenooten raadzaam geöordeeld hadden zig te ontdoen van eenen man, die het voornemen had hen allen van kant te helpen. BIET ging heen; maar des anderen daags liet men hem wederkomen, hem aanzeggende, dat hy den dood van den Generaal aan al het ſcheepsvolk zoude hebben bekend te maken. De Geestelyke was 'er zeer verlegen mede. Hy beſloot echter te gehoorzamen, maar hy deed zulks, zonder den gepleegden moord te rechtvaardigen.

bannen. Twee andere deelgenooten ſtierven kort daar op, en de overgeblevenen gaven zig aan de grootſte buitenſporigheden over. De Bevelhebber der Vesting liep naar de *Hollanders* over, met een gedeelte van zyne bezetting. Zy, die aan honger, ellende, de woede der Wilden van het vaste Land, welken men op honderde manieren getergd had, waren bloot geſteld, achtten zig zeer gelukkig, toen zy met een ſchip en twee ſloepen de Eilanden onder den wind bereiken konden. Vyftien maanden na dat zy in het Eiland waren aangeland, verlieten zy het Fort, de krygsbehoeften, de wapenen, de koopmanſchppen, benevens vyf- of zeshonderd lyken van hunne ongelukkige medgezellen.

In 't jaar 1663, werd eene nieuwe Maatſchappy, onder het opzigt van den Request-meester LA BARRE, opgerigt. Dezelve bezat een capitaal van niet meer dan twee maal honderd duizend gulden: maar de hulp der Regeering ſtelde haar in ſtaat, om de *Hollanders*, die zig aldaar onder het geleide van SPRANGER hadden nedergezet, toen zy dit Land door deszelfs eerſte bezitters hadden zien ontruimen, uit deeze bezitting te verjagen. De *Indianen* waren na het vertrek der *Franſchen* in het Eiland te rug gekeerd, maar SPRANGER noodzaakte hen, om naar *Terra-Firma* de wyk te nemen. Hy verbeterde de vestingwerken, deedt groo-

groote uitzuiveringen en voordeelige bebouwingen der landen. Na dat deeze Maatſchappy onder het opzigt van BARRE een jaar beſtaan had, maakte zy een gedeelte uit van de groote Maatſchappy, die de grondſlag was van alle die Maatſchappyen, welken men voor *Africa*, en voor het *Nieuwe Weereld-deel* had opgerigt. In 't jaar 1667, wierd *Cayenne* aangevallen, geplonderd, en wederom verlaten door de *Engelſchen*, en de vluchtelingen namen het weder in bezit, om het zig, in 't jaar 1772, andermaal te zien ontweldigen door de onderdanen der *Vereenigde Nederlanden*, die het echter niet langer, dan tot in 't jaar 1676, behouden konden. Te dier tyd werden zy door den Marſchalk D'ETRÉES van daar verjaagd. Naderhand is de Volkplanting niet meer aangevallen geworden.

De *Franſchen* wederom meesters van *Cayenne* geworden zynde, waren ten ſterkſten bedagt, om zig op het Eiland en het vaste Land wel te vestigen. Met meerder zorgvuldigheid dan ooit kweekten zy alles aan, waar by de koophandel belang konde hebben. Verſcheiden koopvaardy-ſchepen kwamen aldaar handelen, en eene meenigte huisgezinnen zetteden 'er zig ter neder. Eenige Kapers bragten ook het hunne toe tot aanwas der Volkplanting.

Beladen met het geen zy in de *Zuid-Zee* geroofd hadden, vestigden zy zig te *Cayenne*, en het belangrykste was, dat zy besloten hunne schatten tot den landbouw te besteden.

Zy scheenen denzelven met nadruk te willen voortzetten, en *Cayenne* was vry wel bevolkt, toen DUCASSE in 1688. aldaar aanlandde, met oogmerk, om *Surinamen* te vermeesteren en te plunderen. De natuurlyke lust der Kapers herleefde, de nieuwe Colonisten werden wederom Kapers, en hun voorbeeld lokte byna alle de inwooners uit.

Deeze onderneming was niet gelukkig, uit hoofde van de weinige voorzorgen, die men genomen had, om de aankomst deezer vloot voor de *Hollanders*, welken men voornemens was te overrompelen, geheim te houden. Men vondt hen overal in staat van verdediging. Een gedeelte der aanvallers sneuvelde; anderen wierden gevangen genomen, en naar de *Antillische Eilanden* gezonden, alwaar zy zig nedersloegen. De overigen gingen wederom te scheep. Zedert dien tyd heeft de Volkplanting veel moeite gehad, om het verlies van haare inwooners te herstellen. Het scheen zelfs, dat zy byna geheel in vergetenheid geraakt was, tot in 't jaar 1763, wanneer de *Fransche*

Re-

Regeering haar een nieuwen luister trachte te geven.

Frankryk ontdeed zig van de akeligheden van eenen schandelyken oorlog. De gesteldheid der zaaken had de Regeering genoodzaakt, om, met opöffering van verscheiden gewichtige bezittingen, den vrede te koopen. Het scheen insgelyks noodzakelyk, om de natie, zoo wel de geledene rampspoeden, als de misslagen, die dezelven berokkend hadden, te doen vergeten. Men wendde haar oog af van de Volkplantingen, die zy verloren had, om het zelve te vestigen op *Guiana*, het welk, zoo men zeide, zoo veele rampen vergoeden moest.

Dit was het gevoelen niet van hun, die van den staat der zaaken het best onderricht scheenen. Eene Volkplanting, zedert anderhalve eeuw opgerigt, in een tydstip, dat de gemoederen op groote ondernemingen verhit waren; alwaar burger-twisten, noch vreemde oorlogen aan het aangelegde werk geen nadeel hadden toegebragt; die van de weldaaden der Regeering en het voordeel van den koophandel nimmer was verstoken geweest; alwaar de voorraad van voortbrengzels altyd zeker geweest was: — deeze Volkplanting was niet noemenswaardig. De ellende en vergetenheid was haar deel geweest, zelfs in het tydstip, dat de *Fran-*

ſche bezittingen in *America* door haaren luister en rykdommen, de oude en nieuwe weereld verbaasden. Haare geſteldheid was zelfs van dag tot dag verërgerd. Hoe kon men hopen op die groote vooruitzigten, welken men 'er van gaf? Deeze aanmerkingen wederhielden de Regeering niet. Om het verlies van *Canada* te vergoeden, wilde men in *Guiana* een vry volk vestigen, dat door zyne eigene kragten in ſtaat zoude zyn, om aan vreemde aanvallen het hoofd te bieden, en geſchikt, om door den tyd andere Volkplantingen, wanneer de omſtandigheden zulks vorderden, te hulp te komen.

Dit werk wierd beſtuurd door eenen arbeidzamen Staats-Minister. Als een verſtandig Staatsman, die de veiligheid niet aan de rykdommen wilde opöfferen, was zyn doelwit, een bolwerk op te rigten tot verdediging der *Franſche* bezittingen. Als een gevoelig Wysgeer, die de rechten van het menschdom kent en eerbiedigt, wilde hy deeze vruchtbaare en onbebouwde ſtreeken door vrye menſchen bevolken. Maar men voorzag alles niet. Men vergiste zig met te gelooven, dat *Europeanen* onder de gezengde luchtſtreek de vermoeijenisſen zouden doorſtaan, die tot den aanleg en zuivering van onbebouwde landen verëischt worden, en dat menſchen, die in de hope van een

gun-

gunftiger lot hun vaderland verlieten, zig aan een woest leven gewennen zouden in eene luchtftreek, die minder gezond was, dan haare geboorte grond.

Dit verkeerd ftelzel werd zoo dwaaslyk uitgevoerd, als het ligtvaardig was aangenomen. Alles werd aldaar ingerigt, zonder beginzel van wetgeving, zonder te letten op de betrekkingen, welken de Natuur onder de menfchen gefteld heeft. De laatstgemelden werden in twee zoorten verdeeld, eigenaars en arbeiders. Men hield niet in 't oog, dat deeze verdeeling, die in *Europa* ftand grypt, het gevolg is van oorlog, omwentelingen, en oneindige toevalligheden, die de tyd te weeg brengt; dat zy voortkoomt uit de voortduuring van een maatfchappelyk leven, maar geenzints de eerfte grondflag is der maatfchappye, die in haaren oorfprong wil, dat alle haare leden in den eigendom deel hebben. De Volkplantingen, die nieuwe bevolkingen, en nieuwe maatfchappyen zyn, moeten deezen grondregel volgen. Met den eerften tred ging men 'er reeds van af, door de landen in *Guiana* alleen toetefchikken aan hun, die zekere geldfommen, tot de bebouwing noodig zynde, konden aanbrengen. De overigen, wier begeerlykheid men door ydele of wisfelvallige hope gaande maakte, werden van het aandeel in de landen uitgefloten. Dit was een gebrek van Staatkunde,

tegen de rechten van het menschdom inloopende. Indien men aan alle de nieuwe Colonisten, welken men naar dit naakte en woeste Gewest heen voerde, een gedeelte gronds om aan te leggen gegeven had, zoude elk het bebouwd hebben op eene manier, aan zyne kragten en vermogens geëvenredigd; de één met zyn geld, de ander met zynen arbeid. Het was een onvermydelyk vereischte geweest, om aan alle de leden der nieuw aangelegde bevolking eenen eigendom aan te bieden, alwaar zy hunnen arbeid, hunne vlyt, hun geld, met één woord, hunne meer of min uitgeſtrekte vermogens, konden te werk leggen.

Menſchen, naar onbebouwde landſtreeken overgevoerd, vonden 'er niets dan behoeften. De geregeldſte en onäfgebrokenſte arbeid konde niet beletten, dat zy, die in deeze woestenyen met het aanleggen van landen hunnen tyd doorbragten, van alles ontbloot bleven, tot het meer of min afgelegen tydvak van den oogst. Ook verbond zig de Regeering, aan wien zulk eene blykbaare waarheid niet ontſnappen konde, om alle *Duitſchers*, alle *Franſchen* zonder onderſcheid, welke tot de bevolking van *Guiana* geſchikt waren, twee jaaren lang te onderhouden. Maar deeze daad van rechtvaardigheid was geene daad van voorzigtigheid: het was te voorzien, dat al wierden zelfs de

le-

levensmiddelen met zorg, met yver en met belangloosheid in genoegzaamen voorraad opgelegd; de meesten derzelven noodwendig moesten bederven, het zy op de reize, het zy naderhand: het was te voorzien, dat gezouten vleesch, wel of kwalyk bewaard, nimmer een gefchikt voedzel zyn zoude voor ongelukkige vluchtelingen, die eene gezonde en gematigde luchtftreek verlieten, om de brandende zand-woestynen onder de gezengde luchtftreek te bewoonen, om de vochtige en regenachtige lucht der zonne-keerkringen in te ademen.

Eene verftandige Staatkunde zoude zig met de vermeerdering van het vee hebben bezig gehouden, alvorens te denken, om 'er menfchen te vestigen. Deeze voorzorg zoude niet alleen een gezond voedzel aan de eerfte Colonisten bezorgd hebben, maar hun ook de gepaste werktuigen opgeleverd tot de ondernemingen, welke de vorming van eene nieuwe bevolking verëischt. Met deeze hulpmiddelen zouden zy de vermoeijenisfen hebben getrotfeert, welke de Regeering op zig genomen had rykelyk te zullen betalen. Zy zouden woonplaatfen en koopwaren bezorgd hebben aan hun, die 'er hun verblyf moesten houden. Op deeze wyze zoude de ontworpene Volkplanting in kor-

ten tyd eene behoorlyke vastigheid verkregen hebben.

Men maakte deeze aanmerkingen niet, hoe eenvoudig en natuurlyk ook: na het doorſtaan van eene lange reize, werden twaaf duizend menſchen ontſcheept op woeste en onbebouwde kusten, in het ongunſtigst jaargetyde, in het regen-ſaiſoen. Indien de nieuwe Colonisten in het begin van het ſaiſoen van droogte waren aangeland, op de hun toegeſchikte landen verdeeld, zouden zy den tyd gehad hebben, om hunne wooningen in gereedheid te brengen, de bosſchen om te hakken of te verbranden, hunne velden te bearbeiden en te bezaaijen.

By gebrek van deeze voorzorge, wist men de meenigte van menſchen, die na malkanderen aanlandden, niet te plaatſen. Het Eiland *Cayenne* zoude tot eene plaats van rust en ververſching voor de kortlings ontſcheepte perſoonen geſtrekt hebben. Men zoude 'er wooningen en middelen van beſtaan gevonden hebben. Maar het vooröordeel, om de nieuwe en de oude Volkplanting niet onder elkander te vermengen, deedt deeze voorzorge in den wind ſlaan. Als een gevolg van deeze ſtyfhoofdigheid, plaatſte men twaalf duizend ongelukkigen op de *Salut-Eilanden*, aan de oevers der Rivier *Kourou*, onder tenten en

in

in flechte hutten (*). Aldaar, verwezen zynde tot werkeloosheid, verveeling, het gemis der eerste benoodigdheden, besmettelyke ziekten, die altyd door bedorven voedzel veröorzaakt worden, tot alle de wanörden, welke de ledigheid voortbrengt onder een volk, dat verre heen vervoerd, zig onder eene nieuwe luchtstreek bevindt, eindigden zy hun droevig lot onder de verschrikkelykste wanhoop. Hunne asch zal steeds om wraak roepen tegen de voorstanders van eene onderneming, die zoo veele ellendige slachtöffers gemaakt heeft.

Op dat niets aan het onheil ontbreken zoude, en de geldsommen, tot de uitvoering van eene ongerymde onderneming geschikt, geheel en al verspild

(*) Men kan niet zonder yzing aan den naam van *Kourou* denken, zegt de Burger LESCAILLIER; aan die plaats, alwaar 13000 menschen het leven lieten, en de slachtöffers werden van een ontwerp, het welk misschien uitvoerlyk geweest was, indien het met gematigdheid en voorzorge was aangelegd geweest; alwaar de Staat dertig millioenen aan onkosten verspilt heeft, met geen ander gevolg, dan dat deeze ongelukkige Volkplanting een geruimen tyd haare achting verloren heeft; terwyl men aan den aart der luchtstreek toeschreef, het geen slechts de misslag der Regeering, en het gevolg van een verkeerd overleg was. (*Exposé des moyens de mettre en valeur, & d'administrer la* Guiane, *an* VI.)

ſpild zouden worden, oordeelde hy, die in last had om aan alle deeze noodlottigheden een einde te maken, zig verpligt, om twee duizend menſchen, welker ſterk geſtel aan de ongunſtige luchtſtreek, en de onuitſprekelykſte ellenden wederſtaan had, naar *Europa* te rug te voeren.

Een zestigtal van huisgezinnen uit *Duitſchers* en inboorlingen van *Acadia* beſtaande, ontſnapte echter aan de algemeene verwoesting. Zy ſloegen zig neder aan de *Sinamari*, wier oevers nimmer door de zee overſtroomd worden, en vonden aldaar eenige natuurlyke velden, en een grooten overvloed van Schildpadden. Die zwakke Volkplanting heeft zig, langs deeze Rivier, in ſtand gehouden. De visſcherye, de jagt, de vee-fokkerye in de uitgeſtrekte zand-woeſtynen, welken de Natuur in deeze ſtreeken gevormd heeft, het planten van een weinig ryst, *Turkſch* graan en catoen; deeze leverden hun het noodige middel van beſtaan op.

VIER-

VIERDE HOOFTSTUK.

Bevolking van Fransch Guiana.

Na zoo veele noodlottige omſtandigheden, en de verachting, waar toe *Fransch Guiana* vervallen is, is het niet te verwonderen, dat de bevolking van dit Land zeer zwak is.

De inwooners beſtaan uit *Europeanen*, *Mulatten*, *Negers* en *Indianen.* De eerstgemelden of blanken, bedragen ſlechts een getal van agt of negen honderd, zoo in de hoofdplaats *Cayenne*, als door het overige gedeelte van het Land verſpreid. Verſcheiden van hun zyn ongelukkig en arm. Zy, die meer op hun gemak leven, beſtaan van ampten, jaargelden en ſoldyen, ten kosten van de algemeene ſchatkist. Het vertier van levensmiddelen, het welk de bezetting en het verblyf der geenen, die zig aldaar van 's Lands wegen bevonden, noodzakelyk maakt, doet het grootſte getal der inwooners aan den kost geraken. Men zoude moeite hebben, om vyf-en-zeventig eigenaars van Plantagiën op te tellen, die van den opbrengst van hun land beſtaan. Verſcheiden woonen op eenen zeer verren afſtand van de hoofdplaats. Het getal der Mulat-

latten is vier of vyf honderd, en dat der Negers negen duizend.

De Mulatten, die overal onderdrukt worden, hebben dit misschien meer in *Guiana*, dan ergens anders, ondervonden.

„ Schoon de *Creolen*, van een blanken en eene „ zwarte voortgeteeld, zegt de Burger LESCAIL- „ LIER in zyn te meermalen aangehaald *Exposé* „ *des moyens &c.*, over 't algemeen veele lichame- „ lyke voorrechten hebben, vlugheid, eene on- „ bedwongene en bevallige houding, een zeer ge- „ regeld gestel en voorkomen, worden zy zeldzaam „ voor goede voorwerpen gehouden, wanneer men „ hen in den rang der slaven plaatste, uitgenomen „ de geenen, welken men tot huisselyke diensten „ gebruikte. De reden daar van is gemakkelyk „ naar te gaan; daar zy uit de gemeenschap van „ eenen blanken, die tot de Plantagie niet be- „ hoorde, ten gevolge van eene ongeöorloofde „ verbintenis, waren voortgesproten, verbeterde „ de opvoeding het gebrekkige van hunne ge- „ boorte niet. Zy verachtten de Negers, en wer- „ den door dezelven wederkeerig veracht. Zeld- „ zaam gelukte het hun, wanneer zy, onder de „ zwarten vermengd, op de Plantagiën arbeidden.

„ De algemeene laagheid, waar in men dit „ zoort van menschen in de Volkplantingen hield,

„ en

„ en die alle nayver in hun uitdoofde, had te
„ *Cayenne* hun tot eene zwervende en ongebon-
„ dene hoop volks gemaakt; byna geen enkele
„ onder hun was of tot den landbouw, of tot
„ eenig handwerk geſchikt.

„ De middelen, die men wel eer te werk ſtelde,
„ met oogmerk om hen nuttig te maken, hebben
„ het kwaad nog verërgerd. De Gouverneurs
„ hebben gemeend de vrygelatenen te moeten be-
„ ſchouwen als lieden, die verpligt waren op het
„ eerſte bevel op te trekken. Dienvolgende wa-
„ ren alle de mansperſoonen boven de veertien
„ jaaren, getrouwd en ongetrouwd, landbou-
„ wers, werklieden, of andere, zonder onder-
„ ſcheid, begrepen onder eene zoogenaamde
„ Compagnie Jagers, zonder ſoldy, ſtaande on-
„ der bevel van een zeker zoort van Officiers,
„ maar die ook geen ſoldy trokken, nog eenigen
„ rang hadden. Deeze ongelukkigen, verpligt
„ om op het eerſte gegeven ſein op te trekken,
„ hebben zig, uit dien hoofde, nimmer op eenen
„ vasten voet kunnen nederzetten, trouwen, zig
„ tot eenig vast handwerk begeven, en nog min-
„ der zig op den landbouw toeleggen. Den
„ dienst, die hun bevolen werd, zeer ſlecht uit-
„ voerende, alleenlyk betaald wordende voor de
„ dagen, dat zy werkelyk dienst deeden, hadden

„ zy

„ zy, by hunne te rug komst, geen eerlyk en
„ zeker middel van bestaan, het geen hen dik-
„ wils noodzaakte om door wandaaden en stroo-
„ peryen den kost te zoeken.

„ 'Er was ook nog een ander zoort van *Creo-*
„ *len*, van een vrye vader en moeder geboren. Zy
„ oeffenden handwerken of den landbouw, en
„ leefden daar van met hunne huisgezinnen. Derzel-
„ ver getal is in *Fransch Guiana* oneindig klein."

De blanken, die geene eigendommen bezaten, het zy werklieden, het zy anderen, maakten het aanzienlykst gedeelte der bevolking van hun zoort uit: zy hebben een getal van dertien honderd bedragen, van allerleyen ouderdom en kunne, zonder de bezetting daar onder te rekenen; maar men verzekert, dat zy thans tot een getal van zeven of agt honderd versmolten zyn.

Onder dit aantal van persoonen vindt men byna twee derde van het mannelyk geslacht, om reden, dat het getal der genen, die zig buiten 's Lands begeven, ten aanzien der mannen altyd veel aanmerkelyker is. Indien men van dit aantal manspersoonen de zieken, oude lieden en kinderen aftrekt, bleven 'er ten hoogsten vier honderd mannen overig, die in staat waren om de wapenen te voeren.

Onder de laatstgemelden waren niet meer, dan hon-

honderd-en-vyftig eigenaars van middelmatige en kleine Plantagiën, die, hoe zeer grootendeels van geen belang tot bevordering van 's Lands voorſpoed, en den uitvoer der koopwaaren, echter tot onderhoud van derzelver bezitters als voldoende beſchouwd konden worden. 'Er bleven derhalven tweehonderd vyftig mannen (blanken) overig, die in dit Land hun beſtaan vonden, behalven door den landbouw; de één door posten en ampten tot het beſtuur, of tot den krygsdienst betrekkelyk; de anderen, als werklieden, dagglooners, of bedienden van allerleije zoort, hunne ſoldyen uit de algemeene ſchatkist, en hunne wedden van de Regeering ontfangende.

Indien nu de dienst zoo van het Land, als van byzondere perſoonen, ſlechts honderd en vyftig van deeze menſchen bezig hield, zoo bleven 'er dus honderd overig, wier beſtaan zeer wisſelvallig was. Het was van aanbelang zig bezig te houden met dit klein getal perſoonen, die van middelen ontbloot waren.

Men vergrootte eenige bezittingen, men ondernam nieuwen arbeid, men deelde eenige landeryen uit, en bezorgde daar by tevens gereedſchappen en vee. De arbeiders en bouwlieden vonden bezigheid, en de laatstgemelden begonnen voordeel te doen.

Eene

Eene bevolking van zes honderd mannen (blanken) tegen drie honderd vrouwen, had geene evenredigheid tot vermeerdering der bewoners, noch tot bevordering der goede orde, in een Land, alwaar men de vermenging met Zwarten en Mulatten aan de hand gaf, en alwaar by gevolg de wet zelve tot hoerereije en overſpel ſcheen uit te noodigen. Zulk een ſtaat is ſchadelyk voor de maatſchappy. Het was dus van een dringend aanbelang daar in te voorzien.

Men had eene Volkplanting te *Iracoubo* begonnen, beſtaande uit dertig mannen, uit een zeker getal afgedankte ſoldaten uitgekozen. Men moest ontwyffelbaar aan deeze mannen bezorgen verſtandige, arbeidzaame en bekwame vrouwen. Om dit oogmerk te bereiken, verzogten de Beſtuurders van *Guiana* aan de Regeering, en wel tot eene eerſte proeve, een getal van vyf-en-twintig of dertig weesmeisjens, die met weinige kosten hadden kunnen overkomen. In geval deeze poging gelukt was, zoude men van dit zelfde middel wederom hebben gebruik gemaakt, en nieuwe bezittingen in deeze uitgebreide Volkplanting hebben kunnen aanleggen: men ſloeg geen acht op dit belangryk voorſtel, noch op veele anderen, die tot bevordering en verbetering des Lands zouden hebben kunnen medewerken.

Het

Het is waarschynlyk, dat deeze bezittingen verlaten zyn geworden, en dat de meeste blanken; die 'er hun bestaan uit moesten vinden, uit de Volkplanting vertrokken zyn.

De Negers bedroegen in *Fransch Guiana* een getal van negen duizend. De Burger LESCAILLIER meldt ons, dat men, in 't jaar 1788, hem over de mogelykheid van de afschaffing der slavernye raadpleegde. Deeze Bestuurder verklaarde van begrip te zyn, dat men in de Volkplantingen de akeligste gebeurtenissen te duchten had, indien men niet langzamerhand den weg tot deeze gelukkige omwenteling baande. Drie jaaren lang deedt hy alle moeite, om de mogelykheid van dusdanige verandering zeker te stellen: hy toonde het voorbeeld van eene betere bestuuring, ten aanzien van de Negers van den Staat: hij bezorgde hun een gezonder en vaster voedzel: hy liet hen kleeden en in hunne ziekten oppassen. Op zynen raad en volgens zyn voorbeeld, heeft men de zwangere en zogende vrouwen ontzien: men droeg zorge voor kinderen en jonge lieden: men betoonde ontzag voor oude lieden en zieken: men moedigde het aangaan van huwelyken aan: men arbeidde, om goede zeden, vlyt en bedaardheid in de Negers aan te wakkeren: juiste belooningen ver-

vulden de plaats van harde en willekeurige kastydingen.

Zulk eene handelwyze heeft de gelukkigſte uitwerkingen gehad. Het werk werd met yver en arbeidzaamheid verrigt, en het gelukte door dit middel, om aan de Negers hunnen ſtaat van ſlavernye te doen vergeten.

Men dagt niet meer aan wegloopen: vyf of zes ſchuilplaatſen der weggeloopen Negers, van alle gemeenſchap verwyderd, in ontoegangelyke Landen en ondoordringbaare bosſchen verzonken, zyn van tyd tot tyd vernield, of door de vredelievende middelen van onderhandeling, tot de ſtem der menſchelykheid, die tot in deeze verblyfplaatſen was doorgedrongen, te rug gebragt.

De optochten met krygs-geweld waren tegen deeze arme ſchepzels byna onuitvoerlyk: zy kostten aan zommigen van hun het leven, en maakten de anderen altyd nog afkeeriger. Men moest dus tot eenig ander middel zyn toevlucht nemen. Een zendeling, met een kruis in de hand, en onder het geleide van een getrouwen Neger, ging hun de woorden van vrede brengen, hun kwytſchelding beloven, en allen kwamen zy, met hun volkomen genoegen, hunne yzere kluisters hernemen. Een deezer verblyfſplaatſen onder anderen, verſcheiden dagreizens van alle woningen af-

afgelegen, was, zedert verfcheiden jaaren, eene veilige wykplaats voor een groot getal van weggeloopene Negers. Men had fleehts eene oppervlakkige kennis wegens het beftaan van deeze wykplaats. Een Priester begaf zig te voet derwaarts, vergezeld van eenige ongewapende Mulatten, en bragt van deeze plaats, op ééne keer, drie-en-veertig perfoonen mede, waar onder verfcheiden kinderen waren, in de bosfchen geboren, en die nooit een blanken gezien hadden. Het gebeurde werd van wederzyden vergeten. De eigenaars leerden 'er door, om nuttige voorwerpen, die hun ontloopen konden, zonder mogelykheid van ze wederom te krygen, met meerder gefchiktheid te behandelen, en de Negers hernamen met onderwerping hunnen gewoonen arbeid.

Men heeft voorgegeven, dat de Negers in *Guiana* beter behandeld werden, dan in de andere Volkplantingen. Dit voorgeven wordt door geen bewys gewettigd. 'Er zyn in deeze landftreek weinig groote Plantagiën en gegoede Planters; en deeze laatstgemelde behandelden, over 't algemeen gezegd, hunne flaven het best, het zy om dat zy meerder middelen bezaten, het zy om dat ze meerder doorzicht hadden.

Zeer geringe Planters, van alle toevoorzicht verre verwyderd, oordeelden beter hun fortuin

voort te zetten, door van drie of vier Negers, welken zy in het geheel bezaten, eenen onmatigen arbeid te vorderen. Zy lieten hun zelfs den Saturdag niet, welken men anders gewoon was aan hun tot bebouwing van hunnen eigenen tuin toe te ſtaan, en zomtyds ontnamen zy hun zelfs den Zondag: zy bekreunden zig over hun in 't geheel niet, noch by ziekte, noch by gezondheid: zy bezorgden hun geen behoorlyk voedzel noch kleeding, en nimmer heeft men ten deezen opzigte in *Guiana* kunnen verwerven de uitvoering van het geen by de wetten, *le Code noir* genoemd, bepaald was.

Op de Plantagiën, waar men rykelyker bemiddeld was, doch welker getal ongelukkig zeer klein is, werd dit gebrek verbeterd door de zorge der eigenaars, door overvloed van groenten tot levens-middelen, door het visſchen en jagen in zekere landſtreken, en door de kleine geld-ſommetjes, die de Negers zig bezorgden, door het overſchot van hun gevogelte en levens-middelen op de markt te verkoopen.

Zommige eigenaars der Plantagiën maakten in geſchrifte menschlievende en verſtandige Reglementen, die aan de Negers werden bekend gemaakt. De ondervinding heeft bewezen, dat, wanneer de ſlaven beter behandeld werden, zy met

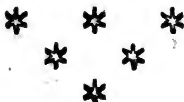
met meerder yver tot bevordering van de belangen hunner meesters medewerkten. Eén deezer Planters had aan elke Negerin, die zes kinderen behoorlyk zoude opvoeden, de vryheid beloofd. Wanneer die voorwaarde eenmaal vervuld was, werd de belofte met veel ſtatie ter uitvoer gebragt.

Brave en verſtandige Planters, volgden natuurlyker wyze de beginzels van menschlievendheid en de goede voorbeelden. Redeneeringen onder allen, en blyken van misnoegen, aan wreede meesters te kennen gegeven door den verſtandigen beſtuurder, den Burger LESCAILLIER, van wien wy deeze byzonderheden ontleend hebben, hebben langzamerhand op het beſtaan der Negers in deeze Volkplanting, en op den ſtaat van derzelver bebouwing, invloed gehad. Maar naderhand is de al te groote zorgloosheid der Regeering oorzaak geweest, dat het getal der Negers niet aanmerkelyk is aangegroeid, gelyk had moeten gebeuren, zoo uit hoofde van de gemakkelykheid van het bekomen van levens-onderhoud in dit Gewest, als van den zeer aanzienlyken invoer van ſlaven.

' Misſchien is het aan eenige van de hier boven opgegevene voorzorgen toe te ſchryven, dat de afſchaffing der ſlavernye in *Fransch Guiana* zulke akelige gevolgen niet veröorzaakt heeft, als te

 St. Do-

St. Domingo. Deeze omwenteling werd op eene rustige wyze bewerkt, en men verhaalt, dat men verſcheiden Negers gezien heeft, die de gehechtheid aan hunnen ouden meester aan den dag leiden, door op zyne Plantagie te blyven, en denzelfden arbeid te verrigten, als of de wet 'er hun toe noodzaakte.

VYF-

VYFDE HOOFTSTUK.

Zeden en gewoonten der Indianen.

De volken, die in het uitgeſtrekte vaste Land van *Guiana*, voor de aankomst der *Europeanen*, omzworven, waren verdeeld in verſcheidene natiën, die over het geheel niet zeer talryk waren, Zy hadden geene andere zeden, dan die der Wilden van het zuidelyke vaste Land. Deeze volken leven altyd van elkander afgeſcheiden, en dikwils verre verwyderd. Men onderſcheidt dezelven in *Indianen* aan de kusten, en in *Land-Indianen*, dat is, die het binnenſte gedeelte van het Land bewoonen. Deeze *Land-Indianen*, die weinig of geen omgang met de blanken hebben, behouden hun oorſprongelyk character en hunne gebruiken meer volkomen. Zy maken een groot getal van onderſcheidene natiën uit, wier aanwezen zig niet tot eenig gedeelte van den grond van dit Land bepaalt; maar die, zonder verwarring van woonplaats veranderende, elkander op zeer verre afſtanden wederom vinden.

De *Galibis* zyn onder deeze natiën de voornaamſte en talrykſte; hunne taal wordt door alle

de anderen over 't algemeen het best verſtaan. Zy ſtrekken zig van *Cayenne* tot aan de *Orenoco* uit. De *Arouaques*, de *Acoquas*, de *Aramichaux*, de *Armancoutous*, de *Pourpourouis*, de *Pirious*, de *Mayés*, de *Palicours*, de *Puchicours*, de *Maraones*, de *Ouroukouyennes*, de *Macousſis*, de *Nouragues*, de *Emerillons*, de *Taryaras*, de *Ouins*, de *Calicouchiennes*, de *Cousſaris*, de *Tocoyennes*, de *Maourious*, de *Mayecas*, de *Itoutanes*, de *Calipournes*, zyn andere *Indiaanſche* volken van deeze zelfde landſtreek.

De Wilden of *Indianen* van het vaste Land van *Guiana*, zyn van eene middelmatige geſtalte (*); de vrouwen zyn klein en niet zoo wel gemaakt als de mannen. Hunne huid heeft eene rood koperächtige kleur. Zy hebben zeer zwarte en zeer gladde hairen. Hunne trekken verſchillen weinig van die der *Europeanen*. De vermenging van dit geſlacht met dat der blanken, brengt, by de eerſte voortteeling, menſchen voort, die van de laatstgemelden niet onderſcheiden zyn.

De vrouwen hebben eene zekere zoort van zachtheid in haar aangezicht; verſcheiden zyn van een aangenaam voorkomen, en hebben niets wilds. Zy.

(*) In de ver af gelegene Binnen-Landen zyn *Indianen* van eene verhevene geſtalte, en ſterk geſpierd.

Zy haten, zoo men zegt, de *Franſchen* niet; maar eene minneſtreek met eene getrouwde vrouw gaat met veel gevaar voor haar, en zelfs voor den minnaar, gepaard: op de minſte verdenking maakt de man hen beiden van kant.

De meeste *Indianen* loopen byna naakt. Men beweert, dat zommigen, voor al die aan den kant van de Rivier der *Amazonen* woonen, geheel en al naakt loopen. Zy beſchouwen het als een zeker voorteeken, dat hy, die de ſchaamdeelen bedekt houdt, ongelukkig zoude zyn, of in het loopende jaar ſterven. De anderen dragen weinige kleederen. De mans kleeding bepaalt zig tot een linnen gordel, dien zy om het lyf winden, nu en dan op de manier van eene korte rok. Deeze gordels zyn doorgaans van catoen doek, blaauw, *Guinée* of *Salempoure* genaamd; zommigen dragen bovendien nog een zoortgelyke lap, waar mede zy hunne ſchouders bedekken.

De *Indianen* van de kust dragen niets op hun hoofd: hunne hairen, die van agteren kort zyn afgeſneden, en over het voorhoofd nederhangen, maken hen in dit opzigt gelykvormig aan de oude *Grieken* en *Romeinen*. By de volken, die meer binnen in het Land wonen, ziet men echter nu en dan mutſen van vederen van verſchillende kleuren, die, vooral op feest-dagen, tot opſchik dienen.

 nen.

nen. Deeze zelfde *Indiaansche* volken maken gebruik van onderscheidene kleedingen, insgelyks op eene vernuftige manier van vederen gemaakt; zy dragen dezelven voor de maag, tot voorschooten, gordels en halsbanden. Zy houden bovendien veel, om hunne armen, de voorhand, en de beenen met armbanden van glaaze koraalen te vercieren; en elk volk heeft ten deezen opzigte die kleur verkozen, welke hy het meest bemint, en waar by zy ook bestendig volharden. Zy, die wegens hunne afgelegenheid geene gemeenschap met de *Europeanen* hebben, en daar door geen kraalwerk weten te bekomen, verstaan de konst, om kraalen van een zwart en zeer hard hout te maken, welken zy draaijen, polysten en op eene zeer aartige manier doorbooren. Zy maken 'er halscieraden van, die naar git gelyken, en een tak van koophandel voor hun opleveren.

De vrouwen maken insgelyks, van kraalen van onderscheidene kleuren, voorschooten ten naasten by van eene vierkante gedaante, maar van boven veel naauwer dan van onderen, en ten hoogsten twee handen breed. Haare geheele kleeding bestaat in één van deeze voorschooten, en zy vercieren zig met halsbanden, armbanden, en een zoort van ringen, zelfs tot aan de enklauwen. Zommige dragen ook aan het been, tot aan de hoogte van

de

de kuit, een weefzel van catoen, op het vleesch zelf vast gemaakt, het welk zonder hun echter hinderlyk te zyn, de groeijing belet, en al de kragt en zelfſtandigheid naar boven trekt, zoodanig, dat zy op ſtelten ſchynen te loopen. Dit belachelyk gebruik is niet algemeen.

Zoo is het ook gelegen met de *Roucou*, zynde eene roode verw, aan dit Land eigen, waar mede de meeste *Indiaanſche* volken hun lichaam, aangezicht en zelfs hunne hairen beſmeeren.

Twee redenen kunnen hen tot het aannemen van dit gebruik bewogen hebben. Voor-eerst, om aan hunne huid eene kleur te geven, naar hunne natuurlyke kleur gelykende, en die hun toeſchynt dezelve te verſterken, te verfraaijen, en eene eenparigheid en weerſchyn aan dezelve te geven: de tweede reden is, om door den olyächtigen aart en zeer ſterke reuk van dit ſmeerzel, de groote muggen, en andere inſecten te verdryven, waar door zy, zonder dit hulpmiddel, dikwils gekweld zouden worden; voor al zy, die dicht by de kusten woonen, en in zekere landſtreeken, alwaar deeze ontrustende inſecten in grooten overvloed gevonden worden.

Het is waarſchynlyk, dat die volken, die van de *Roucou* geen gebruik maken, de Binnen-Lan-

den

den bewonen, alwaar men het gemelde ongemak niet ondervindt.

Alle *Indianen* zyn overgegeven aan bygeloof, en zeer luy; maar het ontbreekt hun niet aan behendigheid, noch vernuft; en hoe koud zy ook ſchynen te zyn, 'er is misſchien geen volk, dat meer levendigheid bezit. In weêrwil van hunne uiterlyke ongevoeligheid, zyn hunne driften ongemeen. Zy leven ongeregeld, en zyn zeer aan den drank overgegeven. Hunne haat is onverzoenlyk, en hunne wraakzucht geweldig, wanneer zy dezelve zonder gevaar kunnen uitöeffenen. Niettemin zyn zy begaafd met eene zekere natuurlyke billykheid, die in hunne daaden uitblinkt, en beginzels van rechtvaardigheid, die hun gedrag beſtuuren. Zy hebben zelfs eene zoort van beſchaafdheid en minzaamheid. Hunne onderlinge geſprekken voeren zy altyd met gematigdheid en ingetogenheid. Hunne redeneeringen ademen zagtheid en beleefdheid. Zeldzaam hoort men van hun lompe, en nooit beledigende uitdrukkingen. Zy weten niet wat het is in ſcheldwoorden uit te vaaren, zelfs wanneer zy iemand haat toedragen. Hunne burgerlyke beleefdheid jegens elkander is niet minder verwonderlyk. De mannen, wanneer zy niet naar het veld gaan, brengen doorgaans den dag door in eene groote hut, die in het mid-

den

den van hun gelucht is opgeslagen, en het zy ze in of uitgaan, zy laten nimmer na elkanderen te groeten. Bevinden 'er zig eenige vreemdelingen, vervoegt men zig by hun het eerst. In de huisgezinnen heerscht veel eendragt en rust. De vrouwen zyn arbeidzaam, zachtzinnig, oplettend, en onderworpen. De mannen zyn aan hunne vrouwen zeer gehecht. De gastvryheid is by de *Indianen* zeer in gebruik. Nu en dan geven zy in grooten getale vriendelyke bezoeken aan nabuurige volken. Zy blyven verscheiden dagen by elkander, en brengen dezelven in vrolykheid door; maar gewoonlyk eindigen zy die, met zig gezamentlyk dronken te drinken, het geen altyd twisten oplevert. Dit gebrek, het welk de blanken onder deeze volken maar al te veel hebben aangemoedigd, is echter niet moeielyk te verbeteren. Zy geven 'er zig meer aan over uit navolging, en by voorkomende gelegenheden, dan uit hoofde van eene bestendige gewoonte.

De *Indianen*, die het Christendom niet omhelsd hebben, schynen geenen uitwendigen Godsdienst te hebben: het is echter ontwyffelbaar, dat zy een denkbeeld hebben van het Opperwezen, en van de onsterffelykheid der ziele. De Godsdienst van de meesten gelykt veel naar die der *Manicheen*, en zy zyn, ten naasten by, met de-

zelf.

zelfde vooröordeelen bezet. Zy hebben hunne Toovenaars en Waarzeggers, die tevens de Priesters en Artſen der natie zyn. Men heeft in de reize van STEDMAN gezien, welken eerbied zy in 't algemeen voor de dooden hebben, en dat zy denzelven zoo verre dryven, dat zy hunne beenderen bewaren.

Deeze volken rekenen den tyd naar het toe en afnemen der maan, en het zeven-geſtarnte. Behalven deezen, onderſcheiden zy nog verſchillende hemelteekenen. Onder den lynrechten hemelkring wonende, bekommeren zy zig niet over den afſtand der zonne.

De *Indianen* bemoeien zig bijna in 't geheel niet met de opvoeding hunner kinderen. De ouders betoonen eene ongemeene tederheid voor hunne kinderen, wanneer zy in hunne eerſte jeugd zyn; maar in een meer gevorderden ouderdom, ſchynen zy dezelven niet meer te kennen. Zy gaan hun in niets te keer; zy beveelen hun niets; zy berispen hun nooit, en durven het zelfs niet doen; want het is niet zonder voorbeeld, dat men een zoon zijnen vader ſtraffeloos heeft zien ſlaan.

Schoon de *Indianen* weinig ſpreken, en zelfs ſtilzwygende ſchynen, hebben zy echter een vrolyken geest, en eene geneigdheid tot ſpotternye:

zy

zy zingen by alle gelegenheden; en wanneer zy oploopend zyn, ontzien zy zig geene ſchimpredenen hoe genaamd.

Hun leven verſlyten zy byna geheel in ledigheid. Men ziet hun altyd in hunne hangmat liggen. Zy brengen 'er geheele dagen in door met praten, en met zig in een kleinen ſpiegel te bekyken, met het ſchikken van hunne hairen, of zoortgelyke vermaken. Zommigen ſcheppen vermaak in aanhoudend op de fluit te ſpelen, of liever te brommen; men kan het by niets beter vergelyken; want hunne groote fluiten maken een geluid, eenigermaten gelykende naar het gebulk van een os. De *Indianen* zyn dus uit hunnen aart zorgeloos. Zy arbeiden niet, dan wanneer het gebrek of de nood 'er hen toe dwingt: maar het is merkwaardig, dat deeze zorgeloosheid in alle omſtandigheden geen plaats heeft; want het oorlogen, hét jagen, het visſchen, bezigheden, die kragt en werkzaamheid vorderen, met geduld gepaard, behagen hun altyd zonderling. De arbeidzaamſlen, wier getal niet groot is, houden zig bezig met het maken van bogen, pylen, hangmatten, gereedſchappen tot de huishouding, en met het maken van praauwen en booten.

De vrouwen zyn de ſlavinnen der mannen. Behalven de zorg van het huishouden, zyn zy belast

met

met het beplanten der velden, welken de man van de ſtronken gezuiverd heeft, met het uitwieden van het onkruid, met het inzamelen van den oogst, met het gereed maken van den drank, van de casſave, met het haalen van hout, en water; met het maken van aardewerk; met één woord, zy zyn verpligt zig met alles te bemoeijen, buiten de jagt en visſcherye: daarënboven moeten zy zomtyds het onderhoud voor hunne mannen gaan zoeken, terwyl deeze zig zacht in hunne hangmat bakeren.

De veelwyverye is by de *Indianen* geöorloofd, meer door gewoonte, dan om eenige andere reden. Ieder man is gerechtigd zoo veele vrouwen te hebben, als hy onderhouden kan: hy zendt haar te rug, wanneer hy het geraden oordeelt; en, zoo hy het goed vindt, laat hy haar geheel en al varen, zonder in eeniger manieren voor haar onderhoud te zorgen. By verlating van eene vrouw, belast de vader zig doorgaans met de zorg over de kinderen.

De *Indianen* trouwen altyd met hunne nabeſtaanden, zelfs in den tweeden graad van bloedverwantſchap. De jongens beſchouwen hunne volle nichten, als of zy dezelven door een zeker recht van geboorte verkregen hadden. Dus trouwen zy haar dikwils, ſchoon ze niet meer dan

twee

twee of drie jaaren oud zyn. Ondertusſchen neemt de man eene andere vrouw, welke hy weg zendt, wanneer dit jong meisjen groot genoeg geworden is, om met hem zamen te woonen.

De huwelyken worden in een oogenblik, en zonder eenige plechtigheid, voltrokken. Indien een *Indiaan* een goed visſcher, een goed jager, en arbeidzaam is, is hy zeer gezien. Zoo dra eene jonge dogter het oog op hem geworpen heeft, biedt zy hem drinken aan, en zelfs hout, om by zyne hangmat vuur aan te leggen. Zoo hy dit weigert, is zulks een blyk, dat hem het meisjen niet gevalt; zoo hy het aanneemt, is het huwelyk geſloten. Dien zelfden dag blyft het meisjen niet in gebreken, om haare hangmat in de nabyheid van die van haaren toekomenden echtgenoot op te hangen. Des anderen daags brengt de jonge vrouw hem eeten en drinken, en van dien tyd af neemt zy de zorge van zyne huishouding waar.

De ſchoonvaders beſchouwen hunne ſchoonzoonen als zoo veele knechts, geſchikt om hun te dienen, en begeeren dus niet te werken. De nieuw getrouwde *Indianen* houden zig bezig met het hakken van hout, en het bouwen van de hut. Zy zyn verpligt te gaan jagen en visſchen; met één woord, om te voorzien in het onderhoud

van de vrouw en kinderen van hunnen ſchoonvader, die met de armen over elkander in zyne hangmat blyft liggen. Deeze jong-getrouwde lieden zyn ook nog aan eene zeer harde wet onderworpen. Wanneer hunne vrouw voor de eerſte maal in het kraambedde bevalt, blyven zy in hunne hangmat, welke men aan het dak van 't huis vast maakt. Een ſtuk casſave-brood, en een weinig water maken al hun voedzel uit.

Na dit geſtreng vasten eenige weken te hebben uitgehouden, laat men hen ter neder, en men maakt hun met groote visch-graaten, of tanden van eenig wild dier, eenige inſnydingen op onderſcheiden plaatſen van hun lichaam, het geen de *Creolen* noemen *frelanguer*. Zeer dikwils zelfs geeft men hun verſcheiden zweepſlagen. Met deeze plechtigheid is het nog niet afgedaan. Hy, die vader geworden is, is verplicht zig in dienst te begeven by den eenen of anderen ouden *Indiaan*, en zyne vrouw voor eenige maanden te verlaten. Geduurende al dien tyd moet hy zoo onderworpen zyn, als een waare ſlaaf. Hy moet zig onthouden van het eeten van varkens-vleesch en grof wild. Wanneer de tyd der ſlavernye vervuld is, gaat men uit om krabben te vangen; men vangt eene zeer groote meenigte; men rigt een festyn aan, en drinkt zig dronken; vervolgens geeft

geeft men in groote ſtatie den man aan de vrouw te rug.

De krygs-bouwkundige FOUCIN, die de oevers der Rivier *Oyapoc* bereisd heeft, ſpreekt eene zoo algemeen aangenomene zaak eenigermaten tegen. „ Men heeft ſtoutmoedig beweerd, zegt „ hy, dat eene vrouw, in het kraambedde bevallen zynde, aan alle de lasten der huishouding „ onderworpen was, en haaren man bediende. „ Het is niet anders, dan het tafereel ſterk te „ overſchaduwen, om het belangryk te maken. „ Maar indien men de waarheid hulde wil doen, „ moet men toeſtemmen, dat de vrouwen, die „ bevallen zyn, negen dagen lang, door de geenen, die haar vergezellen, met de grootſte ge„ matigdheid behandeld worden, en dat zy eerst „ na afloop van dien tyd haare bezigheden hervatten. De mannen, wel is waar, houden hun „ rust, maar dit is een gevolg van hun bygeloof. „ Zy eeten dan niets als visch; zy onthouden „ zig van alle zoorten van vleesch, zig overtuigd „ houdende, dat hun gedrag op het lot en het „ geſtel van hunne kinderen invloed hebben zal."

De mannen houden nooit hun middagmaal te zamen met hunne vrouwen: de laatstgemelde dienen hun, en geven hun wasch-water, wanneer zy hunne maaltyd geëindigd hebben. De *Indianen*

zyn gewoon, wanneer zy zitten, hunne hielen plat op den grond te zetten. Echter hebben zy een houten ſtoel, welken zy *moulé* noemen, en waar van zy by het geven van bezoeken gebruik maken. Het is een zoort van zitbank, geheel uit één ſtuk gemaakt, en zeer ongemakkelyk, waar van het bovenſte, byna de gedaante van een boot hebbende, zoo hol is, dat men 'er tot aan het midden in zakt, en de kniën byna de kin aanraken.

De voornaamſte arbeid der *Indianen*, en die hun het ernſtigst bezig houdt, is het bouwen van hunne hutten. Dezelve zyn vierkant, maar meer lang dan breed; zommige zyn gelyks gronds, andere hebben 'er nog eene verdieping boven op. De hooge hut is eene zamenvoeging van eenige palen, die in den grond geſtoken zyn, van de hoogte van omtrent agt of tien voeten, waar over men een planken vloer heen legt, met kleine lysten, gemaakt van palmboomen hout, het welk zig gemakkelyk laat klooven. Men klimt in deeze hut door middel van ſtammen van boomen, die niet ſterk gebogen zyn, en waar op men eenige keepen of voegen gemaakt heeft, die in plaats van ſporten dienen; maar deeze ſtammen hebben zoo weinig ſtevigheid, dat zy dan naar de ééne, dan naar de andere zyde overhellen. Het is zeer moei-

moeielyk om 'er met ſchoenen op te klimmen, en nog moeielyker om 'er af te komen. De lage hut is gebouwd van twee paalen, waar op eene lange ſtok of ſpaar rust, die het geheele gebouw onderſteunt. Men legt van alle kanten op dit dak takken van boomen, die men vervolgens met bladeren bedekt; en eene kleine deur, aan één der zyden gemaakt, vormt den ingang. De *Indianen*, die aan de oevers van de *Oyapoc* woonen, munten nogtans uit in de manier, waar op zy hunne hutten bouwen, welke veel ſtoutheid en cierlykheid vertoonen, uit hoofde van de weinige dikte van het daar toe gebruikte hout.

De *Galibis*, nabuuren van *Cayenne*, zyn in hunne huizen byna op elkander geſtapeld. 'Er zyn 'er, waar in men zomtyds tot twintig en dertig huishoudingen telt. De veiligheid, waar mede deeze Wilden onder elkander leven, is oorzaak, dat hunne woningen in 't geheel geene ſluiting hebben. De deuren ſtaan altyd open, en men kan 'er in komen, als men wil.

Het uitgeſtrektſte van alle *Indiſche* gebouwen is de *Taboui*, welke de *Franſchen* doorgaans *de groote hut* noemen. Het is eigentlyk de plaats, waar de Wilden van dezelfde natie gewoon zyn by elkander te komen. Zy houden aldaar hunne vergaderingen; zy ontfangen 'er de vreemdelin-

 gen;

gen; zy houden 'er hunne plechtige feestynen, of liever hunne flemp-partyen. De *Taboui*, die aan het geheele volk gemeen is, is eene zoort van overdekte hal of markt, vyftig of zestig voeten lang, en tien of twaalf breed. In het midden en aan de beide einden, die altyd open zyn, plant men groote gaffels-wyze gemaakte ftaken, waar op men groote ftukken hout plaatst, om tot een dak te dienen. Vervolgens regelt men de balken, die van boven van het gebouw tot naar beneden loopen, alwaar zy op kleine gaffels-wyze gemaakte ftaken rusten, van vier of vyf voeten hoogte, en die in eene reije met tusfchen-vakken geplaatst zyn. Van binnen plaatst men eenige lange dwarshouten, met koorden van heesters vast gemaakt, en dienende om 'er de hangmatten der mannen aan op te hangen: want de vrouwen genieten het zelfde voorrecht niet; zy zitten gewoonlyk op die zelfde plaats, haare hielen op den grond houdende, of op een bank. Het dak van de *Taboui* is gedekt, even als van de andere hutten. Hoe groot deeze verblyfplaats ook zy, het timmerwerk is niet minder eenvoudig, noch beter uitgedacht, dan dat van alle andere hutten. De plaats, welke de *Indianen* verkiezen, is doorgaans eene hoogte, of de oever van eene Rivier. Hunne huizen, die eene groote armoede te kennen geven,

ven, zyn zonder eenige orde geplaatst; en het nabuurig land-gezicht heeft zeldzaam iets aanlokkelyks. De ſtilte zelfs, die in hunne wooningen heerscht, en die nu en dan alleenlyk door het geſchrei van vogelen of andere dieren wordt afgebroken, is geſchikt om angst aan te jagen.

De bouw-orde van de groote en kleine hut is overal dezelfde niet. By eenige volken is de eerſte getimmerd in eene eironde gedaante van ronde houten, die vernuftig zyn zaamgevoegd, en met koorden van heesters aan elkander gebonden. Men overdekt dezelve met een dak van palmboom-bladeren, het welk rondom afhangt, tot op den afſtand van omtrent drie voeten van den grond, uitgenomen ter plaatſe van den ingang, alwaar het zelve een weinig meer verheven is. De lucht en het daglicht ſpelen 'er dus van alle kanten door, zonder eenige hinder te kunnen toebrengen. Men is 'er volmaakt beveiligd voor de zon, den wind en den regen.

Verſcheiden andere hutten van byzondere perſoonen zyn langwerpige gebouwen, insgelyks van ronde houten gemaakt, dragende een dak van eene gevelswyze gedaante, met palmboom-bladeren overdekt. Meestal is, op de hoogte van zes of zeven voeten boven den grond, eene zoldering, tot een woonplaats voor de byzondere perſoonen

gefchikt. Deeze zoldering is gemaakt van ftammen van palmboomen, die gefpleten en niet breed zyn, latende openingen tusfchen elkander overig, zoodanig dat de vuiligheid 'er door valt, en de lucht, zoo wel van onderen, als van ter zyden doorfpeelt; want het dak zakt niet af tot op de hoogte van deeze zoldering. In het benedenfte gedeelte is eene afzonderlyke plaats, met een befchot afgefchoten, tot verblyf voor de vrouwen, en om 'er den nacht door te brengen.

Het huisraad en de keuken - gereedfchappen der *Indianen* zyn niet zeer talryk, en van weinig waarde. De voornaamfte, of nuttigfte, zyn hunne hangmatten, die doorgaans van catoen gemaakt zyn. 'Er zyn 'er, die van eene andere ftoffe gemaakt zyn; maar zy zyn zoo gemakkelyk niet, zoo wel uit hoofde van de ruwheid der koorden, waar van zy geweven zyn, als om dat zy openingen hebbende, men voor het fteken der groote muggen en andere infecten niet beveiligd is. Om deeze zoort van bedden te maken, bedienen zig de *Indianen* alleenlyk van vier groote ftokken, van vyf of zes voeten lengte, aan elken hoek met een houten pin, of eenig koord van heesters, vast gemaakt. Zy voegen ook verfcheiden draden catoen, in de lengte en aan beide zyden van dit huisraad, het welk een weinig tegen de muur is overgebogen,

zeer

zeer konſtig te zamen; waar na zy tusſchen deeze draden eene zoort van weverſpoel laten doorloopen. Zy ſlaan die draden telkens ſterk aan, met een ſtok van zeer hard en een weinig ſnydend hout. Wanneer het weefzel van de hangmat afgemaakt is, maken zy 'er koorden aan vast, om dezelve te kunnen ophangen, waar het hun gelieft. De *Indianen* beſmeeren hunne hangmatten dikwils met Roucou, gemengd met eenige harst, of met balſem van Copaïva, of zelfs met oly. Zy ſchilderen daar op allerleye zoorten van loofwerk, met eene wonderbaarlyke geëvenredigdheid. Die bedden, waar op men het gemakkelykst ſlapen kan, zyn de witte hangmatten, wel aangeſlagen, van zeven voeten in het vierkant. De *Indianen* in *Guiana* maken dezelven zeer fraay, en van allerleye grootte.

Men gevoelt veel minder warmte in een hangmat, dan in een bed, naar de *Europeeſche* wyze gemaakt; en de zieken, die door de koorts zyn aangetast, vinden zig merkelyk verligt, wanneer zy 'er eenige uuren in hebben doorgebragt. In plaats van een deken, bedienen zy zig van een mat, van palmboom-bladeren gemaakt: men ſpreidt die ook over den grond, wanneer men aldaar wil gaan liggen.

Na de hangmatten, zyn de *Pagaras* dat huis-

raad, waar mede de *Indianen* zig meest bezig houden. Het zyn manden of korven van verſchillende grootte en gedaante. 'Er zyn vierkante, langwerpige, en ook ronde. Zy zyn met rood en zwart loofwerk beſchilderd. Die geenen, waar van men zig doorgaans bedient, hebben eene langwerpige vierkante gedaante. Zy zyn overal dubbeld, en tusſchen beiden gevuld met *Baroulou-bladeren*, op dat het water niet binnenwaarts zoude kunnen doordringen. Deeze zoort van manden hebben de verdienste, dat ze zeer ligt zyn. Alle dienen zy, om 'er kleederen, huisſelyke gereedſchappen, en levensmiddelen in te bergen.

De manier, waar op de *Indianen* hun aardewerk maken, en verglaſen, is niet van konst ontbloot. Zy maken potten van eene ongemeene grootte, door ſtrooken potaarde op een platten grond naast elkander te ſchikken, dezelven te verdunnen, en aan elkander vast te maken: zy trekken daar op eenige afteekeningen en beeldtenisſen, met eene aarde van verſchillende kleuren: zy laten die potten vervolgens bakken; daar na doen zy 'er van buiten eene zoort van zeer lymig vernis over heen, gemaakt van eene gom, *Simiri* genaamd: zy beſmeeren daar mede deeze potten, wanneer ze uit het vuur komen, en polysten dezelven, eer dat ze koud zyn geworden. Men

ziet

ziet onder deeze potten zommigen, die drie voeten in den omtrek groot zyn. Deeze dienen, om vleesch te braden, of gekookte dranken voor feestdagen gereed te maken. Van dezelfde ſtof maakt men ook zeer groote ronde platen, geſchikt om de *Casſave* te droogen.

De praauwen of booten, waar van zig de *Indianen* bedienen, om in de Riviéren en langs de Kusten te vaaren, behooren als het meesterſtuk van hun vernuft beſchouwd te worden. Deeze praauwen, wier ligtheid verwonderlyk is, zyn van een uitgeholden ſtam van een boom, en wel van één ſtuk, gemaakt. Zomtyds zyn zy aan de kanten met ſtukken hout opgehoogd. 'Er zyn 'er, die dertig of veertig voeten lang zyn; en andere, die puntsgewyze eindigen, zyn zoo klein, dat zy naauwlyks twee of drie menſchen kunnen bevatten: ook kantelen zy dikwils om; doch de *Indianen* ontrusten zig daar over niet, dewyl zy het zwemmen volmaakt verſtaan. Zy keeren hunne vaartuigen dadelyk om, hooſen 'er het water uit, en gaan 'er weder in.

De manier, waar op zy gewoon zyn die praauwen te bouwen, is zeer eenvoudig. Zy zoeken een boom van negen of twaalf voeten dikte, en zoo recht, als zy dien maar vinden kunnen: zy maken in denzelven, in de lengte, eene opening

van

van negen of tien duimen: vervolgens haalen zy 'er het hout van wederzyden van binnen uit, wel zorge dragende, dat zy dit doen op dezelfde maat van dikte, ten einde de praauwen haare rondte zouden behouden. Dit gedaan zynde, keeren zy den boom om, ten einde denzelven van buiten te bewerken. Aan het voorste gedeelte maakt men denzelven gewoonlyk spitser, en zomtyds zyn de beide uiteinden in breedte aan elkander volmaakt gelyk. Voornamelyk houdt men in het oog, om 'er over al eene gelyke dikte aan te geven. De dikte van den bodem is doorgaans van twee duimen: de zyden van anderhalven duim, en de randen slechts van één duim. Om de boot open te maken en te verwyden, plant men langs de timmerwerf, die een weinig verheven moet zyn, palen op den afstand van drie of vier voeten van elkander. Men legt van binnen en van buiten vuuren aan; en wanneer de boom door heet is, heeft men een stuk hout, in de gedaante van een nyptang, waar mede men de kant van de boot by herhaling naar zig toe trekt, zoo dat dezelve in drie of vier uuren tyds geheel moet zyn open gemaakt. Men moet altyd water by zig hebben, om de hette van het vuur te matigen, in geval het zelve te sterk mogt zyn, en de boot gevaar mogt loopen van te verbranden.

De

De *Indianen* maken zelden randen aan hunne praauwen, om dat 'er ſpykers, planken, en andere dingen toe noodig zyn, welken zy niet kennen, voor al de geenen, die diep landwaarts in woonen. Zy vergenoegen zig derhalven, om de kanten van agteren tot vooren met ſtukken van palmboomen, die de dikte van eene halve vuist hebben, op te hoogen. Zy weten dezelve aan de praauw zoodanig vast te maken, dat 'er geen water kan door komen, zoo de golven 'er niet over heen loopen. Aan het agterſte gedeelte maakt men een roer vast, of anders beſtuurt men dezelve met een roeyriem. Het handvat van deeze zoort van riem, veel gelykende naar een bakkers ſchop, eindigt gewoonlyk met een halve maan, om het des te beter met de hand te kunnen vast houden. Het gedeelte, het welk in het water bewogen wordt, is zeer dun, en wordt aan het einde al langer hoe dunner. De Wilden houden zig niet alleen op met roeijen, maar ook met zeylen. Hun zeyl is van eene vierkante gedaante, en gemaakt van ſtukken van palmboomen, die in de lengte geſpleten, en tot latten geſneden zyn, in goede orde naast elkander gerangſchikt, en met koorden van heesters, of draden van zekere plant, *Pite* genaamd, vast gehecht.

Alle de *Indianen* zyn zeer bekwaam in de

ſcheep-

ſcheepvaart. De heer FOUCIN, Officier onder de Ingenieurs, die langen tyd in *Guiana* dienst gedaan heeft, is de Rivier *Oyapoc* komen afvaaren, onder het geleide van twee *Indianen*. „ Elk „ oogenblik, zegt hy, moet men, onaangezien „ den ſtroom, aan de praauw eene nieuwe wen„ ding geven. Indien men den doortocht mistte, „ zoude men tegen de klippen aan ſtukken ſtoo„ ten. De eerſte waterval van deeze Rivier is de „ gevaarlykſte: indien men geen volkomen ver„ trouwen op de *Indianen* ſtelde, zoude men „ waarlyk beängst worden. Men ontmoet al„ daar, in zeer naauwe vakken, zeer hooge wa„ tervallen. Zonder vergrooting geſproken, de „ kanten van de praauw raakten byna van we„ derzyden tegen de klippen aan. Men vaart al„ tyd werkelyk langs de klip, die tegen den „ ſtroom over ligt. Het oog der beide *Indianen*, „ die met roeijen bezig zyn, moet zoo ſcherp„ ziende zyn, als hunne arm ſterk is. Zomtyds „ gaan zy boven op hunne banken ſtaan, om den „ weg juist af te meten; de overweging en de „ uitvoering volgen elkander zoo gezwind als „ blikſem-ſtraalen: jonge lieden alleen zyn tot „ deeze vaart geſchikt. De oudſte der roeijers „ bereikte naauwlyks twintig jaaren. Van na„ tuure vrolyk zynde, lachen zy onophoudentlyk.

„ Een

„ Een vogel, een visch, trok hunne aandacht; „ dadelyk vlogen zy naar hunne pylen. Het be„ haagde my niet, dat zy zig met dit tydverdryf „ bezig hielden, wanneer wy ons in de water„ vallen bevonden; maar wetende, dat zy niet „ gaarne worden tegengegaan, zeide ik 'er niets „ van, en ik heb 'er my wel by bevonden. Hier „ uit kan men afnemen, dat hy, die de praauw „ bestuurt, een goed gezicht, zoo wel als krag„ ten, hebben moet. Ik ken geen voorbeeld van „ zulk eene zonderlinge manier van vaaren; zy „ is zeer merkwaardig; men kan ze niet anders, „ dan met zulk eene roeyriem, te werk stellen."

De gewoone wapenen der *Indianen* in *Guiana* zyn de boog, de pylen, en de knods, met welke laatste men iemand met éénen slag de hersfens inslaat. Het is een zoort van liniaal, byna een duim dik, en twee voeten lang, in het midden smal, en drie of vier duimen aan de beide einden breed, zynde de hoeken als een scherpe vischgraat uitgesneden. Dit wapentuig wordt altyd van zeer hard hout gemaakt.

De *Palicours* bedienen zig van een halve piek of braadspit, welke zy *Serpo* noemen. Het is een meer dan gemeen wapentuig, om zoo te zeggen, alleen geschikt voor de voornaamsten des volks. Tot een wapentuig van verdediging hebben zy een

schild,

ſchild, gemaakt van zeer ligt hout, het welk zy van buiten met verſcheiden kleuren beſchilderen. Het heeft eene byna vierkante gedaante, en is van binnen een weinig hol; in het midden is een zoort van handvat, om het des te ſteviger te kunnen vast houden.

Deeze verſchillende volken worden elk door een Opperhoofd beſtuurd, dien wy *Capitain* noemen. Zyn gezag wordt hem eigentlyk nog by verkiezing, nog by erfvolging opgedragen. Wanneer een Opperhoofd oud geworden is, en zyn einde wordt te gemoet gezien, heeft het algemeen gevoelen reeds beſtemd dien geen van zyne naaste vrienden, die het meest geſchikt is, om hem op te volgen, het zy uit hoofde van zyne jaaren, het zy van zyn caracter, of zyne groote gemeenzaamheid met den Capitain, die hem reeds bevorens als zynen medehelper, en opvolger behandelde. Hy vervult zyne plaats, zonder dat dit eenige moeite of wanorde veroorzaakt.

Het gezag van dit Opperhoofd is meer vaderlyk, dan geſtreng. Hy is belast met de zorge der regeering, met die van 's volks veiligheid, en van het onderhoud van weduwen en weezen, enz. Hy geeft geene belooning, en oeffent ook geene ſtraffe uit. Zyn vermogen beſtaat daar in, dat hy eene grootere uitgeſtrektheid van eigendommen en bouw-

lan-

landen heeft, dewyl hy meerder bedienden heeft; om dezelven te doen bearbeiden, zynde zyn huisgezin doorgaans zeer talryk, (want hy inzonderheid heeft verscheidene vrouwen,) terwyl elk één, tot dit volk behoorende, op zekere tyden, of wanneer hy het vordert, het geen echter zelden gebeurt, verpligt is voor hem te arbeiden.

Die naar deezen grooten eere-post staat, verklaart zyn oogmerk, door in zyne wooning terug te komen, met een rondas of schild op het hoofd, met nedergeslagene oogen, en eene diepe stilzwygendheid in acht nemende. Hy deelt zelfs zyn oogmerk niet mede aan zyne vrouw en kinderen; maar zig naar een hoek van zyne wooning begeevende, laat hy zig aldaar eene kleine verschansing maken, die hem naauwlyks de vryheid overlaat om zig te kunnen bewegen. Daar boven hangt men zyne hangmat, op dat hy geene gelegenheid hebben zoude om met iemand te spreken. Hy gaat van die plaats niet, dan om aan de behoeften der natuur te voldoen, en om de harde beproevingen te ondergaan, welken de andere Capitains hem van tyd tot tyd opleggen.

Men laat hem, zes weken lang, een zeer gestreng vasten onderhouden. De nabuurige Capitains komen hem des morgens en des avonds bezoeken. Zy stellen hem voor, dat hy, om zig

den rang, waar naar hy ſtaat, waardig te maken, geen gevaar moet vreezen, dat hy niet alleen de eere der natie zal hebben te handhaven, maar zelfs wraak te nemen over hun, die hunne nabeſtaanden en vrienden in den oorlog gevangen hebben genomen, en dezelven eenen wreeden dood hebben doen ondergaan; dat arbeid en vermoeying voortaan zyn deel zyn zullen, en dat hy geen ander middel hebben zal, om hoogachting te verwerven.

Na deeze aanſpraak, welke hy met zedigheid aanhoort, geeft men hem eene meenigte ſlagen, om hem daar door te kennen te geven, wat hy al te lyden zoude hebben, indien hy in de handen van de vyanden zyner natie viel. Geduurende de uitvoering daar van, ſtaat hy regt over einde, met de handen kruislings op het hoofd. Elke Capitein geeft hem op het lyf drie zwaren ſlagen met wortels van palmboomen. Dit wordt twee malen daags geduurende zes weken herhaald. Men ſlaat hem op drie plaatſen van het lichaam, op de borst, op den buik, en op de dyen. Het bloed ſtroomt; en in de zwaarſte pyn moet dit aanſtaande Opperhoofd geene de minſte beweging maken, noch de geringſte blyk van onverduldigheid betoonen. Hy keert vervolgens naar zyne gevangenis te rug, en heeft vryheid om in zyne hangmat te gaan liggen; boven dezelve plaats men, als zege-

tee-

teekenen, alle de roeden, die ter zyner kastydinge gediend hebben. De jonge lieden, tot zyne woonning behoorende, maken dezelve, ook staande dat de kastyding wordt uitgeoeffend; en vermits elke Capitain niet meer dan drie slagen geeft, heeft men zeer veele roeden noodig, wanneer het getal van die Capitains groot is.

Indien hy dit zes weken lang doorstaat, beproeft men hem nog op eene andere wyze. Alle de Opperhoofden der natie verzamelen zig by elkander, deftig uitgedoscht, en verbergen zig, in den omtrek van zyne woonplaats, tusschen de struiken, van waar zy een afgryzelyk geschreeuw doen hooren. Met de pyl op den boog gespannen, treden zy op eene ruwe wyze in zyne woning; zy neemen hem mede, schoon door zyn vasten, en de ontfangene slagen reeds sterk verzwakt. Zy dragen hem in zyne hangmat, binden dezelve aan twee boomen vast, en doen 'er hem uitgaan. Even als de eerste keer, bereidt men hem door eene aanspraak tot het geen hy zal ondergaan; en om zynen moed op nieuw te beproeven, geeft elk hem eenen geesselslag, nog veel harder dan bevorens. Hy gaat vervolgens weder liggen; en men legt rondom hem hoopen van zeer stinkende kruiden, die men in brand steekt, zoo dat hy 'er de hette met smarte van gevoelt, maar echter zoo, dat de vlam hem

 niet

niet raken kan. De rook alleen, die hem van alle kanten omringt, doet hem zeer veel ongemak lyden. Hy wordt half gek in zyne hangmat, en zoo hy in dezelve blyft, vervalt hy in zulke zwaare flaauwten, dat men hem voor dood zoude houden. Men geeft hem eenigen flerken drank, om zyne kragten te herftellen; maar hy koomt zoo dra niet tot zig zelven, of men verdubbelt het vuur, en doet hem nieuwe vermaningen. Terwyl hy midden in dit lyden is, brengen alle de anderen hun tyd door met rondom hem te zitten drinken. Eindelyk, wanneer zy denken, dat hy op den hoogften trap van zwakte is, doen zy hem een halsband en een gordel om, gemaakt van bladeren, welken zy met groote zwarte mieren vullen, wier fteek uittermaten pynlyk is. Deeze beide vereierfels hebben fchielyk het vermogen, om hem door nieuwe pynen te doen ontwaken. Hy ftaat op, en, indien hy nog kragten genoeg bezit om over einde te ftaan, giet men hem door een zeef een geestryk vocht over het hoofd. Dadelyk gaat hy zig in de naast by zynde Rivier of Fontein wasfchen, en keert naar zyne wooning te rug, alwaar hy een weinig rust kan nemen. Men doet hem zyn vasten aanhouden, maar met minder geftrengheid. Hy begint klein gevogelte te eeten, doch geene anderen, dan die door de overige Capitains gedood zyn.

zyn. De mishandelingen verminderen, en het voedzel vermeerdert trapsgewyze, tot dat hy zyne voorige kragten herkregen heeft Als dan wordt hy verklaart Capitain te zyn: men geeft hem een nieuwen boog, en al wat verder tot zyne waardigheid behoort. Intusſchen dient deeze ruwe beproeving alleen om Krygs-Overſten, of Opperhoofden van minderen rang te maken. Om tot den eerſten rang verheven te worden, moet hy in het bezit zyn van eene praauw, door hem zelven gemaakt, en die eenen langduurigen en moeijelyken arbeid vordert.

De manier des Lands, om Artſen, by hen *Pieis* of *Piaies* genaamd, te maken, is niet minder merkwaardig. Die deezen voornaamen eere-post begeert, brengt eerst omtrent tien jaaren door by eenen ouden Arts of *Piaie*, wien hy verpligt is ten dienſte te ſtaan, deszelfs onderwyzingen ontfangende. Deeze oude Arts geeft acht, of hy de noodige verëischten heeft: hy moet boven de twintig jaaren oud zyn.

Wanneer de tyd der beproevinge gekomen is, doet men den aanſtaanden Arts vasten, met meerder geſtrengheid zelfs, dan omtrent den Capitain plaats had. De oude *Piaies* of Artſen verzamelen zig by elkander, en ſluiten zig met hem in eene hut op, om hem het voornaamſte geheim van

hunne konst, in bezweeringen beſtaande, te leeren. In plaats van hem te geesſelen, laat men hem dansſen, doch met zoo weinig tusſchenpoozing, dat, gemerkt den ſtaat van zwakte, waar in hy zig reeds bevindt, hy ſpoedig in bezwyming nedervalt. Dan doet men hem ook gordels en halsbanden aan, vol met groote zwarte mieren. Om hem met de geweldigſte middelen gemeenzaam te maken, ſteekt men hem vervolgens eene zoort van tregter in den mond, waar door men hem eene groote meenigte van tabak-ſap doet doorzwelgen. Zulk een vreemd geneesmiddel veröorzaakt hem ontlastingen, die zelfs tot bloedſtortingen overſlaan, en verſcheiden dagen duuren. Wanneer deeze laatſte beproeving is afgeloopen, verklaart men hem tot *Piaie* of Arts, en dat hy met het vermogen, om alle zoorten van ziekten te geneezen bekleed is. Om echter die beproeving nog te doen aanhouden, moet hy drie jaaren lang vasten, daar in beſtaande, dat hy het eerſte jaar niets anders eet, dan gierst en cassave; het tweede jaar eenige vrugten, met deeze zelfde zoort van brood; en het derde jaar, dat hy zig vergenoegt, met daar by nog eenig klein gevogelte te voegen. Maar de meeste geſtrengheid beſtaat in het onthouden van ſterke dranken. Geene *Piaies*, of Artſen, hebben het recht om hunne konst te oeffenen,

nen, dan na deezen loopbaan van beproevingen te hebben afgeloopen. Wanneer één van hun by een zieken geroepen wordt, onderzoekt hy denzelven, betast hem alle de deelen van het lichaam, drukt dezelven, blaast 'er op, en eindelyk maakt hy een klein afgeſchoten vertrekje in de nabyheid van de hangmat, waar in de zieke ligt. Hy overdekt dit vertrekje met bladeren, en begeeft zig in het zelve met alle zyne geneeskundige werktuigen, die in eene zoort van weitas beſloten zyn, en houdende eene groote calebas in de hand, gevuld met drooge en harde zaden, veel naar peper gelykende. Dezelve dient om den Duivel te bezweeren, dien men altyd als de oorzaak der ziekten beſchouwt. De *Piaie*, of Arts, in zyn vertrekje opgeſloten, ſchudt deeze calebas om, maakt een groot geraas, zingt, ſchreeuwt, en roept zyne Godheden aan. Hier mede houdt hy aan twee of drie uuren lang. Eindelyk, zyne ſtem veranderende, eenige zaadkorrels in zyn mond ſteekende, en met eene kleine calebas voor den mond ſprekende, hoort men deeze ontzettende woorden: „ De Duivel is tegen den zieken uit„ termaten vergramd; hy wil hem doen omko„ men, na hem een geruimen tyd gemarteld te „ hebben." De omſtanders, over deeze uitſpraak ter neder geſlagen, maken een akelig geſchreeuw,

en ſmeeken den *Piaie*, om den boozen geest te vrede te ſtellen, al moest ook alles, het geen het huisgezin bezit, daar aan worden te kost gelegd. Hy geeft gehoor aan deeze verzoeken, en bezweert den Duivel, om zig te laten bewegen. De donderende ſtem antwoordt, dat deeze of geene zaak daar toe noodig is, en aanſtonds wordt dezelve gegeven. Vervolgens is het dienſtig te weten, welke de zitplaats van de kwaal is, en welk geneesmiddel men tegen dezelve behoort te bezigen. Daar op volgen nieuwe bezweeringen, nieuwe verzoeken en nieuwe geſchenken. Wanneer men aan den kwakzalver alles gegeven heeft, waar in hy lust had, zuigt hy aan het deel, in 't welk de zieke het meeste ongemak gevoelt, en kleine ſtukjens been, welken hy vooraf in zyn mond geſtoken heeft, uitſpuwende, zegt hy: zie daar de oorzaak van de kwaal; haast u dezelve te verbranden, en zyt verzekerd, dat de zieke in 't kort herſteld zal zyn.

Deeze voorzegging wordt nu en dan bewaarheid; want 'er worden dikwils wonderbaarlyke geneezingen gedaan, door de verbeelding op eene levendige wyze gaande te maken. Indien het tegendeel gebeurt, en de zieke koomt te ſterven, verklaart de bedrieger, dat de geſchenken aan den Duivel niet met een goed hart gegeven zyn, het

geen

geen deszelfs gramſchap op nieuw heeft aangezet. Een vån deeze *Piaies*, of Artſen, meer minziek, dan inhaalend zynde, liet de geenen, die hem raadpleegden, van gebrek vergaan, en deedt vervolgens aan hunne weduwen den voorſlag tot een huwelyk. Hy wierd de man van drie vrouwen, welken hy op deeze wyze verkreeg.

Hoe belachelyk ook de voorſchriften deezer Artſen zyn mogen, zy worden altyd naar de letter uitgevoerd. Van hun eerſte bezoek af, ſchryven zy een geſtreng vasten aan den zieken, en aan alle zyne nabeſtaanden voor. De *Othomacos* beſproeijen de zieken aanhoudend met koud water; eene manier, die hen ſpoedig van kant helpt. De *Quaybas* en *Chiricos* dompelen dezelven, tot aan den hals, in geweekte kley, of water, om hun van de koorts te geneezen; en ſchoon men hen doorgaans dood vindt, wanneer men 'er hen wil uithalen, blyven zy niettemin by dit gebruik, hoe ongerymd en gevaarlyk het ook zyn moge.

De *Indianen* zyn de meesten hunner ziekten verſchuldigd aan de gewoonte, om zig al te dikwils met ſterke dranken, welken zy weeten te bereiden, dronken te drinken. Zy zouden zig zelven kunnen behandelen, indien zy minder vooroordeelen hadden. Een zeer groot aantal van hun leeft tot by de honderd jaaren. De kennis, welke

zy van verscheiden enkelvoudige geneesmiddelen hebben, stelt hen in staat, om wonderbaarlyke geneezingen te bewerken. BIET beweert, dat zy een zekeren wortel hebben, die de vergiftigdste wonden geneest, en de kragt bezit, om gebroken pylen uit te trekken. Hy verzekert deezen wortel gehad, en op het Eiland *Barbados* geplant te hebben. Maar waar koomt het doch by toe, dat andere reizigers hier van niet spreken?

In weerwil van het zoo even verhaalde, ten aanzien van de Artsen der *Indianen*, beschuldigt men deeze volken, over 't algemeen, van eene groote verwaarloozing van alle zieken. Het is hun zeer onverschillig, of de zieke eenig voedzel gebruikt, of niet. Wanneer het uur van hunne maaltyd gekomen is, vergenoegen zy zig, met, zonder een enkel woord te spreken, een gedeelte eeten, het welk men hun heeft toegediend, onder zyne hangmat te plaatsen. Met dit al hoort men den zieken nimmer klagen, noch het minste geschreeuw maken, welke pyn hy ook lydt. Hy sterft met eene verbaazende gerustheid, niets vreezende, noch hopende na dit leven. Die geenen van deeze volken, welke de onsterflykheid der ziel gelooven, verbeelden zig, dat dezelve rondom hunne graven omdwaalt.

ZES-

ZESDE HOOFTSTUK.

Behandelingen, welken de Indianen *in* Fransch Guiana *ondergaan hebben. — Middelen om hun voor de Volkplanting nuttig te maken.*

In het begin, toen de *Franſchen* zig in *Guiana* nederzetteden, ſtelde men de *Indianen* in eenen ſtaat van ſlavernye, en maakte hen tot een voorwerp van koophandel. De Regeering dit hatelyk misbruik verboden hebbende, zoo dra zy daar van kennis kreeg, deedt men het zelfde ten aanzien van de *Indianen*, die uit de Binnen-Landen kwamen, en aan andere *Europeeſche* volken toebehoorden. Wanneer eindelyk dit laatſte middel door geſtrenge verbonden ontnomen wierd, veröorloofden zig de blanken, van het vertrouwelyk character der *Indianen*, en hunne geneigdheid tot ſterke dranken, misbruik makende, om dezelven, gedeeltelyk met hunne toeſtemming, gedeeltelyk met geweld, tot arbeid en diensten te gebruiken, waar voor zy hun zeer ſlegt betaalden.

Wanneer middelen van overreding daar toe niet meer hielpen, ſtelde men beveelen van de Regeering of Bevelhebbers in de plaats. Door een gebruik,

bruik, het welk eenigermaten tot een wet geworden was, bestond het loon, het welk deeze arme *Indianen* voor een maand arbeids genoten, in anderhalf el van eene grove roode stof, die men hun voor zes livres aanrekende.

De Gouverneurs noodzaakten de sterkste manspersoonen van dit merkwaardig volk tot lange en moeijelyke diensten, tot jagen en visschen, ten behoeven van de Opperhoofden der Volkplanting.

Hier van was het gevolg, dat deeze ongelukkigen, die, om van hun onderhoud zeker te zyn, geduurende het goede jaargetyde hadden behooren te arbeiden, naar hunne woonplaatsen te rug keerden op een tyd, dat zy zig tot deezen zoo hoognoodigen arbeid niet meer begeven konden. By hunne aankomst vonden zy dikwils hun huisgezin ten prooy van hongersnood, of ten minsten half vervallen. Wanhoop, ellende, slecht voedzel, het welk men zomtyds aan de beesten niet gegeeven zoude hebben, deeden hen eindelyk sneeven.

Zulk eene verkeerde handelwyze had tot haaren grondslag het vooröordeel van de meeste blanken, die verönderstelden, dat deeze *Indianen* een slag van menschen waren, verre beneden hun, en geschikt, om aan hun onderworpen te zyn. Dit ongerymd denkbeeld was strydig met de beveelen, welken de Regeering ten deezen opzigte altyd ge-

ge-

geven heeft. Dezelve had de *Indianen* voor vrye menſchen verklaard, die met de blanken gelyk ſtonden; en nimmer hebben de voornaamſte en gegoedſte inwooners eenig vooroordeel gehad, tegen de huwelyks verbintenisſen met *Indiaanſche* vrouwen, noch tegen de kinderen, die daar uit geboren werden, en van de *Europeeſche* in 't minst niet onderſcheiden zyn.

Zy, die binnen 's Lands, uit hoofde van hunne posten, deeze buitenſporigheden behoorden tegen te gaan, waren 'er dikwils zelve ſchuldig aan, of ten minſten zy gedoogden dezelven. Zulk een gedrag heeft ongevoelig den ondergang of de verhuizing van een groot getal *Indianen* veroorzaakt. Alle de landſtreeken in de nabuurſchap onzer bezittingen gelegen, zyn 'er thans door ontvolkt.

De Burger LESCAILLIER, van wien wy deeze byzonderheden ontleenen, ſtelt zig zelven de vraag voor, of men het ongeluk van deeze volken niet berokkenen zoude, door hen in de zelfde maatſchappye met ons te doen leven, en onze zeden en gebruiken te volgen? Hy antwoordt neen, mits men hun op eene rechtvaardige wyze behandelde. Door hen te beſchaven, en in gemeenſchap met de blanken te brengen, zegt hy, zal men den haat en de jaloersheid uitdooven, die de verſchillende *Indiaanſche* volken verdeelen;

men

men zal hen allen, ten langen lesten, tot een eenig volk zamen ſmelten. Men zal de vooroordeelen, die hun verblinden, doen verdwynen. Zy zullen het zeker vooruitzicht hebben op een beſtaan, het welk, in hunnen tegenwoordigen ſtaat, maar al te dikwils wisſelvallig is.

By de voortbrengzels, die het Land van zelf oplevert, zullen zy die geenen voegen, welken de arbeid hun in meerder overvloed en volkomenheid bezorgt. Tegen verruiling van hunne waaren, zullen zy zig gereedſchappen, gewerkte ſtoffen, koopwaaren aanſchaffen, waar van zy nu, of in 't geheel niet, of ſlechts gebrekkig voorzien zyn. Men zal voor al zorge dragen, om hun vee van allerleije zoort te beſchikken, waar voor zy het noodig voedzel verkrygen zullen, door, na het omhakken der bosſchen, weilanden aan te leggen. Door onder dit volk werkzaame blanken te vermengen, zal men hun den landbouw, de handwerken en de noodzakelykſte konſten der *Europeanen* leeren. Eenige weinige jaaren zullen voldoende zyn, om deeze kwalyk beſtuurde, en zoo lang verachte, landſtreek van gedaante te doen veranderen.

De ſtraks genoemde Beſtuurder had eenigen van deeze middelen beproefd, en daar van reeds blykbaare uitwerkingen beſpeurd.

De

De *Indianen*, die onder de zendelingen van *Macary* waren ingelyfd, hadden levensmiddelen, catoen, tabak, voortgeteeld. Zy hadden gezouten visch, maniok meel, *(couac,)* tabak in carotten, op de *Brazilsche* manier, in de hoofdplaats aangebragt: wel is waar, in eene kleine hoeveelheid, maar genoegzaam, om daar van voor het vervolg goede gedachten te vormen. De meesten droegen kleederen en schoenen naar de manier der blanken, wier taal zy ook spraken. De vyf Hoofd-Capitains, of Opperhoofden van dit Gewest, beesten gevraagd hebbende, om aan te kweeken, deedt men 'er hun eenigen toekomen.

Die van *Conani* bereikten byna denzelfden trap van beschaafdheid.

De *Indianen* van de Rivier *Aprouago*, ten getale van twaalf honderd, hebben dezelfde vorderingen gemaakt. Zy hebben gebruik gemaakt van de volkomene vryheid, die hun, met opheffing van alle diensten, was te rug gegeven, en zy hadden reeds regelmatig aangelegde Catoen- en Koffy-Plantagiën tot hun eigen onderhoud. Eene aanmerkelyke verhuizing van *Indianen* uit de Binnen-Landen, door het zagter Regeerings-bestuur, het welk ten aanzien deezer volken meer en meer werd in acht genoomen, uitgelokt, vermeer-

der-

derde het getal der inwooners in den omtrek der Rivier *Aprouago*.

De *Indianen*, by de Rivier *Kaw* woonende, ten getale van meer dan vyftig, hadden insgelyks zeer fraaije beplantingen. *Zy* hadden ook het voornemen, om beesten te weiden.

Van de Rivier *Kaw*, tot aan de Rivier *Kourou*, vindt men geen enkelen *Indiaan*. By de laatstgemelde waren twee bevolkingen, uit omtrent zestig perſoonen beſtaande, zynde het ongelukkig overſchot van een zeer groot aantal, die voor de rampzalige volkplanting, in 't jaar 1763 ondernomen, in dit gedeelte gevonden werden.

Een Planter, genaamd TERRASON, en woonende te *Carouabos*, omtrent twee en een halve myl onder den wind van *Kourou*, heeft in zyne nabyheid een klein *Indiaansch* volk by elkander verzameld, en eenigermaten tot zyn eigen aangenomen. Hy heeft hen tot den landbouw aangemoedigd. Hun eenig denkbeeld van onze genietingen gevende, heeft hy hun geleerd zig dezelven door hunnen arbeid aan te ſchaffen. Hy heeft hen vooral onderwezen in de konst van beesten te weiden, eene konst, waar van hy hun alle de voordeelen geleerd heeft.

De *Indianen* van de landſtreek van *Sinamary* zyn, even als de anderen, van alle ſlaafſche dienſten

ſten

ſten omtrent de blanken vry geſteld. Zy hebben beplantingen aangelegd, waar toe men hun eenige gereedſchappen geſchonken heeft.

Anderen van dezelfde nabuurſchap hebben om beesten verzogt. Zy waren daar toe, zoo door de Regeering zelve, als door het voorbeeld der *Indianen* van *Iracoubou*, die tien koeyen en een ſtier ontvangen hadden, uitgenoodigd. Men bezorgde hun, twee maanden lang, iemand, die hun in het oppasſen van hun vee onderrigtte. Dezelfde perſoon moest zig van tyd tot tyd vervoegen by de andere *Indianen*, die zig op de veefokkerye toeleiden.

Men oordeelde het nuttig te zyn, om in het gedeelte, dat onder den wind gelegen is, te *Mana* en te *Marony*, twee bevolkingen aan te leggen; en daar door eene verzameling van *Indianen* van geregelde levens - manieren te maken. Behalven de oogmerken van burgerlyke beſchaving en bebouwing der landen, ſtelde men een geſchikt Opperhoofd aan, om deeze *Indiaanſche* volken te beſtuuren, daar mede bedoelende, om met hun in door hun bewerkte goederen handel te dryven, en hunne geduurige reizen naar *Surinamen* voor te komen, van waar zy de benoodigde koopwaren by verkiezing gingen halen; niet alleen om dat zy

'er digter by woonen, maar vooral, om dat zy dezelven aldaar van betere zoort vinden.

Door deeze middelen, en eene aanhoudende oplettendheid, kan men den algemeenen welvaart van eene Volkplanting bevorderen, die al den aandacht der Regeering verdient. De volkrykheid der aldaar woonende *Indianen* zal van zelve vermeerderen. Hun voorbeeld zal uit de Binnen-Landen, zelfs uit die ftreeken, welke buiten onze grenspalen gelegen zyn, verfcheiden van hunne nabeftaanden en bondgenooten lokken; iets, waar mede zy zig reeds beginnen bezig te houden. Een der Capitains had het ontwerp gevormd, om naar *Hollandsch Guiana* te gaan, en zelfs tot aan de Rivier *Orenoco*, van waar hy dagt verfcheiden *Indianen*, zyne nabeftaanden of vrienden zynde, mede te brengen, door hun berigt te geven van de manier, op welke zy by de *Franfchen* werden aangemoedigd.

Het oogmerk van den meergemelden Beftuurder was bovendien, om dit volk door huwelyken met de blanken tot eene gemengde zoort te maken, en die huwelyken te bevorderen, zoo dikwils hy onder hun een vlytig en braaf man, die in eene *Indiane* zin had, gevonden zoude hebben. Insgelyks zoude hy *Indianen* hebben laten trouwen met blanke vrouwen, die van goede zeden

en

en arbeidzaam waren. Men zoude aan de mannen landeryen, en aan de vrouwen gereedschappen, werktuigen tot den landbouw behoorende, beesten, en dingen van de eerste behoefte, tot eene huwelyks-gift gegeven hebben. „ Geduurende het „ kort verblyf, door my in deeze Volkplanting „ gehouden, zegt de Burger LESCAILLIER, „ heb ik slechts twee van deeze huwelyks verbin- „ tenissen kunnen beproeven, die my zyn toege- „ schenen volmaakt gelukt te zyn (*).”

Op die wyze zoude men uitgestrekte Landen, die, tot hier toe, byna geheel aan de Natuur waren overgelaten, in gelukkige, volkryke en wel bebouwde Landstreeken, hervormd zien. Het *Fransche* volk, wiens bezittingen in *Guiana* niet meer dan groote woestenyen zyn, zoude in de daad eigenaar worden van een Land, byna zoo uitgestrekt, als *Frankryk* zelve. Het zoude eene talryke bevolking tot zig trekken, bestaande uit eene zoort van inboorlingen, hoedanigen men in geene van onze andere Volkplantingen ontmoet.

ZE-

(*) Ik vermeene alhier, ter eere van deeze beide huwelyks verbintenissen, te moeten herïnneren, dat het geen de Burger L'ESCAILLIER gedacht en beproeft heeft, overëenkoomt met den raad, door RAYNAL gegeven, in zyne *Histoire Philosophique des deux Indes*, *Liv. XIII. Tom. III. pag.* 359. & *suiv. Edit. in* 4°.

ZEVENDE HOOFTSTUK.

Hooge en lage Landen. — Timmer-hout. — Voortbrengzels van Fransch Guiana. — *Levens-middelen, tot de tafel dienende.*

Wanneer men de reize van den Capitain STEDMAN gelezen heeft, is het minder noodig, om nopens de voortbrengzels van *Fransch Guiana* breedvoerig te handelen.

In *Guiana* onderſcheidt men, in 't algemeen, hooge en lage Landen. Laaten wy met de beſchryving der laastgemelden beginnen.

De kusten van *Guiana* worden byna overal door laage en verdronkene landen omzoomd. Dezelve beſtaan uit groote vlakten, door het afloopen van het zee-water gevormd wordende, waar van veelen kortlings opgekomen, anderen zedert eeuwen herwaards aanwezig zyn. Deeze zoorten van vlakten worden by elk gety tot de hoogte van één voet, agttien duimen, of twee voeten, iets meerder of minder, overſtroomd, en loopen weder droog. Zy zyn overäl bewasſen met Paletuvier-boomen, of eenige andere groote planten, die op een ſlyk-grond, waar in men ten min.

minſten tot aan de kniën inzakt, ondoordringbaare bosſchen uitmaken. Van dien aart is het Land aan alle de zeekusten, tot de diepte van drie of vier mylen, gelyk ook langs de oevers der voornaamſte Rivieren.

Men ziet dikwils deeze ſlykbanken, door de zee aan de kust van *Guiana* aangeſpoeld, gezwinden voortgang maken, en de roode Paletuvierboomen aldaar welig opgroeijen. Op gelyke wyze vormen zig ook Eilanden in de monden der Rivieren, en zelfs hooger, op die plaatſen, waar ebbe en vloed plaats heeft. By beurten, zonder dat men 'er eenig juist tydperk van bepalen kan, brengt de zee, in plaats van ſlyk aan te ſpoelen, zand en ſchelpen op de kust. Als dan vormen zig zandbanken, of eene zoort van lange niet zeer hooge duinen, en de roode Paletuvier-boomen, die niet dan in zout water groeien, zig van het zelve beroofd vindende, ſterven van tyd tot tyd.

Deeze lage en verdronkene Landen zyn de vrugtbaarſte in de geheele Volkplanting; maar 'er valt echter tusſchen dezelven eene keuze te doen. Zy zyn alle, ja zelfs de meeste, niet van de beste zoort. Men kent de vrugtbaarſten daar aan, dat onder eene zwarte, of hoog bruine aarde, uit verrotte planten voortgekomen, en naar mest gelykende, ter diepte van zestien of agttien dui-

men, een flykgrond gevonden wordt, van eene graauwe of bleek blaauwachtige kleur, overal van gelykzoortigen aart, en die zig zeer gemakkelyk laat omſpitten. Men kan 'er insgelyks met de hand, en zonder veel moeite, een ſtok in ſteeken, al was hy zelfs twintig of dertig voeten lang. Wanneer by dit teeken koomt de nabyheid van de zee, welker lucht de Plantagiën vrolyker, en het verblyf op dezelven gezonder maakt, of ten minſten, indien men niet verder dan ten hoogſten twee mylen binnenwaarts van den mond van eene Rivier af is, kan men, mits behoorlyk arbeidende, zig van eenen goeden uitſlag verzekerd houden. Men moet echter ook oplettend zyn, om zulke plaatſen te verkiezen, welken de zon gewoon is te beſchynen, tot op eene zekere hoogte, het geen duidelyk is af te nemen uit de grootte van de boomen, en de dikte van die bovenkorst van aarde, welke uit verrotte overblyfzels van planten beſtaat. Die lage landen, welke kortlings door de zee gevormd zyn, zyn al te zacht: men kent dezelven aan de jongheid der Paletuvier-boomen.

De aarde, die deeze lage landen tot op eene dikte van twintig duimen, overdekt, zakt meer dan de helft in, vermits zy door de lucht en zon verdroogt. Deeze aarde is ongetwyffeld nuttig,

maar

maar het flyk, dat 'er onder zit, is tot de voortplanting het meest geschikt.

De lage landen, welken men tot het aanleggen van groote beplantingen boven alle anderen behoort te verkiezen, veréïsschen in het begin meerdere onkosten, dan de hooge landen, om dat men dezelven boven water moet brengen. Wanneer het regen-faisoen geëindigd is, namelyk in de maand July, moet men zig met het droogmaken derzelven bezig houden. Het jaar-getyde, het welk tot deezen arbeid gunstig is, eindigt met de maand December. Men kan deeze onderneming niet goed volvoeren, of men moet 'er ten minsten honderd duizend livres aan kunnen besteden. 'Er zit meer voordeel op het doen van eene groote onderneming, dan van eene middelmatige. De kosten van Negers, het eerste oprigten van wooningen, en werkplaatsen, het getal der persoonen, die tot huisselyke en andere diensten noodig zyn, zyn voor eene kleine Plantagie dezelfde, als voor eene groote. Het is ook noodig, dat hy, die dusdanige onderneming doet, het veréïschte character, standvastigheid en kundigheden bezitte, die hem in staat stellen, om zyne onderneming zelf te bestieren: anders moet hy een Opzigter zoeken, die kunde, yver en werkzaamheid zamen

menpaart; zeldzaame hoedanigheden, welken men niet te ruim betalen kan, wanneer zy zig in denzelfden perfoon vereenigen. Zie daar dan wederom een nieuw punt van bekostiging.

De hooge of bergachtige landen zyn ten aanzien van de zoort van aarde zeer verfchillende. De één, die zandig is, en op eene groote vlakte niets dan lage planten voortbrengt, wordt *Savane*, of zand-woeftyn genoemd. Op zommigen derzelven echter wasfen groote boomen, waar onder men 'er vindt van die zoort van hout, het welk men *onverganklelyk* noemt, en ander hout van de meest gewaardeerde kleuren. Eenige deezer landen beftaan uit een mengzel van zand, en blaauwachtige kley, waar in weinig zelfftandigheid gevonden wordt. In zeer veelen is een mengzel van zwart zand en yzerachtige deelen. Men vindt 'er zonder fteenen, anderen wederom vol fteenen, en eindelyk eene derde zoort, geheel met rotfen bedekt. Deeze fteenen en rotfen bevatten yzer, of granit-fteenen. De landen, die, of over 't geheel, of in afzonderlyke gedeelten, zulke fteenen opleveren, beftaan uit eene aarde, dan eens zwartachtig, dan eens graauw, geel of roodachtig, met eene verfcheidenheid van mengelingen en fchakeeringen.

Schoon

Schoon voornaame Schryvers (*) van *Guiana* ſprekende, over 't algemeen, zig verklaaren tegen het bebouwen der hooge landen, als zynde koud en onvruchtbaar, verdienen zy egter alle dit oordeel niet. Men vindt aldaar eenige Plantagiën, die naar den wensch van hunne eigenaars zyn uitgevallen. Op de hooge landen bezit de Staat eene groote en ſchoone Plantagie van Nagelboomen, die volmaakt wel gelukt is. Met dit al is het eene waarheid, dat deeze hooge landen grootendeels weinig geſchikt zyn tot het aanleggen van groote beplantingen, die eenen ryken en vetten grond vorderen, en dat de meeste lage landen den voorrang verdienen.

De eerstgemelde hebben niettemin ook eenige voordeelen. Men kan dezelven gemakkelyker tot ſtand brengen; zy brengen veel eer vrugten voort, en vereïsſchen veel minder kosten. Men vindt 'er de beste zoort van hout. Aldaar zyn ook aangenaame liggingen, afhellingen, die tot zekere zoort van handwerken byzonder geſchikt zyn, ſtroomend water, en ſteenen tot het maken van gebouwen. Deeze zelfde landen zyn meer geſchikt tot het planten van *Manioc*, die het voornaamſte voed-

(*) Zie RAYNAL, *Livr. XIII. pag.* 291. *Edit. in* 4°.

voedzel uitmaakt voor de arbeiders, landbouwers en inboorlingen. Daarënboven zyn zy nooit wel bearbeid geworden. Nimmer heeft men 'er geweten, wat het was den grond om te ploegen, zoo als men dit in *Frankryk*, en in de meer gevorderde Volkplantingen doet.

Men kan op die gedeelten der hooge landen, die in de *Savanen* liggen, fokkeryen van groot vee met hoop van eenen goeden uitſlag aanleggen. Met de behoorlyke voorzorge zoude de fokkerye van paarden 'er zelfs gelukken. *Fransch Guiana* bevat bovendien in verſcheidene landſtreeken geheele bergen, waar in yzer-mynen van een uitmuntend alloy, en tot allerleye werk, zelfs tot het maken van geſchut, geſchikt, gevonden worden. De mynſtoffen zyn hier ryk en in overvloed. Het levert van vyf-en-veertig tot tachtig ten honderd op. De plaatſen, waar dezelve voor handen zyn, zyn met hout bedekt, het geen de bewerking der mynen zeer gemakkelyk maakt.

Eene der voornaamſte rykdommen van *Guiana* beſtaat in een groot aantal van onderſcheidene zoorten van timmerhout. Men kan die in drie zoorten verdeelen. De eene, bekend onder den naam van *zacht* of *wit hout*, moet geheel en al worden weggeworpen, als veel te ligt, en van te korten duur zynde. Tot deeze zoort behooren

de

de *Mapa*, de *Pekeïa*, en het *Bananen hout*. De andere zoorten van eenen geheel tegenſtrydigen aart, als de voorgaande, zyn hard, in één gedrongen, en zwaar, grootendeels van eene bruine of donkere kleur, maar zomtyds rood, of helder geel. Deeze wederſtaan den bytel en de zaag. Het erf van dit hout is glad en fyn, en het is voor de fraaiſte polysting vatbaar. Dit hout heeft billyk den naam van *onvergankelyk hout* verdiend; eene uitdrukking, waar door men niet letterlyk verſtaan moet, dat het nooit vergaat, maar dat het veel beter ſtand houdt, dan het beste van ons hout, misſchien by voorb. in de evenredigheid van tien tot vyftig jaaren.

Onder de derde zoort vindt men 'er verſcheiden, die de ſchoonſte ſtukken, in lengte en breedte, opleveren, om tot het bouwen van ſchepen te dienen. Hier toe behooren het *courbari-hout*, het *bagasſe-hout*, het *acoma-hout*, het *balata-hout*, het *couratari-hout*, het *agouti-hout*, het *macaco-hout*, het *groen ebben-hout*, het *pok-hout*, het *yzer-hout*, het hout, genaamd *coeur-dehors*, het *letter-hout*, het *ſatyn-hout*, het *tendre à cailliou*, het *hout van St. Martin*, het *mannetjes roozen-hout*, en verſcheide andere zoorten. Het gewigt van een vierkante voet van deeze zoorten van hout verſchilt van tachtig tot

drie

drie en negentig ponden, en daar het gevolgelyk zwaarder is, dan eene gelyke hoeveelheid water, zoo dryft het zelve niet.

Echter is 'er nog eene zoort tusſchen de eerſte, die tot niets dient, en de andere, die ongemeen hard is. Deeze zoort van hout is vast, en minder moeielyk om te bewerken. Hier toe behooren het *acajou-hout*, het *violetten-* of *amaranthus-hout*, het *zwart ceder-hout*, het *geel ceder-hout*, het *wyfjes roozen-hout*, enz. enz. Dit hout weegt van veertig tot zeventig ponden de vierkante voet, en dryft by gevolg op het water. Het is tot onderſcheidene gebruiken in den zee-ſcheepsbouw geſchikt.

Onder deeze onderſcheidene zoorten van hout zyn 'er, die eene bittere of ſpeceryachtige hoedanigheid hebben, die de inſecten en zee-wormen, voor de ſchepen zoo verderffelyk zynde, verdryven. 'Er zyn wederom anderen, die in het water verſteenen, en in het zelve nimmer vergaan. Men ziet 'er in de bosſchen van *Guiana*, die door ouderdom, of eenigen ſtormwind omgevallen, een reeks van jaaren lang, de guurheid van het weder, en eene byna aanhoudende vochtigheid hebben doorgeſtaan, zonder dat zy daar door verder, dan in het ſpint, bedorven waren.

Men heeft ligtvaardiglyk en zonder onderſcheid

te maken, tegen alle deeze zoorten van hout tegenwerplngen gemaakt, die dezelven hebben doen verwerpen.

De eerste is derzelver groote zwaarte. Maar deeze zwarigheid beantwoordt zig ligtelyk in deezer voegen, dat de scheeps-timmerman, na zyne berekening gemaakt te hebben, van het zwaarste hout die gedeelten maakt, welke onder water zyn, en de hoogere gedeelten van ligter hout, het welk dit land insgelyks oplevert. Hy zal daar door het middenpunt van zwaarte van zyn schip des te meer naar de laagte drukken, en het zal daar door veel minder ballast noodig hebben, en een grooter ruim uitleveren.

De tweede zwarigheid tegen dit hout is deszelfs al te groote hardheid. Schoon dit deszelfs deugd bewyst, heeft nogtans deeze tegenwerping eenigen grond. De werkzaamheden van den scheeps-timmerman zouden daar door zekerlyk vermeerderd worden, maar daarëntegen zoude het werk van eene groote duurzaamheid en van eene onvergelykelyke stevigheid zyn.

De derde tegenwerping wordt ontleend van de moeielykheid in het hakken van dit hout, en de kosten der vervoering. Men beweert, dat dit hout veel te duur zoude komen te staan. Dit zoude ook in de daad zoo zyn, indien men het ging haa-

haalen uit die landſtreeken, die verre van de Rivieren en Zee-kusten zyn afgelegen; maar men treft het in groote meenigte aan in de nabyheid van de Rivier *Oyapoc*, werwaarts de toegang zeer gemakkelyk is.

De bosſchen en binnen-landen van *Guiana* brengen, behalven verſcheidene zoorten van timmerhout, ook voort Banilje, Salſaparilla, elaſtieke gom, *Gom Copal*, en veele anderen. Men vindt aldaar verſchillende zoorten van natuurlyke ſpeceryen, als kreeften-hout, en de *Puchiri*, een zoort van muscaat, de balſem *Copaïva*, de balſem *Peru*, de *kasſia*, de *ſimaruba*, de *ipecacuanha*, de *pareira-brava*, eene wasch van planten, zwarte wach, anders bekend onder den naam van wasch van *Guadeloupe*, uitmuntende honig, een zeker goed, *mieren-nest* genaamd, en beſtaande uit een zagt dons, van eene geelachtige kleur, het welk men vindt op uitloopende bladeren van den Latanus-boom, en dat eene hoedanigheid bezit verre boven de beste bekende zwam, om het bloed te ſtelpen; eindelyk ook hout, om verfwaaren van te maken, en een aantal andere voortbrengzels, die nog geenen naam hebben.

Geheele bosſchen van Cacao-boomen groeijen ook natuurlyk in het binnenſte gedeelte des Lands, maar op verre afſtanden. Het bevat ook mynen

van

van dat fraaije rots-kristal, het welk men, onder den naam van fteenen van *Cayenne* ook wel aan het ftrand, en aan de oevers van zommige Rivieren ontmoet.

De eerfte voortbrengzels van dit Land waren de Roucou, het Catoen en de Suiker. De korrel van de laatstgemelde is veel grooter, en beter gekristallifeerd, dan op de Eilanden. Het catoen is ook van eene ongemeene fraaiheid, en is altyd in den koophandel veertig of vyftig guldens op de honderd ponden meer waardig, dan dat van de Eilanden. Men weet, dat men te *Cayenne* de Roucou beter, en in grootere meenigte maakt, dan in alle andere Volkplantingen. *Cayenne* was de eerfte onder alle *Franfche* Volkplantingen, alwaar koffy geteeld werdt. Het is bekend, dat na de *Moka-Koffy* die van *Cayenne* de beste is. Men is altyd in het begrip geweest, dat het eenige overloopers waren, die, in 't jaar 1721, dezelve van *Surinamen*, werwaarts zy gevlucht waren, medebragten, en daar door vergiffenis van ftraf erlangden; zeker Gefchiedfchryver heeft in 't kort opgegeven, dat dit eene weldaad was van LA MOTTE AIGRON, die, in 't jaar 1722, middel wist, om verfche koffy-boonen uit deeze *Hollandfche* Bezitting mede te brengen, in weerwil van het verbod, om dezelve, nog in de fchil zittende,

de, te mogen uitvoeren. Tien of twaalf jaaren later, plantte men *Cacao*, die weelig voortteelde.

De *Indigo*, of liever de plant, waar van de *Indigo* voortkoomt, kwam voorheen zeer goed te *Cayenne* voort, en dezelve was zeer geacht. „ Deeze plant, die de voornaamste rijkdom der „ Volkplanting uitmaakt, zegt BARRERE, is „ zoo sterk in verval geraakt, en brengt thans zoo „ weinig op, dat het naauwlyks der moeite waar- „ dig is". Het schynt, dat men de reden daar van in de plant alleen niet zoeken moet. De *Indigo* is, volgens DE PREFONTAINE, (in zyn *Maison rustique de Cayenne*,) eene den beste aankweekingen in *America*, maar ook één van de teederste. 'Er wordt aan de zyde van hem, die dezelve wil voortteelen, de grootste oplettendheid vereïscht, en misschien ook de beste zoort van grond. „ ROUSSEAU, dus vervolgt dezelfde Schryver, „ is de eenige, wien het gelukt is, om met „ voordeel *Indigo* te maken. Hy heeft de zyne „ tot die fraayheid gebragt, dat zy, die lust heb- „ ben om dit vak van landbouw te beoeffenen, „ daar door behooren te worden aangemoedigd; „ en dit wederspreekt de voorgewende onmoge- „ lykheid, als of de inwooners van *Cayenne* in „ dit vak niet zouden kunnen slagen". Nieuwere berigten brengen mede, dat de *Indigo* op lage

lan-

landen zeer wel voortkoomt; maar zy vordert oppasfing, zonder welke alles te gronde gaat.

De *Oost-Indifche* fpeceryen, en alle de lekkerfte vruchten der warme Landen, groeijen welig in *Guiana*. Verfcheiden komen 'er even goed voort, als op de *Molukfche Eilanden*, of op *Ceylon*. Men kan zig onder anderen tot bewys beroepen op de beplanting van *Nagelboomen*, welke men aantreft op de Plantagie *la Gabrielle*, den Staat toebehoorende. Deeze boomen hebben aldaar vrugten voortgebragt, die in hoedanigheid aan de *Oost-Indifche* gelyk bevonden zyn. De eerfte planten zyn van *Isle de France* naar *Cayenne* overgebragt, alwaar zy onder het opzigt van MAILLERT DU MERLE zyn geplant geworden. In 't jaar 1778 ontfing RAYNAL, die door de geheele weereld kennis en gemeenfchap had, van daar een tak, waar aan de kruidnagelen gevonden werden. Volgens het berigt van den Burger LESCAILLIER, hebben de jaaren 1785, 1786 en 1787 deeze vrucht, telkens met eene jaarlykfche vermeerdering, voortgebragt, tot dat men in de jaaren 1788 eu 1789, op deeze Plantagie *la Gabrielle*, verfcheiden honderde ponden heeft ingeöogst. By zyn vertrek van *Guiana*, in 't jaar 1788, bevondt zig deeze Plantagie in eenen bloeijenden ftaat.

Behalven deeze voortbrengzels, de bron van groote rykdommen, levert de grond der Volkplanting van *Cayenne* alles op, wat tot levens-onderhoud van derzelver inwooners noodig is. De tuinen zyn aldaar vol met moeskruiden, als latuw, kervel, pimpernel, cichorey en fellery. Men teelt aldaar kleine erweten, komkommers, kampernoeljes, water-meloenen, die van een lekkeren fmaak zyn. De *Franfche* vrugtboomen kunnen, wel is waar, zig naar deeze luchtftreek niet voegen, maar men heeft in derzelver plaats de vrugten van dit Land, als de geele en witte Ananas, de Papaye, en eenige anderen, die op verfchillende wyzen worden ingelegd. Men weet, dat de citroenen en orange-appelen aldaar in zoo grooten overvloed zyn, dat men 'er weinig werk van maakt.

Het is veel aangenaamer zyn verblyf te houden op de Plantagiën, dan te *Cayenne* zelve. Men heeft aldaar aan niets gebrek, vooral by de Planters, die eenigzints bemiddeld zyn, en voor al, wanneer 'er koopvaardy-fchepen aankomen. Men houdt doorgaans eene wel voorziene diergaarde, alwaar men varkens, kalkoenen, eendvogels, duiven en hoenders aankweekt, die goed zyn om te eeten, wanneer men ze eenigen tyd met geerst gevoed heeft. Daarënboven heeft men één en

zelfs

zelfs meerder jagers en visschers, die wild en visch bezorgen: de laatstgemelde is uitmuntend. Behalven de zoorten, die aan de Eilanden onder den wind gemeen zyn, leveren de Zee en Rivieren eene meenigte anderen op, die elders geheel onbekend zyn. De Krabben verschaffen ook een zeer voornaam levensmiddel. Zy zyn het gewoone voedzel der *Indianen*, en van de min gegoede inwooners. Deeze dieren teelen in het oneindige voort, om dat men de oplettendheid gebruikt van alleen de mannetjes-krabben te vangen, en de wyfjes te laten, die altyd eene verbaazende meenigte eijeren in zig hebben.

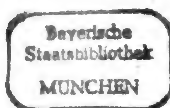
Onder de water-vogelen telt men de Ganzen, de Eendvogelen, de Lepelganzen, de Fregat-vogelen, allen goed om te eeten. De land-vogelen zyn graauwe Patryzen, zoo dik als een Kapoen, en zeer goed van smaak, schoon een weinig droog; Faisanten, die kleiner, en zoo goed niet zyn, als in *Frankryk*; Ringelduiven, Tortelduiven, Merels, Leeuwriken, Brom-vogeltjes; en eene meenigte andere groote en kleine vogelen, waar onder men moet rekenen de Papegayen, die zeer talryk zyn, en eene uitmuntende soep verschaffen.

Men kweekt ook Schapen, Geiten, en verscheiden kudden van Osfen aan. Om hun goed weiland te bezorgen, steekt men in de maanden Au-

gustus en September, de Savanen in brand. Deeze landen, dus afgebrand zynde, doen, in het begin van het regen-saisoen, heerlyk gras uitspruiten. Dus zyn de osſen en ſchapen in *Guiana* van beter ſmaak, dan op de andere Eilanden. Men brengt aldaar meel, ſpek, en allerleye zoorten van wyn; als mede een groot aantal gewerkte ſtoffen, die tot kleeding noodig zyn.

Met zoo veele voordeelen, door de Natuur zelve geſchonken, zal ongetwyffeld de Volkplanting van *Fransch Guiana* voorſpoedig zyn, wanneer vreedzamere omſtandigheden gedogen zullen, dat de Regeering en byzondere perſoonen 'er zig mede bezig houden. Deeze landſtreek maakt eene Volkplanting uit, waar van de Stad *Cayenne* de hoofdplaats is. Men weet aldaar van geene in- en uitgaande rechten, waar mede de koopwaaren bezwaard zouden worden.

EINDE VAN HET VIERDE EN LAATSTE DEEL.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

Plaat.		Bladz.
XL.	De beruchte GRAMAN-QUACY; te plaatsen tegen over . . .	2.
XLI.	De Haay en Zuigervisch . .	5[illegible].
XLII.	Kaart van een gedeelte van *Fransch Guiana*. . . .	72.

